

Geweld hoort nergens thuis

Eindrapportage over het programma
Geweld hoort nergens thuis

December 2021

Een nationaal meerjarenprogramma in opdracht van de ministeries van VWS en JenV en de VNG

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	8
1.1 Aanloop naar het programma GHNT	8
1.2 Doelen en ambitie programma GHNT	8
1.3 Regionale aanpak	10
1.4 Leeswijzer	11
2 Prioritaire thema's van het programma GHNT	12
2.1 Prioritaire thema's	12
2.2 Progressie werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid	13
2.3 Progressie integrale sturing	13
2.4 Progressie versterken lokale (wijk)teams	14
2.5 Progressie implementatie MDA++	15
3 Regionale aanpak	16
3.1 Regiovisie / regionaal plan van aanpak	16
3.2 Integrale sturing	16
3.3 Inzet ervaringsdeskundigheid	18
4 Actielijn 1: Eerder en beter in beeld	20
4.1 Bespreekbaar maken	20
4.2 Implementatie verbeterde meldcode	23
4.3 Veilig Thuis versterken	27
4.4 Forensisch medische expertise voor kinderen versterken	29
5 Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen	30
5.1 Implementatie werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid	30
5.2 Lokale (wijk)teams versterken	33
5.3 Inrichten MDA++	36
5.4 Trauma	40
5.5 Opvang en ondersteuning verbeteren	42
5.6 Gender en intieme terreur	44
5.7 Pleger(s) in de systeemgerichte aanpak	45
5.8 Sociale steun aan kinderen	49
6 Actielijn 3: Aandacht voor specifieke groepen	51
6.1 Slachtoffers seksueel geweld	51
6.2 Slachtoffers loverboys en mensenhandel	53
6.3 Slachtoffers schadelijke praktijken	53
6.4 Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties	55
6.5 Complexe scheidingen	56
6.6 Slachtoffers van ouderenmishandeling	56
7 Impactmonitor en onderzoeksprogramma	58
8 Hoe verder na 2021?	60
Bijlage 1 Feiten en cijfers	63
Bijlage 2 Regio-indeling GHNT	65
Bijlage 3 Structuur landelijk programma GHNT	66
Bijlage 4 Onderzoeksprogramma programma GHNT	69
Bijlage 5 Overzicht projecten projectenpool GHNT 2019 en experimenten vrouwenopvang	71
Bijlage 6 Overzicht projecten projectenpool GHNT 2020-2021	72

Managementsamenvatting

Ruim drie jaar geleden startte het programma Geweld Hoort Nergens Thuis (GHNT) met de ambitie om een doorbraak te realiseren in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Uit deze eindrapportage blijkt dat het aantoonbaar vaker lukt om geweld in gezinnen te stoppen, en dat de werkzame elementen van een effectieve aanpak actief en op eigen initiatief worden geïmplementeerd door gemeenten, Veilig Thuis, politie en justitieorganisaties en andere belangrijke ketenpartners.

Uit onderzoek in 2014 bleek dat partnergeweld en kindermishandeling anderhalf jaar na een melding bij Veilig Thuis in alle gezinnen nog altijd voortduurden. Inmiddels lukt het bij drie op de tien gezinnen om het geweld in deze periode helemaal te stoppen. Dit tekent zowel de belangrijke vooruitgang die geboekt wordt als de lange weg die nog te gaan is.

De opgave van het programma GHNT is omvangrijk. Te midden van de veelomvattende activiteiten en ontwikkelingen heeft consequent de focus gelegen op het leggen van een essentiële solide basis voor het eerder en beter in beeld brengen van huiselijk geweld en kindermishandeling en het stoppen en duurzaam oplossen van onveiligheid in gezinnen en huishoudens. Die basis is de afgelopen jaren lerend ontwikkeld en bestaat uit het inrichten van integrale sturing, het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid (voorheen visie gefaseerde ketenzorg), het versterken van lokale (wijk)teams en het inrichten van MDA++. Deze thema's komen overeen met werkende elementen om geweld in gezinnen en huishoudens te doen afnemen en/of stoppen, zoals deze door het Verwey-Jonker instituut zijn geïdentificeerd.

De ambities op deze thema's binnen de looptijd van het programma zijn in het beste geval ruimschoots en in het slechtste geval bijna bereikt.¹

Belangrijke reden voor het behalen van de ambities op de prioritaire thema's is dat de regio's – ondersteund door het programma GHNT in de vorm van landelijk ontwikkelde instrumenten, financiering voor regionaal projectleiders en middelen vanuit de projectenpools 'Van-Denken-naar-Doen' – forse inspanningen leveren en hebben geleverd als het gaat om het versterken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Om de essentiële basis voor effectief, systeemgericht en multidisciplinair werken te completeren is ondersteuning in kennis, capaciteit en middelen op lokaal, regionaal en/of landelijk niveau noodzakelijk. Het demissionair kabinet heeft extra middelen ter beschikking gesteld voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hiermee kan deze ondersteuning via regionale projectleiders en een landelijk team ook in 2022 nog worden geboden. Ook na 2022 zal dit blijvende aandacht vragen.

Naast de essentiële solide basis heeft het programma GHNT een groot aantal onderwerpen binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen (door)ontwikkelen. Belangrijke voorbeelden daarvan zijn de totstandkoming van de Impactmonitor huiselijk geweld en kindermishandeling en uitvoering van meerjarig onderzoek, de implementatie van de verbeterde meldcode, de verbetering van de aanpak van trauma, de inzet van ervaringsdeskundigheid, de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop, publiekscampagnes om bespreekbaarheid te vergroten, de bestrijding van ouderenmishandeling, verbetering van de plegeraanpak en de inzet van forensisch-medische expertise bij kindermishandeling (FMEK). Het afgelopen jaar zijn daarnaast belangrijke stappen gezet in de aanpak van seksueel geweld, gendersensitief werken, informatievoorziening aan kinderen en differentiatie in de aanpak bij verschillende geweldsprofielen zoals intieme terreur. Ook deze onderwerpen vragen de komende jaren een doorgaand leer- en ontwikkelproces en ondersteuning voor de implementatie.

De staatssecretaris van VWS en de minister voor Rechtsbescherming hebben in het voorjaar van 2021 richting de Tweede Kamer aangegeven zich na 2021 te willen blijven inzetten voor een aantal van

¹ <https://geweldnnergenshuisdashboard.nl/>

bovenstaande thema's, en dat wat betreft de essentiële solide basis wordt gezien hoe deze wordt meegenomen in de doorontwikkeling van het toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.

In relatie tot het toekomstscenario is het van belang te beseffen dat het programma GHNT zich niet alleen richt op gezinnen met (minderjarige) kinderen, maar ook op huishoudens zonder (minderjarige) kinderen en daarmee ook op thema's zoals het stoppen en duurzaam oplossen van partnergeweld, seksueel geweld en oudermishandeling. De aanpak van deze vormen van geweld vraagt, naast of binnen het toekomstscenario, ook de komende jaren om versterking.

De stappen die de afgelopen jaren zijn gezet betekenen niet dat na 2021 het einddoel van het verbeteren van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is behaald. Het duurzaam op een hoger niveau krijgen van de aanpak vraagt een langere adem. Daarnaast kent de complexe problematiek van huiselijk geweld en kindermishandeling veel meer aspecten dan binnen het programma GHNT aan bod hebben kunnen komen. Er ligt hier bovenal een belangrijke opgave voor de samenleving in volle breedte om het geweld onder ogen te zien en bespreekbaar te maken voor zowel slachtoffers, plegers, omstanders en professionals vanuit het besef dat onmacht veelal de achtergrond ervan vormt. Niettemin is in een aantal opzichten de geambieerde doorbraak van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling zichtbaar geworden. Het programma GHNT heeft in het bijzonder een rol kunnen spelen bij het versterken van de professionele samenwerking in en tussen het zorg- en veiligheidsdomein, het verhogen van de effectiviteit van hulpverlening en het samenbrengen van signalen van onveiligheid. Verwacht mag worden dat doorontwikkeling van deze elementen in heel Nederland ertoe zal leiden dat het geweld in meer gezinnen sneller en duurzamer stopt. Dit vraagt blijvende aandacht op zowel landelijk, regionaal als lokaal niveau.

Luister naar waarom

Annemarie Penn-te Strake

– burgemeester van Maastricht en tevens ambassadeur
voor de VNG in het programma GHNT –
zich hard blijft maken voor de aanpak van huiselijk
geweld en kindermishandeling.

Luister naar waarom

Marcelle Hendrickx

– wethouder van jeugd en onderwijs in Tilburg en voorzitter
van de regionale Taskforce kindermishandeling –
zich hard blijft maken voor de aanpak van huiselijk
geweld en kindermishandeling.

Actielijn 1: Eerder en beter in beeld

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt door na 2021?
Bespreekbaar maken	• Publiekscampagne 'Het houdt niet op, totdat je iets doet' incl. uitbreiding met ouderenmishandeling • Publiekscampagne 'Ik doe iets tegen huiselijk geweld' incl. ontwikkeling regionale vertaling • Acties en instrumenten gerelateerd aan COVID-19 • Invoering codewoord 'Masker 19' bij apotheken • Hackaton Stop Kindermishandeling • Social media campagne Zorgen over huiselijk geweld en kindermishandeling • Vervolgcampagne huwelijksdwang, achterlating, meisjes besnijdenis en VGV • Online preventie-campagne rondom het begrip Time-out • Drie pilots project 'Ieder kind geïnformeerd' en inhoudelijk kader • Dialoogsessies 'Buiten is het feest'	• Project "WIJ... doorbreken de cirkel van geweld"
Implementatie verbeterde meldcode	• Verbeterde meldcode in werking getreden incl. afwegingskaders beroepsgroepen • Taakprofiel aandachtsfunctionaris LVAK • E-learning verbeterde meldcode en opvolging door sectorspecifieke acties • Algemene meldcode-app Rijksoverheid • App Kinderopvang • App Onderwijs • Onderzoek naar aandachts-functionarissen • Onderzoek naar volumegroei meldingen en adviezen VT • Veldnorm kindermishandeling en huiselijk geweld voor ziekenhuizen • Handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld voor onderwijs incl. opvolging • Campagne KindCentraal • Wetsevaluatie verplichte meldcode en VIR • Ontwikkeling online cursussen gebruik verbeterde meldcode • Scholing over de meldcode is opgenomen in de herregistratie-eisen voor kraamverzorgenden • Meldcodetour • Het ondersteunen en stimuleren van de implementatie van de meldcode in de lokale (wijk)teams en huisartsenzorg • Scholingscampagne meldcode • Meldcode Magazine en herhaalcursus voor huisartsenzorg met focus op gespreksvoering • Nationaal Screeningsinstrument Kindermishandeling (NSK) voor alle artsen en verpleegkundigen werkzaam in ziekenhuizen	• Implementatie handelingskader kindermishandeling en huiselijke geweld onderwijs.
Veilig Thuis versterken	• Werkwijze VT geüniformeerd via nieuw handelingsprotocol + doorontwikkeling werkwijze • Radarfunctie VT ingericht • Versterken van de samenwerking met de beroepsgroepen van de meldcode • Verbeteren gegevensuitwisseling politie - Veilig Thuis • Geautomatiseerd delen uitkomsten SASH met Veilig Thuis • Onderzoek samenwerkingsafspraken Veilig Thuis – lokale (wijk)teams • Geautomatiseerde meldingenstroom tussen de politie en Veilig Thuis via CORV • Onderzoek naar inzet AWARE afgerond	• Chatfunctie Veilig Thuis • Meerjarenagenda LNV 2021-2024 • Deskundigheidsbevordering politie en Veilig Thuis op gebied huiselijk geweld en kindermishandeling • Tweejarige opleiding tot vertrouwensarts
Forensisch medische expertise voor kinderen versterken	• Landelijk handelingskader en de bijbehorende samenwerkingsafspraken en kwaliteitsstandaarden	• Implementatie samenwerkingsafspraken uit het handelingskader • Evaluatie en eventuele bijstelling van samenwerkingsafspraken uit het handelingskader • Drie e-learningmodules FMEK

Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt door na 2021?
Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid	• iPDF visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid • Masterclasses en webinars	• Ondersteunen regio's bij het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid • Onderzoek gezamenlijke visie samenwerken volwassen GGZ en jeugdhulp • In kaart brengen bekostigingsopties consultatiefunctie GGZ
Lokale (wijk)teams versterken	• Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten incl. zelfscan-instrument, informatiebox voor gemeenten en routekaart • Signaleringsinstrument huiselijk geweld /kindermishandeling • Expertpool versterken lokale teams	• Ondersteunen gemeenten bij versterken lokale (wijk)teams
MDA++	• Bouwstenen MDA++ gereed • Verdiepingskaart en dilemmakaart inrichten van de samenwerking bij structurele onveiligheid in gezinnen/huishoudens zonder minderjarigen kinderen • Expertpool MDA++ • Action learning centra onder 1 dak • Pilots centra onder 1 dak • Monitoring pilots centra onder 1 dak	• Ondersteunen regio's bij implementatie MDA++
Trauma-screening en passende hulp	• Expertsessies en lessons learned opgehaald in regio's • Routekaart naar meer traumasensitieve professionals • Animatie trauma opgeleverd en verspreid • Handreiking inbedden traumasensitiviteit • Handreiking traumasensitief werken binnen de visie Gefaseerde ketenzorg • Infographic traumasensitiviteit • Overzicht traumascreening	• Expertiseplatform Trauma en Gehechtheid na Huiselijk Geweld en Kindermishandeling
Gender en intieme terreur	• Handreiking gendersensitiviteit bij uitvoering gemeentelijke taken • Handreiking gendersensitiviteit systeemgericht werken • Handreiking gendersensitiviteit bij casuïstiekbesprekingen	• Screeningsinstrument en beschermingsarrangement intieme terreur
Opvang en ondersteuning verbeteren	• Klantreis Vrouwenopvang • Aanstellen projectleider aanbevelingen Vrouwenopvang • Onderzoek bedden bedoeld voor crisisopvang • Pilot Sociale Verzekeringsbank (SVB), Belastingdienst en Moviera m.b.t. kinderbijslag en kindgebonden budget • Onderzoek capaciteit noodbedden vrouwenopvang • Actieagenda knelpunten vrouwenopvang • Experimenten vrouwenopvang	• Uitvoering actieagenda knelpunten vrouwenopvang • Lokelijke invoering versnelde toekenning van kinderbijslag en kindgebonden budget
Plegeraanpak	• Tweede pilot spreekuur huiselijk geweld in Oost-Brabant • Tweede evaluatie spreekuren huiselijk geweld (inclusief randvoorwaarden landelijke uitrol) • Verkenning aansluiting ZSM en VT + onderzoek naar de impact • Onderzoek naar huisverbod met de G4 • Businesscase spreekuren huiselijk geweld • Wet aanpassing actuele delictsvormen (per 1/1/2020) • Toolkit 'samen op in acuut' • Toolkit 'actieoverleg' • Aanpassing aanwijzingen en richtlijnen Openbaar Ministerie ten aanzien van ex-partner stalking • Bouwstenen plegeraanbod in vrijwillig kader voor gemeenten	• Implementeren actieoverleg • Deskundigheidsbevordering medewerkers op ZSM-locaties over huiselijk geweld en informatiedeling • Gezamenlijke training aanpak ex-partner stalking • Uitvoeren plan van aanpak contact- en locatieverboden • Ontwikkeling toolkit juridische onderbouwing van gegevensverstrekking en -verwerking samenwerking zorg-straft • Pilots spreekuur huiselijk geweld

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt door na 2021?
Plegeraanpak	• Inventarisatie plegeraanbod in het vrijwillig kader • Ontwikkeling situatieplaat en interventiepalet	• Verkenning landelijke borging spreekuur huiselijk geweld • Bestuurlijke tafel inzet huisverbod • Besluitvorming landelijke invoering en borging van samenwerking tussen VT en ZSM
Sociale steun voor kinderen	• Verdere uitbreiding in Wageningen en Heerlen • Bestuurlijke gesprekken over wijze waarop sociale steun aan kinderen na een (acute) geweldssituatie vormgegeven kan worden	

Actielijn 3: Specifieke groepen

Onderwerp	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt door na 2021?
Seksueel geweld	• Tijdelijke regeling vergoeding eigen risico CSG (incl. onderzoek) • Onderzoek slachtoffers online seksueel geweld • Vlogs seksueel misbruik bij kinderen • Campagne vergroten meldingsbereidheid van slachtoffers (incl. effectmeting) • Onderzoek seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs • Informatietool beschikbare hulp voor slachtoffers van seksueel geweld • Ondersteuning vijf regio's bij vormgeven aanpak seksueel geweld • Aanscherping maatregelen-pakket OCW ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs • Instrument regionaal inzicht aard en omvang seksueel geweld	• Opstellen van landelijke bouwstenen effectievere aanpak seksueel geweld • Ontwikkeling bouwstenen regionale aanpak seksueel geweld
Schadelijke praktijken	• Opstellen en uitvoering landelijke actieagenda • Extra middelen Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating • Aanpassing standpunt NVOG maagdenvlies-hersteloperaties • Onderzoek naar het signaleren en melden van vrouwelijke genitale verminking • Opzetten campagne en ontwikkeling voorlichtingsmateriaal schadelijke praktijken • Onderzoek naar juridisch instrumentarium aanpak schadelijke praktijken	• Uitvoering landelijke actieagenda • Vorming landelijk expertiseknooppunt schadelijke praktijken • Landelijke inzet sleutelpersonen • Ontwikkeling routekaart aanpak schadelijke praktijken voor gemeenten
Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties	• Kosten/baten-analyse Buitenshuis-project • Implementatie kindcheck GGZ	• Buitenshuis-project • Implementatie kindcheck forensische klinieken
Ouderen-mishandeling	• Handreiking ouderenmishandeling artsen gepubliceerd • Uitbreiding lokale allianties financieel misbruik • Drie oplagen informatieboxen voor ouderen verspreid • Leidraad Veilige zorgrelatie geactualiseerd • Ontwikkeling risicoprofielen kwetsbare ouderen • E-learning signalering ouderenmishandeling • Publiekscampagne specifiek gericht op ouderenmishandeling • Handreiking aanpak ouderenmishandeling voor gemeenten	• Expertpool aanpak ouderenmishandeling

1 Inleiding

Eind april 2018 is door de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) het meerjarenprogramma 'Geweld hoort nergens thuis' (GHNT) gepresenteerd.² Ambitie van dit programma is huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen, de schade van geweld te beperken en de cirkel van geweld, de overdracht van generatie op generatie, duurzaam te doorbreken. Belangrijk uitgangspunt hierbij is om voort te bouwen op bestaande inzichten en initiatieven en om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de behoeften op lokaal niveau. Het programma kent een doorlooptijd tot eind 2021. Deze eindrapportage laat de ontwikkeling van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vanaf het begin van het programma GHNT in 2018 tot december 2021 zien.

1.1 Aanloop naar het programma GHNT

Sinds begin deze eeuw wordt de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in toenemende mate als maatschappelijk probleem erkend. Deze beweging heeft zich vertaald in een groot aantal wetten (onder andere de Jeugdwet en Wmo2015), regels en initiatieven (waaronder verschillende actieprogramma's) om huiselijk geweld en kindermishandeling aan te pakken, waaronder de invoering van de Wet tijdelijk huisverbod (2009) en de invoering van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (2013). De plicht om huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen en de schade ervan te beperken is bovendien ook vastgelegd in door Nederland geratificeerde verdragen zoals het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind, het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul).

In 2012 is de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik gestart. In hun eindrapportage (2016) is te lezen welke resultaten zij behaald hebben als taskforce, maar ook dat is gebleken hoe omvangrijk en ingewikkeld een juiste aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is.³ Er werd gepleit voor een landelijk programma.

Uit een longitudinaal onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut (2014) bleek tevens dat de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling nog lang niet afdoende was.⁴ In de gezinnen die zij in de periode 2009-2012 volgden, was het aantal geweldsincidenten in het jaar na de eerste meting weliswaar afgenomen, maar vond er nog steeds (veel) geweld plaats. Na 1,5 jaar was het geweld, ondanks hulpverlening, nog steeds niet gestopt. Ook in andere onderzoeken gingen de cijfers niet of onvoldoende omlaag (zie bijlage 1). Deze conclusie, en voortbouwend op de inzichten van de Taskforce, heeft uiteindelijk geleid tot de opzet van het programma GHNT.

1.2 Doelen en ambitie programma GHNT

Het programma Geweld hoort nergens thuis richt zich met name op de fase waarin huiselijk geweld en kindermishandeling al plaatsvindt. Andere actieprogramma's versterken de verschillende beschermende factoren en beperken de risicofactoren voor huiselijk geweld en kindermishandeling.¹

² Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling, programma voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de periode 2018-2021, april 2018.

³ Eindrapport Taskforce kindermishandeling en seksueel geweld, 'Ik kijk niet weg', november 2016.

⁴ Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp: Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4, Verwey-Jonker Instituut, 2014.

Het programma GHNT is opgebouwd langs drie actielijnen:

Actielijn 1: Eerder en beter in beeld

Door het geweld eerder en beter in beeld te hebben, kan de duur van het geweld worden verkort en kan erger worden voorkomen. Hierdoor weten we beter hoe het slachtoffer en diens omgeving het beste kan worden geholpen. Voortgang op deze actielijn staat weergegeven in hoofdstuk 4.

Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen

Doel is om geweld zo snel mogelijk te stoppen. Samenwerkende zorg- en hulpverleners, Veilig Thuis, politie en justitieorganisaties stemmen vroegtijdig met elkaar af en bieden samenhangende hulp en interventies, gericht op duurzaam herstel van veiligheid. Plegers worden passend aangepakt. Voor het hele gezinssysteem wordt steun of hulp georganiseerd die bijdraagt aan herstel en veerkracht. Alle gezinsleden en hun sociale netwerk zijn betrokken (systeemgericht). Waar mogelijk in vrijwillig kader, waar nodig in het gedwongen kader. Voortgang op deze actielijn staat weergegeven in hoofdstuk 5.

Actielijn 3: Specifieke groepen

Voor een aantal specifieke doelgroepen met specifieke problemen is extra aandacht nodig. Het programma omvat een aantal extra acties rondom deze specifieke groepen. Deze staan vermeld in hoofdstuk 6.

De drie actielijnen van het programma GNHT bestaan uit verschillende bouwstenen, die op hun beurt weer bestaan uit een groot aantal thema's. Een deel van deze thema's vraagt uitwerking en uitvoering op landelijk niveau. Een groot aantal vraagt om uitwerking en uitvoering op regionaal of lokaal niveau.

Inzicht in impact

De impact van de inzet van de betrokken organisaties, professionals en overheden op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt inzichtelijk gemaakt, zodat bepaald kan worden of alle inzet daadwerkelijk leidt tot het stoppen en duurzaam oplossen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De resultaten zijn opgenomen in hoofdstuk 7.

Samenloop zorg en straf

Bij de start van het Programma GHNT namen Veilig Thuis, politie, Openbaar Ministerie, reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming – verenigd in het Landelijk Netwerk Zorg-Straf (LNZS) en in regionale netwerken zorg-straf – het initiatief om hun gezamenlijke bijdrage aan de ambitie van het programma uit te werken in de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop. De organisaties investeren als lerend netwerk doorlopend in verbeterlagen op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bij samenloop van zorg en straf (zie ook paragraaf 5.7).

1.3 Regionale aanpak

Centraal in de aanpak van het programma GHNT staat de benadering vanuit de regio's. In dit kader is er in elke regio een aanpak geformuleerd, om zo aan te sluiten bij de werkwijze, structuur en opgave van de verschillende regio's zelf. De aanpakken (ook wel regiovisies genoemd) zijn gemaakt door gemeenten/regio's in samenwerking met verschillende partijen. Hierin zijn in alle regio's de inhoudelijke ambities uit de drie actielijnen van het programma opgenomen (zie ook paragraaf 3.1).

Om de ambities te realiseren hebben VNG, VWS en JenV afgesproken dat gemeenten lokaal/regionaal een sluitende aanpak inrichten om deze vormen van geweld te voorkomen of duurzaam te stoppen. De gemeenten geven de samenwerking in het kader van het programma GHNT vorm op de schaal van 28 regio's (zie bijlage 2). Iedere regio heeft een regionaal projectleider GHNT aangesteld om uitvoering te geven aan de regionale aanpak. Het programmateam GHNT ondersteunt deze regionaal projectleiders en vormt als het ware de schakel tussen lokaal/regionaal en nationaal niveau. Meer informatie over de inrichting van het programma GHNT is opgenomen in bijlage 3.

Om regio's zoveel mogelijk te ondersteunen in het behalen van het gewenste niveau op alle bouwstenen en thema's, zet het programmateam GHNT in op elkaar versterkende pijlers:

Regionale route naar 2021

Regio's kunnen zich niet gelijktijdig inzetten op alle thema's uit het programma. De regio's stellen daarom in hun eigen plannen van aanpak en/of uitvoeringsplannen prioriteiten. Het programma GHNT benut deze prioritering om (1) enerzijds regionale successen op de betreffende thema's zichtbaar te maken en te delen en anderzijds om (2) de werkzame elementen die in deze voorbeeldregio's zijn beproefd, te gebruiken om te komen tot landelijk vastgestelde afspraken. Regio's kunnen leren van de ervaringen en inzichten die zijn opgedaan in andere regio's en zo de implementatie in hun eigen regio versnellen.

Ontwikkeling landelijke handvatten

Het programmateam GHNT heeft op een aantal thema's – gezamenlijk met relevante partners en experts – landelijke handvatten opgesteld. Een handvat geeft richting aan het handelen van betrokken organisaties en ondersteunt bij hun activiteiten. Een overzicht van de ontwikkelde handvatten is te vinden op de website van het programma GHNT.⁵ Deze website is ingebed in de website van de VNG zodat ook na het einde van het programma GHNT de inhoud vindbaar blijft.

Projectenpool Van-Denken-naar-Doen 2019 en 2020-2021

Gedurende de looptijd van het programma GHNT hebben gemeenten de mogelijkheid gekregen om financiële ondersteuning te vragen voor projecten die aansluiten op de prioritaire thema's rondom de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Met de opzet van deze projectenpool met als titel 'Van-Denken-naar-Doen' heeft het programma GHNT regio's gefaciliteerd om hun plannen en projecten van papier naar praktijk te brengen om zo voor een versnelling, verdieping of een verbreding van een structurele aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling te zorgen. In 2019 werden 48 lokale en regionale projecten die een structurele bijdrage leveren aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling financieel ondersteund. In 2020 en 2021 zijn met de projectenpool 60 projecten

⁵ <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/geweld-hoort-nergens-thuis>.

ondersteund. Het programmateam houdt via de 28 regionaal projectleiders zicht op de voortgang, bevordert het delen van de ervaringen en stimuleert het duurzaam borgen van de resultaten. Interessante (tussen-)resultaten zijn in de paragrafen over de betreffende thema's opgenomen.

1.4 Leeswijzer

De minister van VWS, de minister voor Rechtsbescherming en de algemeen directeur van de VNG ontvangen als opdrachtgevers elk half jaar een rapportage over de voortgang van het programma GHNT. Dit is de zevende en tevens eindrapportage van het programma GHNT.

Deze rapportage geeft de inspanningen weer van de regio's, het programmateam GHNT en de opdrachtgevers (de ministeries van VWS en JenV en de VNG). Hiertoe zijn in de regio's – grotendeels virtuele – rondetafelgesprekken georganiseerd waarin aan de hand van de actielijnen en bouwstenen van het programma GHNT de voortgang in de regio met betrekking tot hun eigen aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is besproken en in kaart is gebracht. Waar beschikbaar wordt ook gerefereerd aan concrete (tussen-)resultaten uit projecten die vanuit de projectenpool Van-Denken-naar-Doen 2019 en 2020-2021 zijn gefinancierd.

COVID-19 had en heeft nog steeds een groot effect op de Nederlandse samenleving. Naast de impact op gezinnen en huishoudens zelf, heeft COVID-19 ook gevolgen voor het tempo waarin regio's, gemeenten en uitvoeringsorganisaties hun aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling versterken. Uit de rondetafelgesprekken komt naar voren dat in vrijwel alle regio's bijeenkomsten en trainingen uitgesteld zijn en dat projecten en bestuurlijke besluitvorming vertraging oplopen. Ook de activiteiten van het landelijke programma GHNT hebben effecten ondervonden van COVID-19.

In deze rapportage zal allereerst ingegaan worden op de regionale progressie op de prioritaire thema's in beeld gebracht (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 worden de inspanningen van de regio's op onder andere integrale sturing weergegeven. Vervolgens worden de verschillende inspanningen weergegeven op de drie actielijnen van het programma: 1) huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld krijgen (hoofdstuk 4); 2) het stoppen en duurzaam oplossen (hoofdstuk 5); 3) met aandacht voor specifieke groepen (hoofdstuk 6). Hoofdstuk 7 gaat in op de impactmonitor aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling en het onderzoeksprogramma GHNT. En in hoofdstuk 8 wordt geschetst de opdrachtgevers van het programma GHNT verder willen met het versterken van de fundamenten van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio's.

2 Prioritaire thema's van het programma GHNT

Het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid, het realiseren van integrale sturing, sterke lokale (wijk)teams en het beschikken over een aanpak voor gezinnen/huishoudens met de meest complexe problematiek (MDA++) zijn cruciale randvoorwaarden voor een effectieve en duurzame regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut naar de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling laat zien wat werkende elementen zijn om geweld in gezinnen en huishoudens te doen afnemen en/of stoppen.⁶ Deze werkende elementen sluiten aan op de prioritaire thema's van het programma GHNT.

Uit de eerste inventarisatie van de stand van zaken in de regio's in 2018 (startfoto's) kwam naar voren dat deze randvoorwaarden in veel regio's nog niet (voldoende) waren gerealiseerd.⁷ Gedurende de looptijd van het programma GHNT hebben (bijna) alle regio's forse stappen voorwaarts gezet op (bijna) alle prioritaire thema's.⁸

2.1 Prioritaire thema's

Geweld in gezinnen is eerder en duurzaam te stoppen als iedereen die bij een gezin betrokken is werkt volgens een gezamenlijke visie. Alle betrokken organisaties hebben daarom de **visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid**⁹ omarmd. Deze visie gaat ervan uit dat eerst de directe veiligheid (de onveiligheid/geweld is gestopt) gerealiseerd moet zijn, voordat gewerkt kan worden aan het aanpakken van de onderliggende risicofactoren van het geweld evenals aan herstel (zie ook paragraaf 5.1).

In de gezinnen/huishoudens waarin sprake is van huiselijk geweld en kindermishandeling spelen vaak problemen op meerdere leefgebieden. Daarom is het noodzakelijk dat de inzet van partners uit zowel hulpverlening, zorg, onderwijs, politie en justitie op elkaar is afgestemd. Integraal werken door professionals vraagt kortom ook om **integrale sturing** (zie ook paragraaf 3.2).

Lokale (wijk)teams zijn een cruciale schakel in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij signaleren niet alleen, maar kijken vanuit brede expertise naar gezinnen en hun problematiek. Ze zijn gericht op normaliseren en blijven letterlijk en figuurlijk in de buurt. Expertise op het gebied van veiligheid is hier onlosmakelijk onderdeel van. Het Toezicht Sociaal Domein signaleert dat de lokale (wijk)teams in een aantal gemeenten al voldoende invulling geven aan hun taken op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. In andere gemeenten zijn de lokale (wijk)teams (nog) niet voldoende toegerust.¹⁰ In paragraaf 5.2 wordt hier uitgebreid op ingegaan.

Een klein percentage van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling is dusdanig complex dat (verbeterde) reguliere zorg de problemen niet oplost. De **Multidisciplinaire Aanpak ++ (MDA++)** is een oplossing voor complexe casuïstiek waarin ketenpartners in de samenwerking tot nog toe geen doorbraak hebben weten te bereiken. In deze aanpak werken de verschillende sectoren (1ste +), specialisten (2de +), het lokaal team en het gezin met haar sociale netwerk samen (zie paragraaf 5.3).

⁶ Steketee, M., et al. (2020). [Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?](#), Utrecht: Verwey-Jonker.

⁷ https://vng.nl/sites/default/files/18432_vws_ghnt_bijlage_3_regios_in_beeld_v2.pdf

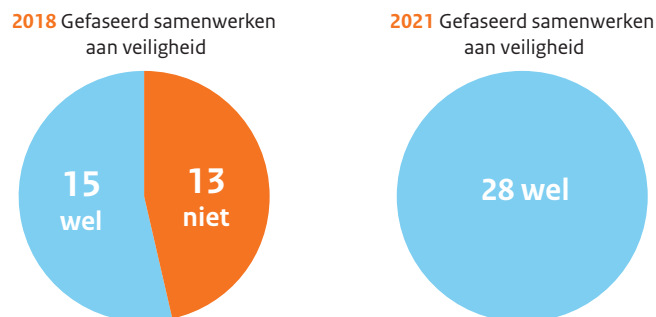
⁸ <https://geweldnegensthuishuisdashboard.nl/>

⁹ Landelijk visiedocument 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg', GGD GHOR Nederland, 2016. De visie is ook bekend onder de naam visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid (voorheen visie gefaseerde ketenzorg).

¹⁰ <https://www.toezichtsociaaldomein.nl/onderzoeken-en-instrumenten/l/lokale-netwerk-na-veilig-thuis>

2.2 Progressie werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid

De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is dat het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid is opgenomen in de regiovisie van alle regio's en dat er overal stappen zijn gezet om tot uitvoering te komen. De stip op de horizon is dat het vanzelfsprekend is dat alle professionals die bij een gezin/huishouden zijn betrokken omdat er zorgen zijn over veiligheid, werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is ruimschoots bereikt. Er zijn nog forse stappen nodig om bij de stip op de horizon te komen (zie verder paragraaf 5.1).

2018: Vijftien van de 28 regio's geven aan dat er in de regio (deels) wordt gewerkt conform de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Dertien regio's geven aan dit (nog) niet te doen.

2021: Alle regio's geven aan dat het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid onderdeel uitmaakt van de regiovisie aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. In zeven van de 28 regio's is het werken volgens de visie eveneens opgenomen in de inkoop- en/of subsidievoorwaarden. In negentien van de 28 regio's zijn (een deel van de) professionals getraind in het werken volgens de visie. Dertien van deze negentien regio's geven aan dat professionals ook op deze manier werken.

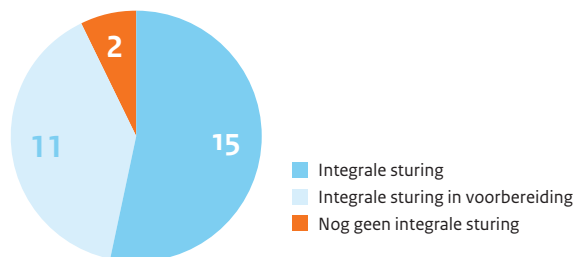
2.3 Progressie integrale sturing

De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is dat er in elke regio een bestuurlijke opdracht ligt om te komen tot integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De stip op de horizon is dat in elke regio integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling duurzaam is ingericht. Bestuurders uit het veiligheids- en sociaal domein werken samen om de randvoorwaarden te creëren waarmee huiselijk geweld en kindermishandeling duurzaam worden gestopt. De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is bijna bereikt. Er zijn nog forse stappen nodig om bij de stip op de horizon te komen (zie verder paragraaf 3.2).

2018 Integrale sturing
aanpak huiselijk geweld en
kinderbescherming

2021 Integrale sturing
aanpak huiselijk geweld
en kinderscherming

2018: In het merendeel van de regio's worden meerdere regionale bestuurlijke netwerken benut voor besluitvorming over de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, maar in slechts een beperkt aantal regio's (vijf) lijkt sprake te zijn van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

2021: Het aantal regio's waar sprake is van een vorm van integrale sturing is gelijk gebleven ten opzichte van 2020 (vijftien). In elf van de 28 regio's is integrale sturing in voorbereiding. In twee van de 28 regio's is er op dit moment geen sprake van integrale sturing en lopen er ook geen concrete voorbereidingen.

2.4 Progressie versterken lokale (wijk)teams

De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is dat driekwart van alle gemeenten in Nederland inzicht heeft in hoeverre hun lokale (wijk)teams voldoende zijn toegerust op hun opdracht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De stip op de horizon is dat alle gemeenten hun lokale (wijk)teams dusdanig hebben ingericht dat deze conform het kwaliteitskader hun opdracht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling invullen. De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is zo goed als bereikt. Er zijn nog forse stappen nodig om bij de stip op de horizon te komen (zie verder paragraaf 5.2).

2018 Versterken
van de lokale
(wijk)teams

2021 Versterken
van de lokale
(wijk)teams

2018: In 22 van de 28 regio's wordt ingezet op het versterken van de lokale (wijk)teams.

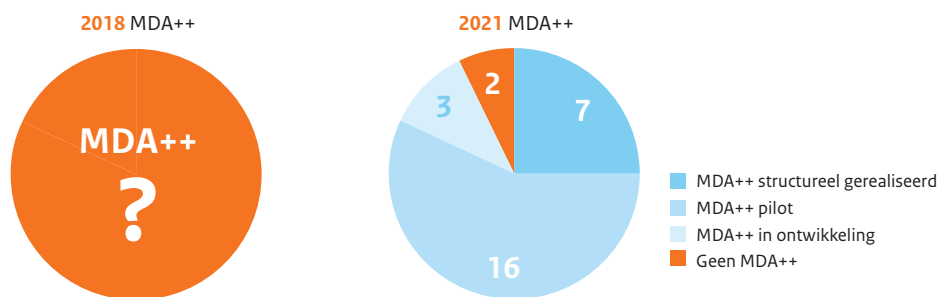
2021: In alle regio's wordt ingezet op het versterken van de lokale (wijk)teams. Alle 28 regio's hebben stappen gezet in het toepassen van het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten. 26 van deze 28 regio's hebben hiervoor de zelfscan benut. In totaal hebben ten minste 210 gemeenten de zelfscan ingevuld.

Naast de implementatie van het kwaliteitskader hebben regio's de volgende stappen gezet als het gaat om de versterking van lokale (wijk)teams:

- 24 van de 28 regio's zetten in op het implementeren van de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid.
- Negentien van de 28 regio's zetten in op het versterken van kennis en kunde van professionals in de lokale (wijk)teams.
- Achttien van de 28 regio's zetten in op het expliciteren van de inrichting en opdracht van de lokale (wijk)teams.
- Elf van de 28 regio's zetten in op het versterken van de regiefunctie van de lokale (wijk)teams.

2.5 Progressie implementatie MDA++

De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT is dat elke regio een MDA++ in pilotvorm heeft ingericht. De stip op de horizon is dat in alle regio's een MDA++ aanpak is ingericht en duurzaam geborgd. De ambitie voor de looptijd van het programma GHNT bijna bereikt. Er zijn nog forse stappen nodig om bij de stip op de horizon te komen (zie verder paragraaf 5.3).

2018: Uit de inventarisatie in het najaar van 2018 (startfoto) komt naar voren dat er geen eenduidig beeld is wat onder MDA++ wordt verstaan.

2021: Zeven van de 28 regio's geven aan een MDA++ structureel te hebben gerealiseerd. In zestien van de 28 regio's is een MDA++ pilot gaande en drie van de 28 regio's geven aan dat een MDA++ in ontwikkeling is.

3 Regionale aanpak

Gemeenten zijn in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling verantwoordelijk voor het borgen van de signalering van huiselijk geweld en kindermishandeling en het borgen/creëren van veiligheid in een gezin/huishouden aan de hand van een veiligheidsbeoordeling en -voorwaarden die door lokale (wijk)teams zelf of door Veilig Thuis en Gecertificeerde Instelling (vanuit hun wettelijke functies) worden geformuleerd. De gemeente voert de regie op de samenwerking tussen alle partners die een rol en verantwoordelijkheid hebben in het signaleren, bespreekbaar maken en hulp bieden. Dit vraagt om een lokaal en regionaal sluitende aanpak om huiselijk geweld en kindermishandeling te voorkomen en/of duurzaam te stoppen en om het inrichten van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling zodat de benodigde randvoorwaarden worden gecreëerd.

3.1 Regiovisie / regionaal plan van aanpak

Gemeenten stellen in samenwerking met de door hen hierbij betrokken partijen een regiovisie / regionaal plan van aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling op. Hierin worden onder andere de inhoudelijke ambities uit de drie actielijnen van het programma GHNT gerealiseerd en worden de regionale ambities voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vastgesteld.

26 van de 28 regio's geven aan te beschikken over een actuele regiovisie (in 2020 waren dat 22 regio's). In de overige twee regio's is een nieuwe regiovisie in voorbereiding. In alle regio's wordt hiermee nu – en na afloop van het programma GHNT – met een regiovisie gewerkt die is geworteld in de uitgangspunten van het programma GHNT. De meeste regiovisies kennen een looptijd tot eind 2023/2024. De uitvoering ervan vraagt om ondersteuning die aansluit. De verlenging van de financiering voor de regionaal projectleiders GHNT tot eind 2022 levert een belangrijke bijdrage aan deze ondersteuning.

In 21 van de 28 regio's is de regiovisie verder geconcretiseerd in een regionaal, en steeds vaker ook een lokaal uitvoeringsplan. In 2020 was dit in vijftien regio's het geval. In vier van de 28 regio's is een dergelijk uitvoeringsplan nog in voorbereiding.

3.2 Integrale sturing

Integrale sturing is van belang omdat de gezinnen/huishoudens waarin sprake is van huiselijk geweld en kindermishandeling vaak problemen ervaren op meerdere leefgebieden. Daarom is het noodzakelijk dat de inzet van partners uit zowel hulpverlening, zorg, onderwijs, politie en justitie op elkaar is afgestemd. Integraal werken door professionals vraagt kortom ook om integrale sturing. Integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling houdt in dat alle thema's die te maken hebben met een effectieve aanpak in samenhang worden besproken. Ook gaat het om het gezamenlijk creëren van randvoorwaarden waarin de professionele samenwerking tot stand kan komen, het stellen van prioriteiten en het adresseren van knelpunten en dilemma's in de samenwerking.

Uit de eerste regionale inventarisatie in het najaar van 2018 kwam naar voren dat in het merendeel van de regio's meerdere regionale bestuurlijke netwerken werden benut voor besluitvorming over de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, maar dat in slechts een beperkt aantal regio's (vijf) sprake leek te zijn van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Sindsdien is in veel regio's de beweging naar meer integrale sturing ingezet.¹¹

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/18/geweld-hoort-nergens-thuis>

Luister naar wat
Annemarie Penn-te Strake –
 burgemeester van Maastricht en tevens ambassadeur
 voor de VNG in het programma GHNT –
 doet om integrale sturing te bevorderen.

Het duurzaam vormgeven van integrale sturing is echter niet vanzelfsprekend. In de huidige ronde rondetafelgesprekken wordt dit beeld bevestigd. Het aantal regio's waar sprake is van een vorm van integrale sturing is gelijk gebleven ten opzichte van 2020 (vijftien).

Uit de rondetafelgesprekken komt verder naar voren dat in elf van de 28 regio's integrale sturing in voorbereiding is (in 2020 waren dit er tien). In twee van de 28 regio's is er op dit moment geen sprake van integrale sturing en lopen er ook geen concrete voorbereidingen (in 2020 waren dit er drie). In die regio's waar sprake is van integrale sturing (of deze in voorbereiding is) zijn de gemeentelijke, Veilig Thuis, Politie en justitiële partners sterk vertegenwoordigd. Dit geldt in mindere mate voor zorgpartners en onderwijsinstellingen.

Regio's zoeken naar mogelijkheden om bestaande structuren zoveel mogelijk te benutten en waar nodig uit te breiden, zodat de integrale sturing duurzaam belegd kan worden en ook na afloop van het programma GHNT in stand kan blijven. In verschillende regio's wordt de inrichting van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling onderdeel gemaakt van de behoefte om de sturing op het bredere domein van zorg en veiligheid te versterken. De afgelopen twee jaar ondersteunden de VNG en het Verbindend Landelijk OndersteuningsTeam (VLOT) drie regio's die bezig zijn de regionale samenwerking zorg en veiligheid te versterken. Het inrichten van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling maakte hier onderdeel van uit. Op basis van de leerervaringen in deze regio's zijn twee producten ontwikkeld die gebruikt kunnen worden om regionale samenwerking van zorg en veiligheid in de praktijk te brengen:

- De publicatie/gids Dezelfde bouwstenen, verschillende bouwwerken: opbrengsten regiopilots zorg en veiligheid¹²
- De gereedschapskist regionale samenwerking zorg en veiligheid met praktische instrumenten¹³

De regioadviseurs van VLOT hebben ook in andere regio's ondersteund en geadviseerd bij het inrichten van integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Producten integrale sturing:

- *Handreiking inrichten integrale sturing*¹⁴

¹² https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/20210419-vng-brochure-regionale-samenwerking-zorg-en-veiligheid_o.pdf

¹³ https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/20210419-vng-gereedschapskist-regionale-samenwerking-zorg-en-veiligheid_o.pdf

¹⁴ <https://vng.nl/artikelen/tools-programma-ghnt#integraal>

Resultaten uit het onderzoeksprogramma: Project randvoorwaarden voor regie, samenwerking en afstemming

In het kader van het onderzoeksprogramma GHNT is onderzoek gedaan naar de randvoorwaarden voor regie, samenwerking en afstemming op operationeel niveau in het kader van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in het lokale veld. Gebleken is dat structurele overlegvormen leiden tot het vaker en sneller afstemmen tussen de verschillende domeinen. Ook draagt kennis van elkaar en elkaars mogelijkheden bij aan het beter samenwerken en aan het onderling vertrouwen. Als belemmering komt naar voren dat de doorzettingsmacht om beslissingen te nemen wanneer een casus vastloopt vaak niet bij de betrokken regisseur ligt, waardoor het wachten is op de betrokken partijen om actie te ondernemen. Ook komt naar voren dat er spanning bestaat tussen de (ervaren) betrokkenheid en sturing vanuit de hogere lagen (management/ bestuur) enerzijds en de mate van (ervaren) ruimte en handelingsvrijheid in de uitvoering anderzijds. De ervaren vrijheid om te doen wat men denkt dat het meest effectief is, heeft invloed op de mate waarin men domeinoverstijgend denkt en werkt.¹⁵

Sturingsinformatie

Sturingsinformatie faciliteert beleidsmakers en bestuurders in het vormgeven van een effectieve structurele aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Uit de vijfde voortgangsrapportage komt naar voren dat alle regio's de cijfers van VT gebruiken en dat achttien van de 28 regio's aangeven daarnaast gebruik te maken van cijfers en/of informatie van andere organisaties. De bronnen hiervoor lopen uiteen van de vrouwenopvang tot de impactmonitor, en van informatie over tijdelijke huisverboden tot informatie over de inzet van intensief casemanagement. Ruim de helft van de regio's wil meer zicht krijgen op de effecten van de aanpak, en heeft daarom behoefte aan betere sturingsinformatie. Hiervoor kijken zij enerzijds naar de doorontwikkeling van de landelijke impactmonitor (zie hoofdstuk 7). Anderzijds zijn negen regio's aan de slag gegaan met het ontwikkelen van een eigen regionaal en/of lokaal monitoringsinstrument, zoals in de regio's Flevoland (Veilig Thuis dashboard Power BI Tool), Hollands-Midden (projecten 'Slimme Keten'), Hart van Brabant (Smartstart) en Zaanstreek Waterland (Datalab Huiselijk Geweld).

3.3 Inzet ervaringsdeskundigheid

De spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT adviseert het programmteam GHNT gevraagd en ongevraagd op veel verschillende onderwerpen bij de uitvoering van haar werkzaamheden. In het afgelopen half jaar zijn leden van de spiegelgroep wederom ingezet bij verschillende projecten, waaronder het project intieme terreur en gendersensitief werken.

De inzet van ervaringsdeskundigheid in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio's laat in 2021 (net als in 2020) een stijgende lijn zien:

- Acht van de 28 regio's geven aan dat de inzet van ervaringsdeskundigheid structureel is vormgegeven.
- Twintig van de 28 regio's geven aan dat ervaringsdeskundigen op ad hoc-basis worden betrokken.

Twintig van de 28 regio's hebben tot oktober 2021 gebruik gemaakt van het aanbod om leden van de Spiegelgroep ervaringsdeskundigen in te zetten. Regio's geven aan dat de meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigheid inmiddels goed op het netvlies staat en dat er gezocht wordt naar manieren om de inzet van ervaringsdeskundigen structureel vorm te geven. De hulpmiddelen die door de Spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT met ondersteuning van Movisie zijn ontwikkeld, hebben hierbij geholpen en kunnen ook in de toekomst nog van pas komen. De Handreiking Samen Deskundig voor gemeenten over de inzet van ervaringsdeskundigheid is in definitieve vorm opgeleverd.¹⁶

¹⁵ Meer informatie over de onderzoeken is te vinden op <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>

¹⁶ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-07/20210708-handreiking-samen-deskundig-def-versie.pdf>

Regio's geven aan ervaringsdeskundigheid breder in te zetten dan in 2020:

- 21 van de 28 regio's geven aan dat ervaringsdeskundigheid wordt ingezet bij beleidsvorming (elf regio's in 2020).
- Negentien van de 28 regio's zetten ervaringsdeskundigheid in ten behoeve van bewustwording over en urgentiebesef van de problematiek (gelijk aan 2020).
- Twaalf van de 28 regio's maken gebruik van ervaringsdeskundigheid om hulp en ondersteuning te bieden aan cliënten (tien in 2020).
- En vijftien van de 28 regio's zetten ervaringsdeskundigheid in als het gaat om voorlichting.

Producten Spiegelgroep ervaringsdeskundigen:

- *Handreiking Samen Deskundig*¹⁷

Resultaten uit de projectenpool: inzet ervaringsdeskundigheid

In de regio **Utrecht** heeft, in samenwerking met de regio's **West Veluwe Vallei, Arnhem-Achterhoek en Noord- en Oost-Gelderland**, het project 'laagdrempelige hulp aan plegers van huiselijk geweld (de PION)' geresulteerd in de ontwikkeling van Ervaringsdeskundige Interventieondersteuning (EDI) aan plegers van huiselijk geweld. Mensen kunnen in situaties waar huiselijk geweld speelt, een beroep doen op een ervaringsdeskundige die in dezelfde situatie heeft gezeten. Via het stappenplan 'Van aanmelding tot match cliënt-ervaringswerker', handvatten over de benaderingswijze, een website en workshop over ander perspectief op plegers voor professionals worden ervaringswerkers en professionals in de regio hierin ondersteund. Ook is een supportgroep opgestart voor plegers van huiselijk geweld. Cliënten die de supportgroep bezoeken, melden zich ook vrijwillig voor andere vormen van hulpverlening.

¹⁷ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-07/20210708-handreiking-samen-deskundig-def-versie.pdf>

4 Actielijn 1: Eerder en beter in beeld

Eerder en beter in beeld

Het eerder en beter in beeld krijgen van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling maakt het mogelijk eerder te handelen waardoor de duur van het geweld wordt verkort en erger kan worden voorkomen. Dit begint met het bespreekbaar maken van (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling. Ook is van belang dat men de juiste organisaties weet te vinden – waarbij Veilig Thuis een centrale rol speelt –, en deze organisaties ook elkaar goed weten te vinden. Uit de startfoto's uit 2018 kwam naar voren dat dit nog niet altijd het geval is.

Bespreekbaar maken
Implementatie verbeterde meldcode
Veilig Thuis versterken
Forensisch medische expertise versterken

De mogelijkheden voor verbetering die regio's zien lopen uiteen van het investeren in wederzijds begrip en het spreken in dezelfde taal tot deskundigheidsbevordering bij lokale teams, en van het expliciet maken van verwachtingen, verantwoordelijkheden en (on)mogelijkheden tot het wegwerken van wachtlijsten. Tot slot is forensisch medische expertise nodig voor het opsporen en duiden van letsels bij kinderen. Gebleken is dat ook op dit vlak nog verbetering mogelijk was. Tegen deze achtergrond is ervoor gekozen om met de eerste actielijn te focussen op het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling, het implementeren van de verbeterde meldcode, het versterken van (de samenwerking met) Veilig Thuis en het versterken van de forensisch medische expertise voor kinderen.

4.1 Bespreekbaar maken

Huiselijk geweld en kindermishandeling bevinden zich nog te vaak in de taboesfeer. Zo blijft het geweld jarenlang in stand. Om deze problematiek eerder in beeld te krijgen, moet het voor betrokkenen, omstanders en professionals makkelijker worden om zorgen bespreekbaar te maken en om in actie te komen. In dit kader zijn sinds de start van dit programma diverse landelijke en regionale acties in gang gezet.

Landelijke campagnes

Op 5 februari 2019 is de meerjarige landelijke campagne **'Het houdt niet op, totdat je iets doet'** gestart. Deze campagne bestaat uit een TV-spot, radio-spots en posters en roept mensen op in actie te komen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Binnen deze campagne is er op verschillende momenten ook extra aandacht geweest voor specifieke fenomenen zoals ouderenmishandeling (met speciale aandacht voor financieel misbruik) en partnergeweld. In 2020 werd de focus verlegd naar aandacht voor oplopende spanningen die thuis hoog konden oplopen als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19, **'Ik doe iets tegen huiselijk geweld'**. De campagne-website werd in 2021 (t/m 14 oktober) 176.151 keer bezocht, in 2020 was dat respectievelijk 300.222 en 298.633 keer.

Omdat tijdens de zomervakantie (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang, meisjesbesnijdenis en vrouwelijke genitale verminking (VGV) het meeste risico lopen, is door JenV in 2021 een vervolgcampagne **huwelijksdwang, achterlating, meisjes besnijdenis en VGV** ontwikkeld, voorafgaand aan de zomervakantie. Binnen deze campagne zijn middelen ontwikkeld voor slachtoffers en omstanders en specifiek voor leerkrachten in het basisonderwijs. De campagne liep van 17 juni tot 10 juli 2021.

Na de zomer van 2021 is de social media campagne **Zorgen over huiselijk geweld en kindermishandeling** gestart.¹⁸ Met deze campagne is het aanbod van (hulp)instanties, die er zijn om contact mee op te nemen voor advies, hulp of om je hart te luchten als de spanning thuis te hoog op zouden lopen, onder de aandacht gebracht. De campagne liep van juli tot en met september 2021. Hiermee werd invulling gegeven aan de toezegging aan de Tweede Kamer om in verband met de COVID-19-beperkende maatregelen het hulpaanbod nog eens extra onder de aandacht te brengen. De social posts, banners en ook de postermaterialen konden ook door gemeenten en regio's worden ingezet, om zo het effect van de landelijke campagne te versterken. Zij kregen de materialen beschikbaar met behulp van de toolbox 'ikdoeietstegenhuiselijkgeweld'.¹⁹

Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, de Kindertelefoon en het Programma GHNT hebben samen de online preventie-campagne rondom het begrip **Time-out** ontwikkeld.²⁰ Ervaringsdeskundigen, het jongeren-panel van de Kindertelefoon en vijf GHNT-regio's waren betrokken bij het uitwerken van deze campagne. De campagne maakt mensen bewust van de gedragskenmerken die kunnen leiden tot huiselijk geweld en kindermishandeling in onze maatschappij. De campagne zette aan tot het laten zien dat een Time-out een eerste stap kan zijn om te verdere escalatie te voorkomen. De Time-out preventiecampagne liep van 18 oktober tot en met 14 november 2021.

Bijna alle landelijke campagnes zijn ondersteund met een toolbox met communicatiemiddelen voor regionale inzet en doorvertaling.

Week tegen Kindermishandeling 2021: ... dichterbij dan je denkt

Van maandag 15 tot en met zondag 21 november 2021 werd de negende editie van de Week tegen Kindermishandeling gehouden met als thema '... dichterbij dan je denkt'. Net als in voorgaande jaren werden tijdens de Week tegen Kindermishandeling tientallen activiteiten georganiseerd. Zo werden in opdracht van het programma GHNT in de aanloop naar de Week tegen Kindermishandeling vijf dialoogsessies georganiseerd rondom de film 'Buiten is het Feest', naar het leven van Karin Bloemen. De uitkomsten van deze sessies zijn gebundeld en gebruikt tijdens een (landelijke) manifestatie in de Week tegen Kindermishandeling op de Dam in Amsterdam.

¹⁸ <https://www.ikvermoedhuiselijkgeweld.nl/contact>

¹⁹ <https://www.campagnetoolkits.nl/huiselijk-geweld>

²⁰ <https://vng.nl/artikelen/campagne-time-out#campagne>

Expositie WIJ.... doorbreken de cirkel van geweld

Samen met de Stichting Open Mind werkt het programmateam GHNT aan het project 'WIJ... doorbreken de cirkel van geweld'. Dit is een reizende binnen- en buitenexpositie die vanaf november 2020 door veel GHNT-regio's is ingezet in het kader van het op een laagdrempelige manier bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling. De binnen- en buiten-expositie zijn niet alleen fysiek te zien, maar ook online te bezoeken.²¹ Als gevolg van de grote vraag van gemeenten en regio's naar WIJ...doorbreken de cirkel van geweld is sinds januari 2021 een tweede set beschikbaar zodat twee gemeenten tegelijkertijd op deze manier huiselijk geweld en kindermishandeling bespreekbaar kunnen maken. In 2021 is, ondanks COVID-19, de tentoonstelling in 26 gemeenten/regio's te zien geweest. Wegens de grote vraag van gemeenten zal de tentoonstelling ook heel 2022 nog door Nederland reizen. Regio's kunnen gebruik maken van de WIJ...Toolbox, waarin tips voor regionale uitwerkingen en concept communicatiemiddelen beschikbaar zijn.

Ieder kind geïnformeerd

Om de cirkel van geweld te doorbreken is nodig dat we veilig kunnen praten over onveiligheid. Dat geldt ook voor kinderen. Praten over thuis, zonder te oordelen, maakt mogelijk dat kinderen en ouders die kampen met frustraties, onmacht, spanningen en/of onveiligheid in huis de juiste steun of hulp krijgen om samen het geweld structureel te stoppen. Dat is niet gemakkelijk.

In opdracht van het programma GHNT is in het project Ieder kind geïnformeerd gewerkt aan het beter informeren van kinderen over hun rechten en de voorwaarden die zij nodig hebben om veilig op te groeien, in combinatie met het normaliseren van het praten over hoe het thuis gaat. Het project is inmiddels afgerond en heeft onder meer geresulteerd in een gids voor gemeenten en scholen waarin praktische handvatten worden geboden om zelf aan de slag te gaan.²² De gids is gebaseerd op ervaringen van slachtoffers uit het verleden en wetenschappelijke inzichten. De gids gevalideerd in zes klankbord-regio's en kan in andere regio's door gemeenten en scholen worden gebruikt om sneller een sluitend lespakket aan te bieden op scholen. Daarnaast is een podcast uitgebracht waarin professionals van Sterrenschool 'De Ruimte' in Almere laten weten hoe zij kinderen informeren en wat dit oplevert voor zowel kinderen, leraren als ouders.²³

Overige producten Bespreekbaar maken:

- Hackaton Stop Kindermishandeling
- Invoering codewoord 'Masker 19' bij apotheken

²¹ <https://www.stichtingopenmind.nl/wij/>

²² <https://vng.nl/sites/default/files/2021-09/20210907-gids-ieder-kind-geinformeerd-voor-scholen-en-gemeenten.pdf>

²³ <https://anchor.fm/geweld-nergens-thuis/episodes/ieder-kind-geinformeerd-praat-op-school-met-kinderen-over-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

Resultaten uit de projectenpool: bespreekbaar maken

Om huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld te krijgen heeft de regio **Zaanstreek-Waterland** binnen de pilot 'Open de Voordeur' vrijwilligers getraind en opgeleid om voorlichting te geven en een luisterend oor te bieden aan mensen die bellen naar de organisatie. Daarnaast benaderen vrijwilligers mensen die 'klem' zitten in een afhankelijkheidssituatie in de huiselijk kring via social media en andere interactieve websites. De voorlichting wordt verzorgd aan overheids-, zorg-, en onderwijsinstellingen, bedrijven, sportverenigingen en buurthuizen middels presentaties op locatie, online en telefonisch. Het verzorgen van voorlichting aan professionals heeft meerdere effecten. Bewustwording over hun eigen situatie en de bewustwording meenemen in de uitoefening van hun beroep. Tevens zijn de professionals via hun organisaties beter benaderbaar waardoor breed draagvlak is gecreëerd binnen de regio.

4.2 Implementatie verbeterde meldcode

Sinds 1 januari 2019 is de verbeterde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht voor zelfstandige professionals, zoals artsen, en organisaties waar professionals uit de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en justitie werken. Hiervoor zijn per sector afwegingskaders opgesteld. Met de inwerkingtreding van de verbeterde meldcode en de radarfunctie bij Veilig Thuis is het de bedoeling dat vermoedens van acute en structurele onveiligheid eerder bij Veilig Thuis terechtkomen.

Regionale implementatie

Alle regio's sturen op het gebruik van de meldcode. Zoals in de voorgaande voortgangsrapportages GHNT is vermeld, doen bijna alle regio's dit door het gebruik van de meldcode als voorwaarde op te nemen in de subsidie- en/of inkoopvoorwaarden. Achttien van de 28 regio's geven aan hier ook daadwerkelijk een vorm van toezicht op te hebben ingericht, dat is een verdubbeling ten opzichte van 2020. Negen van deze achttien regio's geven aan dat het toezicht kan worden verbeterd. Ook dit jaar hebben bijna alle regio's (23 van de 28 regio's) aangegeven in het afgelopen jaar te hebben ingezet op het geven van voorlichting en/of training aan organisaties en professionals die werken met de meldcode. Dit is wederom een toename ten opzichte van voorgaande jaren. Regio's geven aan dat het noodzakelijk is om structureel in te blijven zetten op voorlichting en training van professionals die onder de verbeterde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling vallen.

Meldcodetour

De meldcodetour is van september 2019 tot juni 2021 door het programma GHNT ingezet om een goed gebruik van de meldcode te bevorderen en de samenwerking tussen professionals uit de verschillende beroepsgroepen te verbeteren. VNG Connect en Regioplan hebben in verschillende GHNT-regio's bijeenkomsten gerealiseerd waarin meldcode-plichtige professionals getraind zijn in het gebruik van de meldcode. In deze bijeenkomsten lag de nadruk op:

- Aanleiding, doel en achtergrond van de verbeterde meldcode en de verschillende stappen;
- De functie en werkwijze van Veilig Thuis;
- Bewustwording over de noodzaak tot samenwerking voor het creëren van meer directe en structurele veiligheid.

In totaal zijn er zestien fysieke bijeenkomsten in het kader van de meldcodetour georganiseerd in 2019 en 2020. Vanaf oktober 2020 tot en met 1 juni 2021 hebben elf online meldcodetour-bijeenkomsten plaatsgevonden. In de meeste GHNT-regio's heeft één bijeenkomst plaatsgevonden, in sommige regio's meerdere bijeenkomsten. Er zijn grofweg 3 typen bijeenkomsten georganiseerd:

1. Focus op onderwijs en kinderopvang
2. Focus op ouderenmishandeling
3. Focus op medische beroepsgroepen

Binnen de meldcodetour wordt eind dit jaar een evaluatie/borging opgeleverd om inzichtelijk te maken of bijeenkomsten de gestelde doelen hebben behaald, welke kansen en dilemma's er nog liggen en het bieden van een handreiking voor verdere opvolging.

E-learning verbeterde meldcode

In het kader van de implementatie van de verbeterde meldcode stimuleert Augeo Foundation tot en met eind 2021, mede met steun van het ministerie van VWS, de deskundigheidsbevordering in specifieke beroepsgroepen. De e-learning cursussen 'Werken met een meldcode' voor (aankomend) professionals worden hierbij actief onder de aandacht gebracht. Het betreft onlinecursussen voor meer dan 25 verschillende beroepsgroepen en achttien beroepsopleidingen.

In de tweede helft van 2021 is met name gefocust op ondersteuning van de verschillende sectoren bij het op de agenda houden van de meldcode en het in de praktijk toepassen van de stappen van de meldcode (met name het bespreken van zorgen met betrokkenen). In dit kader zijn diverse herhaal-/verdiepingscursussen over de meldcode, met extra aandacht voor gespreksvoering, uitgerold in het primair en voortgezet onderwijs, de kinderopvang, de ziekenhuizen en de huisartsenzorg. Daarnaast zijn een aantal online gespreks oefeningen worden aangeboden in de Week tegen Kindermishandeling. Voor het primair onderwijs is er een handreiking ontwikkeld voor leerkrachten met gebundelde informatie over de aanpak van kindermishandeling en het geven van steun, met daarin veel verwijzingen naar bestaand materiaal. Voor de kinderopvangorganisaties die de (individuele) online scholing hebben ingezet, zijn er werkvormen ontwikkeld, om in het eigen team verder te leren over en te oefenen met de meldcode.

Het ondersteunen en stimuleren van de implementatie van de meldcode in de lokale (wijk)teams en huisartsenzorg

Een aanbeveling uit de wetsevaluatie van de Wet Meldcode betreft het aanbieden van doelgroepgerichte/sectorspecifieke voorlichting. De wetsevaluatie geeft aan dat bij deze voorlichting het van belang is dat onder meer de volgende onderwerpen daarbij aan de orde komen: het herkennen van andere vormen van geweld dan fysiek geweld, het voeren van gesprekken met betrokkenen, de (al dan geen) toestemming bij het melden en de Kindcheck.

Er is weliswaar veel informatie en scholing beschikbaar over deze onderwerpen, maar deze is niet voldoende bekend bij de doelgroepen, of de bereidheid, tijd en/of urgentie ontbreekt om hier prioriteit aan te geven. Het is belangrijk om het onderwerp steeds weer opnieuw onder de aandacht te blijven brengen, en de sectoren te blijven stimuleren om de meldcode ook daadwerkelijk in praktijk te brengen, en hen hierbij te ondersteunen met praktische middelen, aansluitend bij hun beroepspraktijk.

Daarom heeft Augeo Foundation, mede met steun van het ministerie van VWS, in 2021 aandacht besteed aan de bewustwording en het kennen van de meldcode (inclusief Kindcheck en indien relevant mantelzorgcheck), het gebruik ervan in de sectoren huisartsenzorg (inclusief de POH-GGZ) en de lokale (wijk)teams ondersteund en gestimuleerd. Voor de sector huisartsenzorg is onder andere samenwerking gezocht met lokale huisartsenambassadeurs, en voor de lokale (wijk)teams is samengewerkt met gemeenten, de Associatie voor Wijkteams en de regionale projectleiders GHNT. Reeds beschikbare scholing en informatie is opnieuw onder de aandacht gebracht en op regelmatige basis zijn praktisch bruikbare informatie, tips, oefeningen en casuïstiek aangereikt.

Vanaf 2021 loopt een scholingscampagne gericht op professionals in de lokale (wijk)teams. Deze bestaat uit een online community waarin achteréenvolgens vijf thema's belicht worden: opfrissen meldcode, signaleren, gespreksvoering ouders en kinderen, patronen achter geweld in gezinnen en samenwerken aan veiligheid. Het is hier mogelijk om met andere professionals ervaringen, tips en meningen uit te wisselen en vragen te stellen aan elkaar. Daarnaast wordt bij elk thema een webinar georganiseerd. Momenteel nemen ruim 400 wijkteamprofessionals deel aan de online community en de webinars zijn door ongeveer 100 professionals bijgewoond.²⁴

²⁴ Stand van zaken oktober 2021.

In samenwerking met de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV), InEén, Artsenfederatie KNMG, NvVPO²⁵, LV POH-GGZ²⁶, NVDA²⁷ is de meldcode opnieuw onder de aandacht gebracht van professionals in de huisartsenzorg. Dit gebeurt onder andere in de vorm van een online meldcode-magazine specifiek voor de huisartsenzorg en een (gratis) herhaalcursus met focus op gespreksvoering voor zowel huisartsen, doktersassistenten, triagisten en praktijkondersteuners. In samenwerking met een aantal van eerdergenoemde partijen wordt de informatie verspreid in de eigen achterban en een webinar op maat aangeboden aan de diverse beroepsgroepen.

Luister naar waarom **René Héman** –
voorzitter van de artsenfederatie KNMG – het bevorderen
van het gebruik van de meldcode belangrijk vindt.

Onderwijs: Handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld

In november 2020 is het handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld voor het onderwijs gelanceerd met ondersteuning van de ministeries van OCW en VWS. Met dit kader beogen de Algemene Vereniging voor Schoolleiders, PO-raad en VO-raad, vanuit de Beweging tegen Kindermishandeling (BTK), de randvoorwaarden voor signalering en aanpak van kindermishandeling in het onderwijs te verhelderen en een implementatie-impuls te geven aan de aanpak door onderwijsorganisaties en hun professionals.

In het voorjaar 2021 hebben de ministeries van OCW en VWS en de verschillende (onderwijs)partijen een plan van aanpak tot implementatie uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat in iedere school de meldcode wordt geïmplementeerd. Het handelingskader is hierbij ondersteunend. Namens de verschillende partijen heeft Ingrado een projectsubsidie ingediend om volgend jaar in gezamenlijkheid met het onderwijsveld het handelingskader te implementeren. Met de implementatie wordt beoogd een impuls te geven aan de aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld door de (onderwijs)-partijen en de professionals.

Overige producten implementatie verbeterde meldcode:

- App meldcode kindermishandeling
- Onderzoek naar aandachtsfunctionarissen
- Onderzoek naar volumegroei meldingen en adviezen VT
- Veldnorm kindermishandeling en huiselijk geweld voor ziekenhuizen
- Campagne KindCentraal
- Wetsevaluatie verplichte meldcode en VIR

²⁵ Belangenvereniging voor alle praktijkondersteuners

²⁶ Belangenvereniging voor praktijkondersteuners huisarts – Geestelijke Gezondheidszorg

²⁷ Nederlandse Vereniging van Doktersassistenten

Resultaten uit het onderzoeksprogramma: Project implementatie van een nationaal signaleringsinstrument kindermishandeling in tien Nederlandse ziekenhuizen

Ziekenhuizen spelen een belangrijke rol in het signaleren van kindermishandeling. Screenings-instrumenten helpen zorgverleners om aan kindermishandeling te denken. De huidige screenings-instrumenten zijn omslachtig in gebruik en werken hierdoor niet optimaal. Daarom is een nieuw signaleringsinstrument ontwikkeld: het nationaal signaleringsinstrument kindermishandeling (NSK). Het NSK bestaat uit vier korte vragen en is ontwikkeld voor alle artsen en verpleegkundigen werkzaam in ziekenhuizen, die met kinderen te maken krijgen. Het NSK zorgt ervoor dat zorgverleners beter worden ondersteund in het signaleren en ondernemen van actie bij een vermoeden van kindermishandeling of onveiligheid. Het is in dit project gelukt om het NSK in te bouwen in het elektronisch patiëntendossier van ziekenhuizen waardoor, anders dan nu, bij alle kinderen die op de spoedeisende hulp komen altijd nagedacht wordt over de veiligheid. Als er sprake is van een afwijkende uitslag, wordt de zorgverlener direct geholpen om de KNMG meldcode te doorlopen en het vermoeden van onveiligheid te onderzoeken. Momenteel wordt gewerkt aan de implementatie van de NSK werkwijze in tien Nederlandse ziekenhuizen. Hierbij wordt onderzocht welke factoren ervoor zorgen dat de implementatie goed en minder goed verloopt, zodat de optimale strategie bepaald kan worden voor implementatie in alle Nederlandse ziekenhuizen.

Het project is gestart met de implementatie, waarmee informatiemateriaal voor ouders en kinderen wordt ontwikkeld om hen goed te informeren over het signaleringsproces aangaande kindermishandeling in ziekenhuizen (waar NSK wordt gebruikt). Ook wordt er een impuls gegeven aan het opzetten van een landelijke zorgevaluatie van het signaleringsproces naar kindermishandeling die elk ziekenhuis kan gebruiken om een zelfevaluatie te doen.

Resultaten uit de projectenpool: het toepassen van de meldcode

- De vernieuwde meldcode ondersteunt professionals om eerder signalen te herkennen en adequater hulp te organiseren of te bieden. Echter, binnen de eigen organisatie van de professionals ontbreekt het vaak aan de aanwezigheid van een deskundige collega die dit proces kan ondersteunen en stimuleren (bijvoorbeeld een aandachtsfunctionaris), terwijl zo'n persoon het gebruik van de meldcode kan bevorderen. Daarom is in de regio's **Kop van Noord-Holland** en **Alkmaar West-Friesland** een project gestart om de vernieuwde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling beter in te zetten en de signalering van huiselijk geweld en kindermishandeling te verbeteren. Uit de behoefte inventarisatie die in dit kader is gehouden bleek dat de rol van aandachtsfunctionaris van belang is volgens professional en dat herhalingen van de meldcodetraining helpend zijn. In dit kader zijn er in 2021 drie laagdrempelige meldcode-trainingen georganiseerd waar ongeveer 300 professionals vanuit ouderenzorg, jeugdhulp, gemeenten, onderwijs, kinderopvang, huisartsenzorg en de GGZ aan hebben deelgenomen. Vanaf september 2021 zijn trainingen tot aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling gestart. Inmiddels zijn er ook 55 aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling getraind en zullen er nog tien getraind worden in 2022.
- In de regio **Noord- en Midden-Limburg** zijn in samenwerking met de Beweging Limburg tegen Kindermishandeling en Augeo ruim 150 professionals van onder andere onderwijs, gemeenten, lokale teams en kinderopvang door Veilig Thuis getraind als aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze professionals zijn aan de slag met het uitrollen van de meldcode binnen hun eigen organisatie en maken daarin gebruik van elkaars expertise.

4.3 Veilig Thuis versterken

Op 1 juli 2017 is het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT) met financiële steun van de ministeries van VWS en JenV gestart met de uitvoering van het Meerjarenprogramma Veilig Thuis. De aanleiding voor dit programma werd gevormd door de uitkomsten van de twee toezichtrondes door de Inspectie voor de Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) naar de kwaliteit van de 26 Veilig Thuis-organisaties die zijn uitgevoerd in de tweede helft van 2015 en begin 2017 en de adviezen van de programma's 'Veilig Thuis: de basis op orde' en 'Aanscherping en verbetering meldcode en werkwijze Veilig Thuis' (beide geëindigd in zomer 2017).

Meerjarenprogramma Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT)

In het kader van het meerjarenprogramma is onder meer een vernieuwd handelings- en informatie-protocol opgesteld en geïmplementeerd. Ook zijn de Veilig Thuis-organisaties ondersteund bij het voorbereiden op de invoering van de verbeterde Meldcode en de radarfunctie. In 2020 heeft het LNVT zich vooral gericht op de borging en doorontwikkeling van de thema's informatiemanagement, kennis voor de professionals en, in samenwerking met het Openbaar Ministerie, de politie, de Raad voor de Kinderbescherming en de reclassering, op de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop.²⁸ In 2021 heeft het LNVT zich gericht op het eenduidig behouden en doorontwikkelen van het scholingsprogramma, het eenduidig beheer van het informatieprotocol ten behoeve van het aanleveren van beleidsinformatie en het voortzetten van acties rondom de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop om een nog betere verbinding met politie en justitieorganisaties te realiseren. Het Actieoverleg en de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld door Veilig Thuis en het traject Zorgvuldig, Snel en op Maat (ZSM) zijn hier voorbeelden van.

Het LNVT heeft voor de periode 2021-2022 een vervolgprogramma ontwikkeld, inclusief een visie richting 2025. Dit vervolgprogramma richt zich onder andere op het doorontwikkelen van de netwerkstructuur van het LNVT, scholing, het terugdringen van het tekort aan vertrouwensartsen en de verbinding tussen zorg en straf.

Chatfunctie Veilig Thuis

Bellen om hulp te vragen kan soms lastig zijn voor iemand die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Zeker in de periode waarin mensen meer thuis zijn als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19. Sinds 25 mei 2020 zijn de 26 Veilig Thuis-organisaties ook bereikbaar via een chatfunctie. Slachtoffers, plegers, omstanders en professionals kunnen hier anoniem advies vragen bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Via de chat komen wekelijks ongeveer 550 adviesvragen binnen. Ten tijde van de avondklok wegens COVID-19 is de chat van Veilig Thuis ook in de avonden opengesteld. Dat leverde wekelijks in de avonden ongeveer 200 chatgesprekken op. Dit najaar nemen de Veilig Thuis organisaties en gemeenten een besluit over de invulling en financiering van de chatfunctie in 2022.

Opleiding vertrouwensartsen

Bij Veilig Thuis beoordelen vertrouwensartsen de medische aspecten van meldingen van huiselijk geweld of kindermishandeling. Bovendien kunnen andere artsen bij de vertrouwensartsen terecht voor advies bij vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld en het volgen van de stappen van de KNMG meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld. Het tekort aan vertrouwensartsen blijft een punt van zorg. Aan de onlangs gestarte nieuwe opleiding tot vertrouwensarts zijn negen artsen begonnen, onder wie twee basisartsen, een huisarts, een kinderarts en een jeugdarts. De overige vier waren al als vertrouwensarts werkzaam bij Veilig Thuis. Deze instroom is een mooi resultaat, tegelijkertijd is een veel grotere instroom nodig. De urgentie om het tekort aan vertrouwensartsen op te vangen en terug te dringen is onverminderd hoog. Zowel het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT) als de vereniging van vertrouwensartsen (VVAK) besteden hier aandacht aan. Het thema maakt ook onderdeel uit van het meerjarenprogramma van LNVT.

²⁸ Met behulp van de ontwikkelagenda 'Veiligheid voorop!' zetten de politie, het OM, de reclassering, de RvdK en Veilig Thuis – verzameld in het Landelijk Netwerk Zorg Straf – verbeterstappen in de samenwerking tussen zorg en straf vanaf het begin van de loop van een (straf)zaak.

Beleidsinformatie Veilig Thuis

In de eerste zes maanden van 2021 ontvingen de Veilig Thuis organisaties bijna 61.000 meldingen over (vermoedens van) kindermishandeling en/of huiselijk geweld. Daarnaast gaven ze ruim 67.000 keer advies aan directbetrokkenen, omstanders of professionals. Dit blijkt uit voorlopige cijfers van het CBS. De cijfers van de eerste helft van 2021 tonen ten opzichte van dezelfde periode in het voorgaande jaar een stijging van adviesvragen (+8.715), en een lichte daling van meldingen (-3.630). Dit komt neer op 15 procent meer adviezen en 6 procent minder meldingen.²⁹

Regiobeeld

22 van de 28 regio's geven aan dat de samenwerking tussen Veilig Thuis en andere professionals in het afgelopen jaar positief is veranderd. Drie van de 28 regio's geven aan dat er geen verandering is opgetreden. Uit de rondetafelgesprekken komt naar voren dat er dit jaar, net als in 2020, is geïnvesteerd in het actueel houden en implementeren van samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis en de lokale (wijk)teams. Ook de implementatie van het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten lijkt een bijdrage te hebben geleverd aan de aanhoudende positieve verandering gedurende de periode 2018-2021 (zie ook paragraaf 5.2).

25 van de 28 regio's geven aan te beschikken over actuele samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis en de lokale (wijk)teams. Twee van de 28 regio's geven aan deze voor het eind van 2021 vast te stellen. Verschillende regio's geven aan dat de samenwerkingsafspraken periodiek worden geëvalueerd en waar nodig bijgesteld door Veilig Thuis en de lokale (wijk)teams om zo de afspraken blijvend te laten aansluiten bij de behoeften in de praktijk.

Gevraagd naar welke versterking regio's graag zouden zien als het gaat om Veilig Thuis, wordt door verschillende regio's aangegeven dat met name het grote verloop en de krappe arbeidsmarkt als knelpunten worden gezien. Hierdoor kan het op peil houden van de deskundigheid onder druk komen te staan.

Overige producten Veilig Thuis versterken:

- *Onderzoek samenwerkingsafspraken Veilig Thuis – lokale (wijk)teams*
- *Onderzoek naar inzet AWARE*

Resultaten uit de projectenpool: Veilig Thuis versterken

De regio **Friesland** heeft in het project 'Her-meldingen in Friesland' in kaart gebracht welke risicofactoren onderliggend zijn aan het hoge percentage her-meldingen en welke beschermingsfactoren een bijdrage kunnen leveren aan het voorkomen van her-meldingen. In Friesland betreft 43% van het totaal aantal meldingen bij Veilig Thuis een her-melding. Aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen zijn onder andere gericht op het inrichten van langdurige begeleiding/regie, het opstellen van een gedragen veiligheidsplan, en inzet op systemische en specialistische behandeling. Op basis van de resultaten worden praktijkgerichte verbeteracties ontworpen en uitgezet binnen de deelnemende gemeenten maar ook Friesland breed. De resultaten kunnen ook door andere gemeenten en regio's worden gebruikt.

²⁹ Zie ook <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/navigatieScherm/thema?themaNr=84862>.

4.4 Forensisch medische expertise voor kinderen versterken

Het vroegtijdig signaleren, vastleggen en duiden van lichamelijk letsel bij een vermoeden van kindermishandeling is van cruciaal belang om de juiste maatregelen te kunnen treffen voor de veiligheid van een kind. De inzet van forensisch medische expertise voor kinderen (FMEK) speelt hierbij een belangrijke rol. In 2018 is GGD GHOR Nederland in opdracht van het ministerie van VWS gestart met het FMEK-programma om ervoor te zorgen dat de forensisch-medische expertise voor ieder kind in alle politieregio's tijdig en op goed niveau beschikbaar is en ingeschakeld wordt. Gezien het beperkte aantal forensisch artsen in Nederland is dit een uitdaging.

Handelingskader FMEK

Het is van belang dat ketenpartners elkaar landelijk en regionaal snel weten te vinden, weten hoe ze FMEK kunnen inzetten en hier met elkaar afspraken over maken. In juni 2020 is hiertoe door de betrokken partijen het Handelingskader FMEK vastgesteld, waarin voor al deze partijen duidelijk wordt gemaakt wie op welk moment in het proces de regionaal forensisch arts, de verpleegkundigen FMEK, het Landelijk Expertisecentrum Kindermishandeling (LECK) of het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) kan betrekken.³⁰

Regionale implementatie

In iedere politieregio is onder regie van de GGD een Regionaal Coördinerend Expert FMEK (RCE) aangewezen om uitvoering te geven aan de regionale aanpak, die landelijk wordt ondersteund. De samenwerkingsafspraken in het Handelingskader FMEK worden sinds het derde kwartaal van 2020 in een lerende aanpak geïmplementeerd en getoetst in de praktijk. Na 2021 worden de ervaringen regionaal en landelijk geëvalueerd zodat het Handelingskader FMEK, waar nodig volgens de betrokken organisaties, kan worden bijgesteld. Het werken volgens dit Handelingskader FMEK vergt afstemming met ketenpartners, bij voorkeur binnen een al bestaande overlegstructuur in de regio. Goede voorbeelden zijn het halfjaarlijkse overleg met OM, Politie, Veilig Thuis, de gemeente, het LECK, de ziekenhuizen, jeugdbescherming en de Forensisch artsen Rotterdam Rijnmond (FARR) in de regio Rotterdam, en ook de maandelijkse FMEK-regio expertgroep met OM, Politie, Veilig Thuis, regionaal projectleider GHNT en de GGD in de regio Amsterdam. In de regio Midden-Nederland vindt elke zes weken een groot casuïstiekoverleg plaats met forensisch artsen, vertrouwensartsen en officieren van justitie om de samenwerking naar een hoger plan te tillen. In de regio Oost-Brabant komt de inzet van FMEK aan de orde in de CSG-stuurgroep, waar OM, Politie, Veilig Thuis, gemeente en GGD aan deelnemen.

Kwaliteit en scholing

Het uitvoeren van FMEK vraagt speciale kennis en vaardigheden van forensisch geneeskundigen en verpleegkundigen FMEK, waarbij het van belang is dat eenduidig met dezelfde kaders gewerkt wordt. De richtlijn Forensisch-medisch letselonderzoek en letselrapportage van het Forensisch Medisch Genootschap is aangescherpt. Deze dient als uitgangspunt voor het handelen van een forensisch arts. In het Kwaliteitsprofiel voor forensisch artsen FMEK zijn de kwaliteitseisen uitgewerkt waaraan de (regionaal) forensisch arts bij het uitvoeren van forensisch medisch letselonderzoek bij kinderen moet voldoen. Ook is een Handreiking voor de inzet van de forensisch verpleegkundige bij FMEK opgesteld.

Om de deskundigheid over FMEK onder professionals te versterken werkt de Augeo Foundation met input van inhoudelijk experts in opdracht van GGD GHOR Nederland aan de ontwikkeling van drie e-learningmodules. Deze e-learning cursussen worden in 2021/2022 online via de Augeo Academy beschikbaar gesteld, ook als naslagwerk.

³⁰ https://ggdghor.nl/wp-content/uploads/2020/08/GGD-GHOR_Handelingskade-FMEK-pdf

5 Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen

Stoppen en duurzaam oplossen

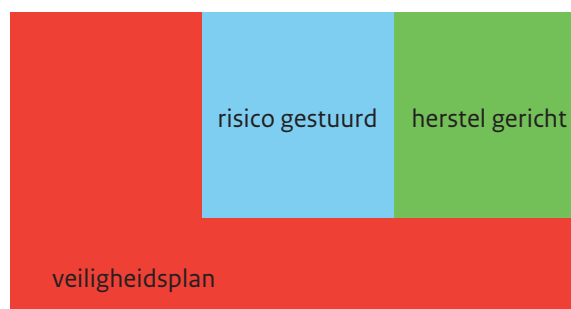
Om de cirkel van geweld duurzaam te doorbreken is het nodig dat er veiligheid wordt gecreëerd in onveilige situaties. Om geweld zo snel mogelijk te stoppen is het noodzakelijk dat hulp, ondersteuning en interventies systeemgericht is en met elkaar samenhangen, gericht op duurzaam herstel van veiligheid. Systeemgericht houdt in voor alle leden van het gezin/huishouden (inclusief plegers). Hiervoor is goede afstemming nodig met partijen die – waar nodig onder dwang – (veiligheids)maatregelen kunnen treffen en hulp kunnen bieden aan het gehele gezin/huishouden, inclusief hulp gericht op het verwerken van trauma's.

Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid
Lokale (wijk)teams versterken
Inrichten MDA++
Trauma
Sociale steun aan kinderen
Gender en intieme terreur
Pleger(s) in de systeemgerichte aanpak
Opvang en ondersteuning verbeteren

5.1 Implementatie werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid

Het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid³¹ vormt het fundament van het programma GHNT. Geweld in gezinnen is eerder en duurzaam te stoppen als iedereen die bij een gezin betrokken is werkt volgens een gezamenlijke visie. Alle betrokken partijen hebben daarom de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid omarmd. De visie richt zich op alle professionals die in hun werk te maken krijgen met gezinnen en huishoudens waar de veiligheid in het geding is. De visie creëert een gezamenlijke taal, faciliteert effectieve samenwerking en is met inachtneming van de AVG uit te voeren. Onderdeel van de visie is herstelgerichte zorg, zoals de aanpak van trauma.

De visie beschrijft een aanpak in drie stappen. Eerst de directe onveiligheid aanpakken met veiligheidsvoorwaarden en een veiligheidsplan. Dan risicogestuurde zorg inzetten om de risicofactoren voor herhaling van geweld en onveiligheid aan te pakken. De derde stap houdt in ondersteuning of behandeling bieden voor herstel. Het veiligheidsplan loopt ook in deze twee fases door.

³¹ Landelijk visiedocument 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg', GGD GHOR Nederland, 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=C6uEmcWXT08>

https://vng.nl/sites/default/files/2021-02/visie_gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_januari2021.pdf

De stip op de horizon is dat het vanzelfsprekend is dat alle professionals die bij een gezin/huishouden zijn betrokken vanwege zorgen over veiligheid, werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Dit betreffen professionals uit de domeinen zorg en veiligheid (onder andere politie, OM, reclassering, RvdK, GI, VT, lokale (wijk)teams, vrouwenopvang, GGZ). Het daadwerkelijk werken volgens de visie vraagt om inspanning op zowel bestuurlijk, management als uitvoerend niveau. Het vraagt om een gezamenlijke krachtsinspanning van alle relevante partners.

Hein van Asseldonk

– vice-voorzitter van de VO raad – vertelt waarom
hij zich gaat inzetten voor het werken volgens
de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid.

Producten implementatie werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid:

- [Interactieve pdf visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid](#)³²

Regiobeeld

De implementatie van het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid laat in 2021 wederom een stijgende lijn zien:

- Alle regio's geven aan dat het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid onderdeel uitmaakt van de regiovisie aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling.
- In zeven van de 28 regio's is het werken volgens de visie eveneens opgenomen in de inkoop- en/of subsidievoorwaarden (drie in 2020).
- In negentien van de 28 regio's zijn (een deel van de) professionals getraind in het werken volgens de visie (elf in 2020).
- Dertien van deze negentien regio's geven aan dat professionals ook op deze manier werken.

De verbeterlagen in de aanpak bij samenloop zorg-straft binnen de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop zijn gebaseerd op de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. De tien regionale netwerken zorg-straft (georganiseerd op het niveau van de arrondissementen) hebben de visie omarmd en vertalen de methodiek in hun handelen, als netwerk en op het niveau van de organisaties in het netwerk.

Om het werken volgens de visie verder te implementeren zijn volgens de regio's nog forse stappen nodig. 24 van de 28 regio's geven aan in 2022 verdere stappen te zetten in de implementatie, onder andere door te investeren in training van professionals. Vaak wordt dit in samenhang gedaan met de stappen die worden gezet in het versterken van de lokale (wijk)teams. In de rondetafelgesprekken werd regelmatig de verbinding gelegd tussen het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid en het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Verschillende regio's geven aan er behoefte aan te hebben dat beide ontwikkelingen in samenhang met elkaar worden voortgezet.

De verdere implementatie van het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid vraagt om een gezamenlijke inspanning van alle relevante partijen in de regio. De partners verenigd in het landelijke en de in regionale netwerken zorg-straft hebben zich gecommitteerd aan het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid en hebben de verbeteractiviteiten bij de samenloop van zorg en straf er op ingericht. Zo zijn ook de organisaties die een landelijke aansturing krijgen (onder andere politie, OM, reclassering en RvdK) betrokken. Aangezien een aantal partners (onder andere politie, OM en RvdK) een landelijke aansturing kent, is het noodzakelijk dat het implementeren van

³² https://vng.nl/sites/default/files/2021-02/visie_gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_januari2021.pdf

het werken volgens de visie ook aandacht op landelijk niveau blijft krijgen. In de meerjarenagenda van de zorg- en veiligheidshuizen 2021-2024 en in de ontwikkelagenda Veiligheid Voorop hebben de betrokken partijen zich nogmaals gecommitteerd aan het werken volgens de visie, zodat alle partners vanuit een gezamenlijk beeld en met dezelfde taal werken aan het doorbreken van geweld in afhankelijkheidsrelaties.³³

Herke Elbers

*– algemeen directeur van de Raad voor de kindbescherming –
vertelt waarom zij zich hard maakt voor
de samenwerking tussen zorg en straf.*

Resultaten uit de projectenpool: visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid

De regio **Twente** werkt toe naar de definitieve uitrol van een eenduidige werkwijze die bijdraagt aan structurele veiligheid middels een multidisciplinaire aanpak. De implementatie van het werken met de visie Gefaseerd samenwerken voor veiligheid wordt vormgegeven door middel van drie impuls-trajecten. Allereerst zijn de lokale teams in de gemeente Almelo en het team van Veilig Thuis door Civil Care geschoold in het werken volgens de visie. Gezamenlijk hebben zij een intersectorale leergroep gevormd en verdiepen zich zo verder in de methodiek. Dit heeft de basis gelegd voor en geresulteerd in een vervolgaanbod voor verdere scholing in heel Twente vanuit de projectenpool 2020-2021. In de regio **Hart van Brabant** zijn alle lokale (wijk)teams van de negen gemeenten getraind in het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Ook is een veiligheidsplan ontwikkeld dat aansluit op de gekozen methodiek en de visie. De lokale (wijk)teams hebben ook hun werkprocessen aangepast. Alle meldingen van Veilig Thuis waar Veilig Thuis ook een dienst heeft ingezet, worden nu opgepakt volgens de Multifocusmethodiek.

Verbinding volwassen GGZ aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling

In de praktijk blijkt dat bij een (groot) deel van de gezinnen waar sprake is van complexe problematiek op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling ook sprake is van GGZ problematiek bij volwassenen. Het duurzaam oplossen van deze problematiek vraagt samenwerking tussen volwassen GGZ en de lokale hulpverlening. Dit is nog niet altijd goed geregeld. Het organiseren van mogelijkheden tot gezinsgerichte financiering is essentieel om het werken volgens de visie mogelijk te maken. Als financieringsstromen voor interventies in gezinnen/huishoudens op elkaar af te stemmen zijn, kan er effectief worden gewerkt aan daadwerkelijke oplossingen en het duurzaam stoppen van het geweld. De afgelopen jaren is een terugkerend thema in de rondetafelgesprekken met de regio's de behoefte aan het wegnemen van (financiële) barrières in de verbinding van de volwassen GGZ met de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Een soortgelijke vraag wordt gesteld als het gaat om de verbinding van de volwassen GGZ met jeugdhulp.

Hierin worden de volgende stappen gezet. Allereerst wordt de (netwerk)samenwerking en organisatie tussen de jeugdhulp en volwassen GGZ verbeterd door het voortzetten, doorontwikkelen en opschalen van goede voorbeelden uit de praktijk, bijvoorbeeld via de proeftuinen van het toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Daarnaast zal onderzoeksbureau Andersson Elffers Felix (AEF) in opdracht van het ministerie van VWS samen met professionals, bestuurders van organisaties in beide domeinen

³³ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/meerjarenagenda-zvh-2021-2024-beeldschermversie.pdf>

en landelijke partijen een gezamenlijke visie ontwikkelen op hoe de samenwerking tussen de volwassen GGZ en jeugdhulp georganiseerd kan worden en hoe de onderlinge verantwoordelijkheden en rollen zijn. Bovendien werkt het ministerie van VWS, samen met Zorginstituut Nederland (ZINL), Nederlandse Zorgautoriteit (NZa), VNG, Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en de Nederlandse GGZ (dnGGZ) aan een oplossing voor de bekostiging van de consultatiefunctie. Op dit moment worden de verschillende bekostigingsopties in kaart gebracht, inclusief de reikwijdte, randvoorwaarden en uitvoeringsvraagstukken. Deze worden in het Bestuurlijk Overleg Samenwerkingsagenda van december 2021 besproken.

Resultaten uit de projectenpool: Verbinding volwassen GGZ aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling

De regio **Zuidoost Brabant** heeft het team Kind en Jeugd Helmond-Peelland de pilot Jeugd in Beeld uitgevoerd. Doel van de pilot was kinderen van ouders met psychiatrische problematiek in beeld te krijgen zodat het risico op ontwikkeling van (psychiatrische) problematiek bij de kinderen zelf vroegtijdig voorkomen kan worden. In de pilot is elke nieuwe aanmelding op de HIC, de kliniek eetstoornissen en het IHT-team gescreend door een medewerker van de afdeling Jeugd. Van de 37 kinderen die in beeld zijn gebracht, werd bij zeventien kinderen vastgesteld dat mogelijk tot zeer waarschijnlijk trauma-gerelateerde klachten aanwezig waren. Hiervan is bij dertien kinderen daadwerkelijk een opvolging in gang gezet. Dit betekent dat ongeveer een-derde van alle kinderen van ouders die binnen dit project werden aangemeld een vorm van passende zorg hebben kunnen ontvangen, die ze anders niet gekregen zouden hebben. Momenteel wordt onderzocht hoe de werkwijze die in de pilot is beproefd geborgd kan worden.

5.2 Lokale (wijk)teams versterken

Lokale (wijk)teams zijn een cruciale schakel in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij signaleren niet alleen, maar kijken vanuit brede expertise naar gezinnen en hun problematiek. Ze zijn gericht op normaliseren en blijven letterlijk en figuurlijk in de buurt. Expertise op het gebied van veiligheid is hier onlosmakelijk onderdeel van.

Om gemeenten te ondersteunen bij het bepalen of hun lokale (wijk)teams voldoende zijn ingericht om te komen tot een effectieve signalering en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten ontwikkeld.³⁴ Dit kader beschrijft de randvoorwaarden en benodigde deskundigheid voor effectieve lokale (wijk-)teams. Het kwaliteitskader is op 21 november 2019 vastgesteld door de Commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs en de Commissie Bestuur en Veiligheid van de VNG. Om gemeenten te ondersteunen in het beoordelen of en zo ja welke stappen gezet moeten worden om hun lokale (wijk)teams te versterken, zijn een bijbehorende zelfscan en infobox ontwikkeld.

In het afgelopen jaar hebben vijftien regio's gebruik gemaakt van de expertpool Versterken lokale (wijk)teams voor ondersteuning en begeleiding bij het toepassen van het kwaliteitskader en de zelfscan. Op basis van deze ervaringen heeft de expertpool een routekaart ontwikkeld met bijbehorende instrumenten die regio's en gemeenten kunnen gebruiken om de implementatie van het kwaliteitskader ter hand te nemen.

Ook heeft het programmateam GHNT samengewerkt met het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd (OZJ). Het OZJ heeft onder andere door regionale bijeenkomsten, dialoogsessies en lokale ondersteuning samen met partners het in praktijk brengen en de borging van de basisfuncties voor lokale teams ondersteund.³⁵

³⁴ <https://vng.nl/nieuws/kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid-voor-lokale-teams>

³⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/09/30/basisfuncties-voor-lokale-teams-in-kaart-de-route-en-componenten-onder-de-de-basisfuncties-voor-lokale-teams-in-kaart-de-route-en-componenten-onder-de-de.pdf>

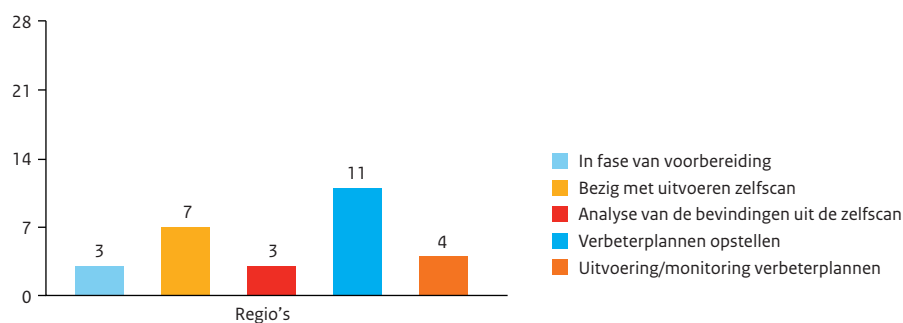
Producten versterken lokale (wijk)teams:

- *Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten*³⁶
- *Zelfscan behorende bij het kwaliteitskader*³⁷
- *Info box behorende bij het kwaliteitskader*³⁸
- *Routekaart implementatie Kwaliteitskader*³⁹

Regiobeeld

Uit de rondetafelgesprekken komt naar voren dat alle 28 regio's in het afgelopen jaar stappen hebben gezet als het gaat om de implementatie van het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten (in 2020 waren dat 18 regio's). Hierin kunnen de volgende fases worden onderscheiden:

- Drie regio's bevinden zich in de fase van voorbereiding;
- Zeven regio's houden zich bezig met het uitvoeren van de zelfscan;
- Drie regio's houden zich bezig met de analyse van de bevindingen uit de zelfscan;
- In elf regio's worden op basis van de resultaten van de zelfscan verbeterplannen opgesteld;
- Vier regio's bevinden zich in de fase van uitvoering/monitoring van de verbeterplannen.

26 van de 28 regio's geven aan de door het programmateam GHNT ontwikkelde zelfscan te hebben benut (elf in 2020). In totaal hebben ten minste 210 gemeenten de zelfscan ingevuld (van de in totaal 352 gemeenten in Nederland).

In 2021 hebben regio's, naast de implementatie van het kwaliteitskader, de volgende stappen gezet als het gaat om de versterking van lokale (wijk)teams:

- het versterken van kennis en kunde van professionals (negentien van de 28);
- het implementeren van de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid (24 van de 28);
- het expliciteren van de inrichting en opdracht van de lokale (wijk)teams (achtien van de 28);
- het inrichten of versterken van de regiefunctie (elf van de 28).

Deze aantallen komen grotendeels overeen met de voornemens die regio's in 2020 aangaven te hebben. Dit betekent dat op alle onderdelen een toename zichtbaar is ten opzichte van vorig jaar. De stip op de horizon is dat alle gemeenten hun lokale (wijk)teams dusdanig hebben ingericht dat deze conform het kwaliteitskader hun opdracht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling invullen. Hierdoor krijgen gezinnen/huishoudens de hulp en ondersteuning die nodig is om directe veiligheid en duurzame veiligheid te creëren. Zoals hierboven beschreven, hebben inmiddels een groot aantal gemeenten inzicht in hoeverre hun lokale (wijk)teams al conform het kwaliteitskader zijn ingericht en welke stappen nog nodig zijn om dit te realiseren. Het implementeren van deze benodigde stappen zal ook na het einde van het programma nog veel aandacht vragen.

³⁶ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/20191122-definitief-kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid-voor-lokale-wijkteam.pdf>

³⁷ <https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/definitief-digitale-zelfscan-lokale-teams.xlsx>

³⁸ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/20210226-029-infobox-kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid.pdf>

³⁹ <https://vng.nl/artikelen/routekaart-kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid-voor-lokale-wijk-teams-en-gemeenten>

26 van de 28 regio's geven aan de implementatie van het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten in 2022 voort te zetten. In de rondetafelgesprekken wordt regelmatig de verbinding gelegd tussen het versterken van de lokale (wijk)teams in het kader van het versterken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Verschillende regio's geven aan er behoefte aan te hebben dat beide ontwikkelingen in samenhang met elkaar worden voortgezet.

Resultaten uit de projectenpool: versterken lokale (wijk)teams

- In de regio **Flevoland** wordt in vier van de zes gemeenten het project 'Op tijd erbij: Vroeg signaleren en versterken specialistische aanpak in de wijk bij huiselijk geweld' uitgevoerd. Specialisten van de Blijf Groep en Zorggroep Oude en Nieuwe Land werken hierin nauw samen met generalisten uit de wijkteams, gemeenten en/of welzijnsorganisaties. Casussen die door Veilig Thuis worden overgedragen, worden gezamenlijk opgepakt, maar het kan ook gaan om casussen die vanuit de wijkteams, welzijnsorganisaties of gemeenten worden ingebracht. Het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid staat hierin centraal. Ervaringen zijn positief, men weet elkaar sneller te vinden en vanuit gezamenlijke deskundigheid op te trekken. Er zijn inmiddels 37 casussen opgepakt en het project wordt in 2022 voortgezet.
- In de regio **Rotterdam-Rijnmond** is gewerkt aan het ontwikkelen en implementeren van intensieve regio op meervoudig complexe, structureel onveilige casuïstiek huiselijk geweld en kindermishandeling in het lokaal veld. De aanleiding lag in de constatering dat het lokaal veld vaak onvoldoende goed in staat is om effectief te handelen in dit soort casuïstiek. Het project is uitgevoerd in samenwerking met vier gemeenten in de regio. Er zijn negen casusregisseurs opgeleid die vervolgens vanaf 2020 in hun eigen gemeente aan de slag zijn gegaan om de methode toe te passen en een plek te geven in de lokale structuur. De werkwijze wordt vanaf oktober 2020 gebruikt. Inmiddels hebben nog twee gemeenten in de regio zich bij het project aangesloten en is een tweede groep intensief casusregisseurs opgeleid. De gemeenten die aan het eerste deel van het project deelnamen hebben allemaal besloten om (voorlopig) nog door te gaan met intensieve casusregie.
- Het project 'Versterken Lokale Samenwerking in praktijk' had als doel om de samenwerking in de regio **Hollands Midden** tussen een aantal Jeugd- en gezinsteams (JGT's), Veilig Thuis en Rosa Manus (vrouwenopvang) te verbeteren waardoor gezinnen met veiligheidsproblemen beter geholpen zouden worden. Er is een nulmeting uitgevoerd om in kaart te brengen hoe organisaties ervoor staan als het gaat om kennis en vaardigheden die nodig zijn voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Voor het management van de deelnemende organisaties is nu inzichtelijk waar binnen hun organisatie nog verbeteringen nodig zijn. In leer-werkgroepen is met verschillende onderwerpen uit de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid aan de slag gegaan. Dit heeft geleid tot aanpassingen binnen de verschillende organisaties van hun werkwijze, zodat beter op elkaar wordt aangesloten. Dit project heeft duidelijk gemaakt dat veiligheid hoger op de agenda moet van de JGT's. Er is meer kennis en er zijn meer vaardigheden nodig en er is behoefte aan meer intervisie en reflectie op de rol van de JGT's om hun aanpak van onveilige situaties in gezinnen te verbeteren. De resultaten van dit project zijn gebruikt in een vervolgproject. Hierin zijn alle (wijk)teams in de gehele regio Hollands Midden betrokken.
- De regiovisie van de regio **IJsselland** heeft als uitgangspunt om hulp en ondersteuning bij huiselijk geweld en kindermishandeling zo lokaal mogelijk en in de directe omgeving van slachtoffers en het netwerk te organiseren. In Zwolle is daarom in het kader van het project 'Versterken lokale teams en Veilig Thuis' een pilot gestart waarin twee lokale teams en Veilig Thuis IJsselland nauw samenwerken. Veilig Thuis en de lokale teams bespreken wekelijks de casuïstiek die is binnengekomen. De medewerkers geven aan elkaars werkprocessen beter te begrijpen en daardoor ook beter te weten wat nodig is om het lokale team goed te laten starten in een gezin. Medewerkers van het lokale team geven aan zich inhoudelijk sterker te voelen. Gezinnen waarderen dat ze vanaf het begin weten wie hun vaste, vertrouwde contactpersoon is.

5.3 Inrichten MDA++

Een klein percentage (rond 4%) van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling is dusdanig complex dat (verbeterde) reguliere interventies de problemen niet oplossen.⁴⁰ Regionale cijfers over bijvoorbeeld recidive en cliëntroutes bevestigen en versterken dit. De maatschappelijke kosten voor deze multi-probleemgezinnen zijn hoog.

Voor deze gezinnen is de Multidisciplinaire Aanpak ++ (MDA++)⁴¹ bewezen effectief. Eind 2015 hebben de wethouders van de centrumgemeenten en de wethouders vertegenwoordigd in de VNG-commissie Gezondheid en Welzijn besloten zich gezamenlijk in te zetten voor het inrichten van een MDA++ in elke Veilig Thuis-regio. De opdrachtgevers van het programma GHNT hebben zich in het programma GHNT hierachter geschaard. De stip op de horizon is dat in alle regio's een MDA++ aanpak is ingericht en duurzaam geborgd.

Het inrichten van een MDA++ bleek niet eenvoudig. Regio's gaven in de eerste inventarisatieronde in 2018 aan behoefte te hebben aan praktische handvatten voor de implementatie van MDA++. Vanuit het programma GHNT is het initiatief voor de ontwikkeling hiervan genomen. De vijf bouwstenen voor MDA++⁴² geven inzicht in hoe een regio voor gezinnen met complexe casuïstiek een aanpak kan vormgeven waarmee eerder duurzame veiligheid te bereiken is. Intensievere en/of langere samenwerking en soms onconventionele oplossingen kunnen in deze situaties noodzakelijk zijn om het geweld te stoppen en herhaling te voorkomen.

De implementatie van MDA++ in de regio's is gedurende het programma GHNT onder andere ondersteund door:

- Bijdrages vanuit de projectenpool GHNT (2019 en 2020-2021).
- Het beschikbaar stellen van een expertpool MDA++ (zes experts die door regio's voor maximaal 40 uur ingezet konden worden).
- Het periodiek organiseren van een (landelijk) MDA++ platform.

Producten MDA++:

- *Landelijke bouwstenen MDA++*³⁷
- *Verdiepingskaart: deze kaart biedt handvatten aan casemanagers en projectleiders MDA++ bij het inrichten van de samenwerking bij structurele onveiligheid in gezinnen/huishoudens zonder minderjarige kinderen.*⁴³
- *Dilemmakaart: de dilemmakaart kan gebruikt worden om tijdens het vormgeven van een gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld de dilemma's en visieverschillen te verkennen en samen oplossingen te bedenken.*⁴⁴

⁴⁰ Gebaseerd op ervaringsgegevens in twee VT-regio's in 2018.

⁴¹ MDA++: de MultiDisciplinaire Aanpak, waarin verschillende sectoren (1ste +), specialisten (2de +), het lokale (wijk)team, het gezin/huishouden en het sociale netwerk samenwerken.

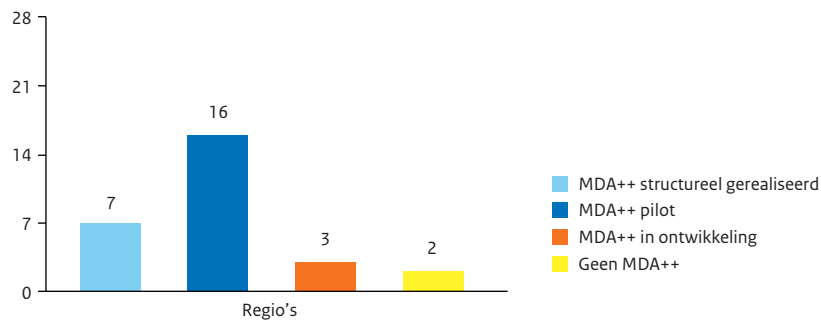
⁴² https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/20200325-bouwstenen-mda_ppt-def.pptx

⁴³ https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/verdiepingskaart_mda_zonder_minderjarige_kinderen_09-03-2021.pdf

⁴⁴ https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/def_dilemmakaart_mda_01-03-2021.pdf

Regiobeeld

Ten opzichte van 2020 is het aantal regio's dat aangeeft een MDA++ structureel te hebben gerealiseerd gestegen van zes naar zeven van de 28 regio's. In zestien van de 28 regio's is een MDA++ pilot gaande (twaalf in 2020) en drie van de 28 regio's geven aan dat een MDA++ in ontwikkeling is (zeven in 2020). Dit is een positieve ontwikkeling ten opzichte van een jaar geleden.

Net als in voorgaande jaren komt uit de rondetafelgesprekken naar voren dat het inrichten van een duurzaam geborgde MDA++ in een regio ingewikkeld is. Het organiseren van bestuurlijk draagvlak was en blijft een uitdaging. Uit de vijfde voortgangsrapportage GHNT komt naar voren dat regio's het moeilijk vinden om (1) in beeld te brengen hoeveel gezinnen/huishoudens een MDA++ nodig hebben, (2) de meerwaarde van MDA++ aan te tonen en (3) inzichtelijk te maken wat de maatschappelijk kosten en baten kunnen zijn. Ook het inrichten van de samenwerking op uitvoeringsniveau vraagt veel tijd.

Het benodigd bestuurlijk commitment voor MDA++ in een regio bestaat idealiter uit:⁴⁵

- De noodzaak van MDA++ in de regio is inzichtelijk gemaakt (vijftien van de 28 regio's).
- Betrokken bestuurders onderschrijven de definitie MDA++ (vijftien van de 28 regio's).
- Betrokken bestuurders onderschrijven belang MDA++ in de regio (achttien van de 28 regio's).
- Betrokken bestuurders dragen zorg voor de benodigde investering ter dekking van kosten voor gezamenlijkheid (bijvoorbeeld projectleider, externe voorzitter MDA++overleg en dergelijke) en per organisatie (afvaardiging binnen- en buitencirkel, voldoende beschikbare tijd professionals, en dergelijke) (zes van de 28 regio's).
- Betrokken bestuurders dragen zorg voor ruimte in handelen van professionals in MDA++: escalatie mogelijkheden en/of verantwoording achteraf (zes van de 28 regio's).

Op dit laatste aspect is in de meeste regio's het bestuurlijk commitment (nog) niet georganiseerd, terwijl de meerwaarde van MDA++ ten opzichte van de reguliere multidisciplinaire en systeemgerichte samenwerking – naast de expertise die wordt toegevoegd – juist met name bestaat uit (extra) ruimte in handelen van professionals in MDA++. Het valt op dat in de regio's waar een MDA++ wel duurzaam gerealiseerd is, ook de integrale sturing op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is ingericht. Net als de afgelopen twee jaar wordt ook dit jaar in de rondetafelgesprekken de financiering van de inzet van de volwassenen-GGZ bij MDA++ als knelpunt in het functioneren van MDA++ genoemd (zie ook paragraaf 5.1).

De verdere implementatie vraagt om een gezamenlijke krachtsinspanning van alle relevante partijen in de regio. Aangezien een aantal partners (onder andere politie, OM en RvdK) een landelijke aansturing kent, is het noodzakelijk dat het duurzaam inrichten van MDA++ in de regio's ook aandacht op landelijk niveau blijft krijgen. In de meerjarenagenda van de zorg- en veiligheidshuizen 2021-2024 en de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop hebben de betrokken partijen afgesproken door middel van MDA++ bij te dragen aan het doorbreken van een structurele onveilige situatie bij huiselijk geweld en kindermishandeling en ex-partnerstalking.⁴⁶

⁴⁵ https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/20200325-bouwstenen-md_a_ppt-def.pptx

⁴⁶ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/meerjarenagenda-zvh-2021-2024-beeldschermversie.pdf>

Resultaten uit de projectenpool: inrichten MDA++

- In de regio **Utrecht** is ingezet op borging van de resultaten en inzichten uit een lopende pilot MDA++. Er is een goede overgang bewerkstelligd van de werkwijze in de pilotperiode naar de structureel beoogde samenwerking tussen het Zorg en Veiligheidshuis en Veilig Thuis. Zo is een goed ingebedde MDA++ aanpak in de zes Utrechtse (sub)regio's gerealiseerd.
- In het project 'MDA Lokaal' in de regio **Friesland** is onderzocht of het monitoren van de stabiele veiligheid van gezinnen in de MDA++, succesvoller is als deze op lokaal of regionaal niveau geborgd wordt. In drie samenwerkend gemeenten zijn elf casussen opgepakt, waarbij de werkwijze van het MDA++ is omarmd en de complexe problematiek op de MDA++ werkwijze wordt gemonitord. Het MDA++ en MDA Lokaal zijn een doorlopende lijn geworden waardoor reeds gestarte interventies en hulp voortgezet en gemonitord blijven. Het lokale veld is vanaf de start meegelopen en betrokken bij het maken van een plan. Hierdoor lukt het goed hier een vervolg aan te geven. Op basis van de bevindingen is een handreiking 'Succesvol implementeren MDA Lokaal' opgesteld die door andere regio's en gemeenten kan worden gebruikt. MDA Lokaal is in ieder geval voortgezet tot en met december 2021 in de deelnemende gemeenten. Daarnaast wordt onderzocht of de werkwijze in meerdere gemeenten in de regio geïmplementeerd kan worden.
- In de regio **Kop van Noord Holland** is het MDA++ team opgezet en zijn de randvoorwaarden voor het team gerealiseerd. Het bijbehorende beheerteam maakt escalatie mogelijk wanneer het MDA++ team vastloopt en monitort de kwaliteit. Met de betrokken gemeenten zijn er afspraken gemaakt over structurele financiering van MDA++. MDA++ wordt na dit project voortgezet. Ook is de verbinding met de MDA++ aanpakken in de regio Alkmaar-West Friesland gelegd, zodat kennis en expertise uitgewisseld wordt. In West-Friesland is de aanpak ongeveer gelijktijdig met die van de Kop van Noord-Holland opgezet en in Alkmaar is MDA++ al vanaf 2019 actief.
- In de regio **Gelderland-Zuid** is het 'Praktijk experiment MDA++ Aanpak bij structurele onveiligheid' uitgevoerd met als doel het (door)ontwikkelen van een aanpak die leidt tot het duurzaam stoppen van geweld in gezinnen/huishoudens waar sprake is van multi-problematiek. De aanpak is gebaseerd op de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Het project heeft ertoe geleid dat er betere samenwerkingsafspraken zijn gemaakt tussen betrokken organisaties, er meer gewerkt wordt vanuit eenzelfde visie/aanpak, er meer kennis en vaardigheid is over de inzet van trauma-screening en mogelijkheden voor behandeling, er beter inzicht is hoe ervaringsdeskundigheid kan worden ingezet en welke werkprincipes bijdragen aan een werkzame aanpak. De huidige samenwerkingsconstructies en bevindingen van dit experiment worden met de lopende casuïstiek voortgezet en ingebed in de Toekomsttuin Kind en Gezinsbescherming Gelderland Zuid.

Resultaten uit het onderzoeksprogramma: Onderzoek 'De handen ineen'

In het onderzoek 'De handen ineen' werken de Haagse Hogeschool en het Zorg- en Veiligheidshuis Haaglanden samen met acht partners aan de verbetering van de aanpak van complexe huiselijk geweld zaken. In dit kader is een startbeeld gemaakt van de huidige aanpak en de ervaren succes- en belemmerende factoren. De gesprekken met partners laten zien dat de meerwaarde van het Zorg- en Veiligheidshuis zit in de mogelijkheden om krachten te bundelen. Daardoor kan een breder en gezamenlijk beeld van de onveiligheid en andere problemen ontstaan, kan een plan opgesteld worden dat beter is afgestemd op de behoeften van de cliënt en mogelijkheden van partners, en kunnen de verschillende expertises elkaar versterken. Hoewel partners tevreden zijn over de samenwerking, ervaren zij ook diverse uitdagingen om tot gezamenlijke analyse en planvorming te komen. In de tweede helft van het onderzoek werkt de ontwikkelgroep deze thema's verder uit en wordt hier binnen de casuïstiek van het Zorg- en Veiligheidshuis verder mee geëxperimenteerd.⁴⁷

⁴⁷ Meer informatie over de onderzoeken is te vinden op <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>

Centra Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Als onderdeel van het programma GHNT wordt in twee pilot-regio's (Rotterdam-Rijnmond en Hart van Brabant) verkend welke voordelen het onder één dak organiseren van de multidisciplinaire en systeemgerichte samenwerking ten behoeve van acute, directe en/of structurele veiligheid heeft. De regio Kennemerland was de derde pilot-regio. Op basis van de voorlopige resultaten van de pilot en de ervaringen in het MDCK hebben de verantwoordelijk wethouders van de regio Kennemerland besloten de pilot te beëindigen. De aanpak van de gezinnen met de meest complexe problematiek (MDA++) wordt verder doorontwikkeld in de regio, de vraag of deze werkwijze onder één dak wordt vormgegeven staat hierbij niet centraal. In de regio is door de betrokkenen partijen een commitment uitgesproken op de samenwerking rond deze aanpak.

De hypothese dat met het samenwerken 'onder één dak' de kwaliteit en de effectiviteit van de samenwerking en daarmee de kwaliteit van hulp en ondersteuning aan gezinnen worden vergroot, wordt gemonitord door het Verwey-Jonker Instituut (VJI). Onderzocht wordt welke werkbare elementen zorgen voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De werkwijzen in de regio's Friesland, West-Brabant en Drenthe, waar niet onder één dak wordt samengewerkt, worden als referentie gebruikt. COVID-19 heeft echter een negatieve invloed gehad op het tempo van ontwikkeling van de pilots. Hierdoor kan het VJI waarschijnlijk niet genoeg data verzamelen om eind 2021 uitspraken te doen over de werkzame elementen van het werken onder één dak en de referentieregio's.

De pilotregio's en referentiewerkwijzen zijn via 'action learning' hun werkwijze aan het verbeteren. Deze werkwijze kan ook na afloop van het programma GHNT worden gebruikt. De opbrengsten van het onderzoek worden – ook tussentijds – door andere regio's benut om hun eigen aanpak in te richten en/of te verbeteren.

Hoewel COVID-19 een negatieve invloed heeft gehad op het tempo van de ontwikkeling van de pilots centra huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio's Rotterdam-Rijnmond en Hart van Brabant, laten deze een positieve ontwikkeling zien. De centra hebben gemeenschappelijk dat zij zich kenmerken door integrale ketensamenwerking, waardoor ze in staat zijn een stevige, systeemgerichte aanpak neer te zetten. Partners uit de verschillende domeinen zetten hun hoog-specialistische kennis in, werken samen en maken een gezamenlijke analyse van de situatie van een persoon of een gezin/huishouden. Zij doen dit samen met de direct betrokkenen en stellen daarbij hun gezamenlijke, actiegerichte aanpak op. Er bestaat professionele ruimte om te doen wat nodig is. Inzet is dat betrokkenen slechts éénmaal hun verhaal hoeven te doen (one-stop-shop). Er zijn door de centra tot juli 2020 ruim 150 zaken opgepakt. De verwachting is dat eind 2021 ruim 200 zaken in behandeling zijn.

De pilot in Rotterdam-Rijnmond, Filomena, is er voor slachtoffers van de meest heftige en ernstige vormen van geweld in de regio. Denk aan letsel, verkrachting maar ook intieme terreur, kortom: de casuïstiek waarbij hoog-specialistische inzet nodig is en die te complex is om op lokaal niveau te organiseren. Bij Filomena wordt sinds 15 september op één locatie gewerkt aan veiligheid, medisch/forensisch onderzoek, medische behandeling, intensieve begeleiding en traumabehandeling, volgens de SOF7 aanpak; een snelle onderzoeksfase waarbij in zeven dagen bij letsel, seksueel- of acuut geweld, sporen worden veiliggesteld en of vastgelegd en slachtoffers niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te doen. Verder biedt Filomena sinds 28 september een unieke inloofunctie: tweemaal per week kunnen slachtoffers – desgewenst anoniem – binnenlopen voor een luisterend oor, hulp, informatie en contact met ervaringsdeskundigen. Ook kunnen slachtoffers zichzelf via website of telefonisch aanmelden. De eerste resultaten zijn positief. Het centrum ontwikkelt door naar een expertisecentrum, waarin onder meer intieme terreur en gendersensitiviteit een plek krijgen. Naast centrumgemeente Rotterdam, hebben ook de centrumgemeenten Nissewaard en Vlaardingen besloten om in 2022 een financiële bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van het centrum.

Het centrum in Hart van Brabant is een expertisecentrum waarin kennis wordt gebundeld, deskundigheidsbevordering wordt gestimuleerd en ervaringsdeskundigheid bijeen is gebracht. De MDA++ aanpak is gerealiseerd. Het realiseren van een integraal spoedplein in samenwerking met het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis heeft door COVID-19 vertraging opgelopen, begin 2022 start deze in pilotvorm voor acute kindermishandeling met letsel. Deze pilot wordt op termijn verbreed naar huiselijk geweld voor slachtoffers van 0-100 jaar.

5.4 Trauma

Trauma door huiselijk geweld en kindermishandeling wordt nog vaak niet opgemerkt. Het gaat om complex trauma met invloed op het dagelijks functioneren, gevoelsleven, gedrag en relaties. Kinderen en volwassenen krijgen daarom vaak niet of pas erg laat de hulp die ze nodig hebben.

Uit de resultaten van een grootschalig onderzoek in dertien Veilig Thuis-regio's blijkt dat⁴⁸:

- vier op de tien kinderen die kindermishandeling of partnergeweld meemaakt traumatische klachten heeft.
- veel ouders zelf een jeugdtrauma hebben meegemaakt of zijn opgegroeid in een gezin waar sprake was van partnergeweld in de eigen jeugd.
- 15% van de ouders op dit moment een klinisch trauma heeft ten aanzien van in elk geval één van de tien onderzochte onderwerpen. In de meeste gevallen gaat het om een depressie, gevolgd door angst en PTSS.

Het aanpakken van onveiligheid in gezinnen en gedragsproblemen is minder kansrijk als onderliggende trauma's verborgen blijven en niet worden aangepakt. Een adequate trauma-aanpak is belangrijk, niet alleen bij het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling, maar vooral als bouwsteen bij het stoppen en structureel oplossen. Traumascreeening en -behandeling kunnen helpen om de vicieuze cirkel van geweld te doorbreken. Als trauma wel wordt gesignaleerd, staan gebrek aan motivatie, onvoldoende kennis, maar ook een tekort aan directe toegang tot gespecialiseerde hulp, behandeling vaak in de weg.

Herke Elbers

– algemeen directeur Raad voor de Kinderbescherming –
vertelt hoe de Raad voor de Kinderbescherming probeert
dat intergenerationele overdracht stopt.

Project Trauma

Binnen het programma GHNT is daarom ingezet op het vergroten van traumabewustzijn, het inrichten van traumascreeening en het versterken van de trauma-aanpak. Samengevat: traumasensitief werken. In opdracht van het programmateam GHNT is voor enkele geprioriteerde doelgroepen gewerkt aan de inbedding van traumasensitiviteit: de cliënten van vrouwenopvang-organisaties, Veilig Thuis, de RvdK, de Gecertificeerde Instellingen, de MDA++ aanpak en de Centra Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Ook zijn er meerdere instrumenten ontwikkeld.

Producten Trauma:

- Handreiking 'Inbedden traumasensitiviteit' die kan worden gebruikt om inzichtelijk te maken waar de regio staat op meerdere aspecten die bijdragen aan een structurele inbedding van traumasensitiviteit.⁴⁹
- Document 'Traumasensitief werken binnen de visie gefaseerde ketenzorg', dat inzichtelijk maakt dat trauma-sensitief werken in alle fases van de visie van belang is, wie hierin een rol kan spelen en hoe deze dat kan doen.⁵⁰
- Infographic traumasensitiviteit: informatie over trauma.⁵¹
- Overzicht traumascreeening: laagdrempelige screenings-vragen en -afwegingen en instrumenten.⁵²
- Animatie 'Laat trauma je niet verscheuren'.⁵³

⁴⁸ <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2018/werkt-de-aanpak-van-kindermishandeling-en-partnergeweld->

⁴⁹ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/20201001-inbedden-traumasensitiviteit.pdf>

⁵⁰ https://vng.nl/sites/default/files/2020-10/20201001_traumasensitief_werken_def.pdf

⁵¹ https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/20210621_ghnt_-_traumabewustzijntrauma-aanpak_def.pdf

⁵² https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/20210621_ghnt_traumascreeening_professionalspublicatie_def.pdf

⁵³ <https://youtu.be/aBLEJYrPoIM>

Voor jeugdhulp- en jeugdbeschermingsprofessionals is in 2021 de richtlijn Signaleren trauma-gerelateerde problemen verschenen.⁵⁴ Deze richtlijn geeft aanbevelingen voor het signaleren van traumagerelateerde klachten en het toeleiden naar passende zorg. Voor GGZ professionals is in 2021 de nieuwe Zorgstandaard Trauma verschenen.⁵⁵

Expertiseplatform Trauma & Gehechtheid – Drakentemmers⁵⁶

Om de expertise op het gebied van trauma en gehechtheid te vergroten, is – met financiering vanuit de projectenpool GHNT – Drakentemmers opgericht, het expertiseplatform voor (aankomende) behandelaars trauma en gehechtheid.⁵⁷ Zij kunnen hier informatie, onderzoeken en praktijkkennis vinden over traumabehandeling bij kinderen en volwassenen die te maken hebben (gehad) met structureel huiselijk geweld.

Ook biedt het platform een integraal trainingsaanbod voor trauma- en gehechtheidsbehandelaars en de mogelijkheid van supervisie en intervisie. Daarnaast biedt het platform de mogelijkheid van matching van vraag en aanbod van behandelaars en instellingen waar gespecialiseerde behandelaars nodig zijn (Vrouwenopvang, maatschappelijke opvang, MDA++). Vanaf 2021 zijn in totaal achttien GHNT-regio's aangesloten.

De VNG en het ministerie van VWS hebben aangegeven gezamenlijk zorg te willen dragen voor de overbruggingsfinanciering voor Drakentemmers in 2022. Het jaar 2022 zal in het teken staan van een landelijke uitrol. In 2022-2025 wil Drakentemmers uitgroeien tot een landelijk dekkend netwerk.

Regiobeeld

In de rondetafelgesprekken is gebleken dat regio's op verschillende manieren bezig zijn met het onderwerp trauma. De regio's erkennen het belang van de aanpak van trauma en zoeken naar manieren om dit vorm te geven. Net als in voorgaande voortgangsrapportages blijkt dat er in de vrouwenopvang veel inzet op dit thema wordt gepleegd. Ook geven twaalf van de 28 regio's aan het afgelopen jaar in te hebben gezet op het bevorderen van traumasensitief werken door professionals. En geven vier van de 28 regio's expliciet aan dat in MDA++ een trauma-aanpak wordt gehanteerd. Daarnaast maken regio's gebruik van de projectenpool 2019 en 2020-2021 om het belang van een goede trauma-aanpak regionaal beter op de kaart te zetten (onder andere via de Drakentemmers).

Slechts een enkele regio geeft aan een effectieve trauma-aanpak te hebben ingericht. Om de ambitie van het programma GHNT te behalen dat in elke regio een adequate trauma-aanpak wordt ingericht, is verdere (landelijke) ondersteuning noodzakelijk.

⁵⁴ [Richtlijn over trauma voor jeugdhulp en jeugdbescherming \(richtlijnenjeugdhulp.nl\)](https://richtlijnenjeugdhulp.nl/)

⁵⁵ <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/psychotrauma-en-stressorgerelateerde-stoornissen/introductie>

⁵⁶ www.drakentemmers.nl

⁵⁷ Drakentemmers is een initiatief van Blijf Groep, Altra, de Jeugdzorg Academie en zes GHNT-regio's (Alkmaar/West-Friesland, Amsterdam-Amstelland, Flevoland, Kennemerland, Kop van Noord-Holland en Zaanstreek-Waterland).

Resultaten uit de projectenpool: Trauma

- Expertiseplatform Trauma & Gehechtheid – Drakentemmers in **achttien** GHNT-regio's (zie hierboven).
- In de regio **Gooi en Vechtstreek** zijn diverse activiteiten ontplooid gericht op de aanpak van trauma's. Er is een webpagina opgezet over Trauma waarop inwoners en professionals informatie kunnen vinden over de gevolgen van meegemaakt geweld en trauma. Het aanbod van trauma-behandelaren in de regio is inzichtelijk gemaakt voor inwoners en verwijzers. Ook zijn de leden van de Expertgroep Trauma, gefaciliteerd door de regio, hier vindbaar. Er is in kaart gebracht welk instrument geschikt is voor traumascreening en -monitoring. Op basis hiervan is gekozen voor de CRIES-13. Dit instrument wordt momenteel via pilots (uitgevoerd bij enkele zorgaanbieders en bij Veilig Thuis) verder ontplooid. Ook is informatiemateriaal ontwikkeld voor professionals zoals een infographic/ factsheet over trauma en handvatten voor een gesprek. In 2021 zijn workshops gegeven door PI-Research aan professionals over traumasensitief werken gericht op huiselijk geweld. De ambitie is dat klachten als gevolg van trauma en/of onverwerkte ervaringen met geweld bij slachtoffers vaker herkend worden en dat hiervoor gerichte hulp aangeboden wordt.

Twee van de zes experimenten vrouwenopvang hebben zich ook gericht op het verbeteren van de trauma-aanpak. De resultaten daarvan staan opgenomen in paragraaf 5.5.

5.5 Opvang en ondersteuning verbeteren

De opvang voor slachtoffers van geweld in huiselijke kring maakt een belangrijk deel uit van de aanpak van huiselijk geweld. Slachtoffers van huiselijk geweld hebben recht op bescherming en veilige opvang. Dit is vastgelegd in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en ook internationale verdragen roepen hiertoe op. In situaties van huiselijk geweld waarin de veiligheid ernstig in het geding is, biedt de opvang een veilige omgeving waarin slachtoffers bescherming ondervinden, tot rust kunnen komen en kunnen werken aan hun weerbaarheid en herstel, samen met hun kinderen. Het is van belang dat de periode in de opvang niet langer duurt dan nodig en dat wanneer de situatie weer voldoende veilig is, zij kunnen doorstromen naar een woning.

Voortgang aanpak knelpunten vrouwenopvang

Jaarlijks maken ongeveer 12.000 vrouwen gebruik van de vrouwenopvang, deels door daadwerkelijke opvang van vrouwen en hun eventuele kinderen, en deels door ambulante ondersteuning en training/ behandeling in de thuissituatie. De Nationale Ombudsman, het Toezicht Sociaal Domein en de commissie Lenferink constateerden in 2017 dat er op verschillende punten verbetering van de opvang aan deze kwetsbare doelgroep moet plaatsvinden.⁵⁸ Een deel van deze knelpunten is inmiddels opgelost.⁵⁹ Momenteel wordt door diverse partijen gewerkt aan de resterende knelpunten in de vrouwenopvang.

Sinds de vorige voortgangsrapportage zijn de volgende stappen gezet:

- **Versnelde toekenning kinderbijslag en kindgebonden budget**

De landelijke invoering van de versnelde toekenning van kinderbijslag en kindgebonden budget aan vrouwen die met hun kind(eren) in een vrouwenopvang verblijven, verloopt voorspoedig. De nieuwe werkwijze blijkt voor de vrouwenopvanginstellingen goed uitvoerbaar en, belangrijker nog, het resultaat is zichtbaar: de aanvraagprocedure verloopt sneller, het kindgebonden budget wordt

⁵⁸ Respectievelijk: Vrouwen in de knel. Een onderzoek naar knelpunten in de vrouwenopvang. (2017); Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang. (Wie) is dat een zorg? (2017); Eindrapportage Lenferink over kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang (2018).

⁵⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/19/commissiebrief-verzoek-om-reactie-op-bericht-nos-nl-hulp-na-huiselijk-geweld-stagneert-gezinnen-lang-in-onzekerheid%E2%80%99> en de bijlage 'stand van zaken in de vrouwenopvang' (via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2019/04/19/stand-van-zaken-knelpunten-in-de-vrouwenopvang>)

daadwerkelijk eerder uitbetaald. De verwachting is dat de versnelde procedure voor het eind van 2022 in het hele land is ingevoerd.

- **Gemeentelijke aanpak financiële knelpunten**

De VNG werkt samen met gemeenten en instellingen voor vrouwenopvang aan de knelpunten en heeft daarbij dit jaar de focus gelegd op het oplossen van de financiële knelpunten. Deze knelpunten zijn zowel lokaal/ regionaal als regio-overstijgend van aard. Voorbeelden zijn een trage verstrekking van bijzondere bijstand (lokaal) en discontinuïteit van schuldhelpverlening bij verhuizing (regio-overstijgend). Voor het oplossen van deze knelpunten is een handreiking opgesteld voor gemeenten en instellingen voor vrouwenopvang met informatie, oplossingsmogelijkheden en best practices per knelpunt.⁶⁰

Experimenten vrouwenopvang

Het programma GHNT heeft vanuit de projectenpool 2019 zes experimenten vrouwenopvang (uitvoering in dertien GHNT-regio's) ondersteund die zich richten op de aanpak van de knelpunten die door de Nationale Ombudsman, het Toezicht Sociaal Domein en de commissie Lenferink zijn gesignaleerd. Deze experimenten verbeteren de opvang en ondersteuning aan slachtoffers van huiselijk geweld en geven een kwaliteitsimpuls. Voor de duurzame borging van de uitkomsten van de projecten is soms nog een verdere investering in de samenwerking nodig. De producten en opbrengsten van bovenstaande projecten zijn of worden gepresenteerd in het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang. Via Valente wordt deze kennis verder gedeeld en verspreid.

Resultaten uit de projectenpool: opvang en ondersteuning

- Het project 'Sneller Thuis' dat in de regio's **Arnhem-Achterhoek, Gelderland-Zuid, West-Veluwe Vallei en Noord- en Oost-Gelderland** is uitgevoerd. De verbeterde werkwijze van de vrouwenopvang-organisatie Moviera en digitale tool die is ontwikkeld binnen dit experiment bevat informatie over de werking van de sociale huurwoningsector en versnelt het verkrijgen van een (urgentie voor een) sociale huurwoning in Gelderland. Door de juiste informatie over proces van aanvraag van een woning is de uitstroom versneld. De wachttijd is aanzienlijk verkort. Deze werkwijze wordt de komende maanden uitgebreid naar vijf andere vrouwenopvang-organisaties.
- Traumascreening regio **Zuidoost Brabant**: in dit traject is vroegtijdige screening van kinderen in de vrouwenopvang gerealiseerd door verbeterde samenwerkingsafspraken tussen de GGZ en de vrouwenopvang. De opbrengsten zijn positief: trauma's en hechtingsproblemen worden eerder gesignaleerd, kinderen in de opvang krijgen hun eigen begeleidingsplan en medewerkers van de vrouwenopvang zijn getraind (o.a. in traumasensitief handelen).
- Verbetering van de opvang van slachtoffers huiselijk geweld in regio **IJsselland**: Er is een nieuwe werkwijze ontwikkeld, die inhoudt dat eens per twee weken een behandelaar vanuit Jeugd GGZ aanwezig is bij de desbetreffende vrouwenopvang. Deze behandelaar sluit aan bij het multidisciplinair overleg, zodat personen in de vrouwenopvang snel gescreend kunnen worden op trauma. Er wordt gezamenlijk een integraal behandelplan opgesteld voor alle gezinsleden. Door de Jeugd GGZ vroegtijdig te betrekken zijn volwassenen en kinderen met trauma- en hechtingsproblemen eerder in beeld. Helaas is het project door personeelstekort tijdelijk stopgezet.
- 'Moeder en kind verlaten de opvang. Dat is ons een zorg!' in regio **Hollands-Midden**: in dit experiment is een handreiking 'Doorstart' uitgebracht waarin de werkprincipes, rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken organisaties zijn uitgewerkt wanneer een moeder en kind de opvang verlaten. De handreiking sluit aan bij het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. De werkwijze richt zich op de samenwerking tussen vrouwenopvang, sociaal wijkteam, en WMO klantmanagers. Er wordt hierdoor interdisciplinair samengewerkt om vrouwen en kinderen continuïteit te geven in de zorg en begeleiding nadat zij de vrouwenopvang verlaten, met als doel stabiele veiligheid. De principes in de handreiking worden momenteel geborgd door middel van werksessies met de vrouwenopvang, het sociaal team en de gemeente.

⁶⁰ <https://vng.nl/nieuws/handreiking-beschikbaar-voor-aanpak-knelpunten-vrouwenopvang>

- ‘Blijf veilig na de opvang!’ in de regio’s **Alkmaar, Flevoland, Kennemerland, Kop van Noord-Holland en Zaanstreek-Waterland**: Hierbij wordt gebruik gemaakt van een vaste ondersteuner na uitstroom uit de opvang waardoor overdracht naar wijkteams gemakkelijker wordt. De ondersteuner sluit aan bij de bestaande structuren en organisaties, die per regio verschillen. De resultaten verschillen ook per regio. In sommige regio’s is deze werkwijze een succes, bij andere regio’s kwam het proces wat langzamer op gang, bijvoorbeeld door een lagere uitstroom van vrouwen uit de opvang. Daarnaast zijn er voorlichtingen gegeven in alle regio’s om de verbinding tussen de vrouwenopvang en het lokale veld verder te versterken.
- Online lotgenotencursus in de regio **Zeeland**: binnen dit experiment is een laagdrempelige cursus ontworpen voor vrouwen die uit de vrouwenopvang komen. Doel van de cursus is deelnemers te stimuleren en te begeleiden om regie over hun eigen leven te (blijven) nemen. De cursus is ontwikkeld samen met ervaringsdeskundigen. De cursus is ook bruikbaar voor andere vrouwenopvang en andere doelgroepen (met enige aanpassingen).

5.6 Gender en intieme terreur

Gender

Gender speelt een belangrijke rol bij het ontstaan en voortduren van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling. Om effectief te kunnen handelen moeten professionals zich bewust zijn van de sociaal-culturele opvattingen en rolpatronen die we als samenleving verbinden aan man- en vrouwzijn en de ongelijkheden in macht, afhankelijkheid en verwachtingen ten aanzien van gedrag die daaruit voortvloeien. Aandacht besteden aan deze mogelijke oorzaak of beïnvloeder van geweld vraagt om gendersensitiviteit. Gendersensitiviteit betekent ook je bewust zijn van de sociale druk die de maatschappij (o.a. ook door de invloed van sociale media), sociale netwerken en de directe omgeving (kunnen) leggen op partners en hun onderlinge relaties. Hulpverlening kan anders uitpakken voor de verschillende seksen en lhbtï-groepen. Dit kan onbedoelde negatieve gevolgen hebben. Pas als hier oog voor is, kan echt worden gewerkt aan het wegnemen of beïnvloeden van oorzaken van geweld. Om deze reden hebben de ministeries van VWS, JenV, OCW en SZW gezamenlijke afspraken gemaakt om aandacht voor gender een plek te geven binnen beleid, wet- en regelgeving, kennisbevordering en de systeem-gerichte aanpak van gendergerelateerd geweld, huiselijk geweld en zelfbeschikking.

In september 2021 zijn hulpmiddelen opgeleverd die professionals ondersteunen om gendersensitief te werken. Bij de ontwikkeling van de hulpmiddelen is aangesloten op het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid en systeemgericht werken. Daarnaast zijn aandachtspunten voor gendersensitiviteit geformuleerd voor de uitvoering van gemeentelijke taken.⁶¹ Eind 2021, begin 2022 wordt de handreiking voor casuïstiekbespreking verder beproefd in de praktijk en waar nodig aangepast.⁶² In steeds meer regio’s en bij verschillende organisaties wordt aandacht geschonken en/of rekening gehouden met gender.

Producten gendersensitiviteit:⁶³

- Handreiking gendersensitiviteit bij uitvoering gemeentelijke taken
- Handreiking gendersensitiviteit bij casuïstiekbesprekingen
- Handreiking gendersensitiviteit systeemgericht werken

⁶¹ https://vng.nl/sites/default/files/2021-09/20210728_gendersensitiviteit_aandachtspunten_voor_gemeenten_def.pdf

⁶² https://vng.nl/sites/default/files/2021-09/20210923_gendersensitiviteit_handreiking_casuïstiekbespreking_def.pdf
https://vng.nl/sites/default/files/2021-09/20210906_gendersensitiviteit_systeemgericht_werken-toelichting_def.pdf

⁶³ Zie voor de producten: <https://vng.nl/artikelen/tools-programma-ghnt>

Intieme terreur

Het Verwey-Jonker Instituut benoemt in haar onderzoek ‘Kwestie van lange adem’ dat geweld in gezinnen verschillende vormen en intensiteitsniveaus kent.⁶⁴ Een van de bevindingen is dat er meer aandacht nodig is voor de verschillen in soorten van partnergeweld en kindermishandeling. Partnergeweld dat uit onmacht of frustratie voortkomt, vraagt om een geheel andere aanpak, dan partnergeweld dat bedoeld is om te controleren en manipuleren. Dat geldt onder andere voor het profiel ‘intieme terreur’.

Bij intieme terreur is sprake van een machtsverschil tussen de partners. Eén partner, meestal de man, oefent dwang en controle uit op zijn partner. Door haar vrijheid te beperken, haar te isoleren en door het gebruik van, vaak ernstig, geweld, ook seksueel. Het slachtoffer en eventuele kinderen voelen zich continu bedreigd en onveilig. De impact van het geweld op het slachtoffer is groot en betreft onder andere gegeneraliseerde angst, degradatie, tot object gemaakt worden, verlies van (zelf)vertrouwen, verlies van vermogen tot verzet, zelfverwijt en vervorming van de realiteit. In geval van intieme terreur moet altijd aandacht zijn voor het beschermen van het slachtoffer (en eventuele kinderen).

Het vraagt om signalering, screening, integrale weging en een aanpak op basis van een beschermingsarrangement gekoppeld aan de verschillende fases in de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Op elk van deze elementen is een gendersensitieve, systeemgerichte aanpak vereist. Het programma GHNT heeft daarom vrouwenopvangorganisaties gevraagd om een screeningsinstrument en een beschermingsarrangement te ontwikkelen voor deze vorm van geweld om deze te beproeven in de praktijk. Het screeningsinstrument heeft tot doel plegers en slachtoffers van intieme terreur te herkennen. Het beschermingsarrangement is gericht op een systemische aanpak bestaande uit interventies in de huidige hulpverlening die bewezen of verondersteld effectief zijn bij intieme terreur. Naar verwachting zijn het screeningsinstrument en het beschermingsarrangement eind 2021 gereed voor toetsing in de praktijk.

5.7 Pleger(s) in de systeemgerichte aanpak

Een effectieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vereist aandacht voor zowel (vermoedelijke) slachtoffers als voor (vermoedelijke) plegers, hun onderlinge interactie en eventuele rolwisselingen tussen beiden. Hulpverlening, Veilig Thuis, politie, justitiepartners en gemeenten hebben een gezamenlijke taak bij de inzet van interventies die leiden tot veiligheid in gezinnen en hulp bieden aan alle betrokkenen. Dit maakt onderdeel uit van de systeemgerichte aanpak voor het gezin of huishouden. Hiermee wordt bijgedragen aan het vergroten van veiligheid en het voorkomen van recidive.

Ontwikkelagenda Veiligheid voorop

Met behulp van de Ontwikkelagenda Veiligheid voorop zetten de politie, het OM, reclassering, de RvdK en Veilig Thuis – verzameld in het Landelijk en de Regionale Netwerken Zorg Straf huiselijk geweld en kindermishandeling – verbeterstappen in de samenwerking tussen zorg en straf vanaf het eerste signaal dat kan duiden/duidt op een samenloop tussen zorg en straf in de aanpak. Dat begint met het vroegtijdig en gelijktijdig met meerdere partners verrijken en duiden van signalen en informatie. Daardoor verbetert de kwaliteit van vervolgstappen op verschillende momenten in de loop van een zaak. Bovendien worden vervolgstappen op maat vastgesteld (bijvoorbeeld in het Actieoverleg of bij huiselijk geweld op ZSM). Vervolgstappen zijn systeemgericht, onderling op elkaar afgestemd en worden parallel uitgevoerd. De veiligheid van de directbetrokkenen staat daarbij altijd voorop, conform het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid.

De samenwerking in de Ontwikkelagenda richt zich op het realiseren van effectieve verbeterlagen in de gezamenlijke aanpak. Denk aan acute onveiligheid, dreigend gevaar of hoog risico op gevaar,

⁶⁴ Steketee, M., et al. (2020). [Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?](#), Utrecht: Verwey-Jonker.

stelselmatig daderschap, aangehouden verdachten of signalen en meldingen die vragen om samenwerking tussen zorg en straf. Ondersteuning van het oplossend vermogen van de professionals, het delen van lessen door regionale en landelijke oefenpraktijk en onderzoek voeden de samenwerking en leiden tot concrete verbeterlagen in het werk. Waar nodig volgt landelijke doorontwikkeling en bekrachtiging van deze werkwijzen. De praktische resultaten (zoals werkprocessen, handreikingen, overzicht van interventies en verdiepend materiaal) zijn gebundeld en onder de paraplu van het programma GHNT op de VNG-site beschikbaar gesteld.⁶⁵

De verbeteropgave op de gezamenlijke en vroegtijdige aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bij samenloop van zorg en straf vraagt om een transformatie, zoals ook betoogd in verschillende inspectierapporten.⁶⁶ De Ontwikkelagenda Veiligheid voorop 2018-2021 betreft de eerste fase van de transformatie, het ontwikkelen van een verbeterde en gezamenlijke werkwijze. In de tweede helft van 2021 is gewerkt aan een set kwaliteits- en impactindicatoren. Deze indicatoren helpen om zicht te krijgen op wat de duurzame inzet van de verbeterde werkwijze kost en oplevert. Daarnaast wordt de juridische onderbouwing onder de intensieve samenwerking bij samenloop zorg en straf uitgewerkt. In 2022 start de fase van duurzaam bestendigen van de verbeterde werkwijze. In deze fase spelen vooral de regionale netwerken zorg straf een belangrijke rol, ook gezien het belang van goede aansluiting op het lokale veld. Daarnaast is de aansluiting op relevante ontwikkelingen, zoals die van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, een belangrijk aandachtspunt.

Pauline Klomp

– programmamanager zorg en veiligheid van de nationale politie –
vertelt over hoe de samenwerking tussen zorg en straf bijdraagt
aan het herstellen van veiligheid.

Huiselijk geweld op ZSM

Het OM, de politie, Veilig Thuis, RvdK en de drie reclasseringsorganisaties hebben (deels gelijke) wettelijke opdrachten in zaken met huiselijk geweld en kindermishandeling. Door het complexe karakter van zaken met huiselijk geweld en de samenloop tussen zorg en straf in deze zaken is vroegtijdige en gelijktijdige afstemming tussen een gezamenlijke aanpak door ZSM (Zorgvuldig, Snel en op Maat) en Veilig Thuis bij strafrechtelijke vervolging noodzakelijk. Eind 2019 is het generieke werkproces voor de gezamenlijke aanpak tussen ZSM en Veilig Thuis beschreven. Dit wordt tot eind 2021 in alle arrondissementen beproefd. Op basis van het landelijk werkproces zijn vijf kritische onderdelen vastgesteld voor de samenwerking tussen ZSM en Veilig Thuis. Per arrondissement is geïnventariseerd welke van deze kritische onderdelen in de praktijk gerealiseerd worden en op welke wijze. Aan de hand van deze inventarisatie en de ervaringen in de uitvoeringspraktijk zijn de benodigde werkafspraken en randvoorwaarden vastgesteld. Op landelijk bestuurlijk niveau worden de kritische onderdelen, randvoorwaarden en werkafspraken in principe onderschreven. Dit (principe)besluit geeft aan dat bij de bestuurders voldoende draagvlak is om de samenwerking op deze wijze in te richten. Daarnaast is het nog nodig om in kaart te kunnen brengen wat de samenwerking van de betrokken organisaties vraagt. De kritische onderdelen kunnen duurzaam worden ingebed en gelegitimeerd als regionaal per organisatie de investerings- en uitvoeringskosten op hoofdlijnen inzichtelijk zijn gemaakt, met behulp van impact- en kwaliteitsindicatoren. Dit traject start begin 2022.

⁶⁵ Zie <https://vng.nl/artikelen/veiligheid-voorop-programma-ghnt#ontwikkelagendaVV>

⁶⁶ JenV, Inspectieonderzoek naar de aanpak van de stalking door Bekir E., op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/09/inspectieonderzoek-naar-de-aanpak-van-de-stalking-door-bekir-e>

Een belangrijke randvoorwaarde is helderheid en overeenstemming over de mogelijkheden van gegevensverwerking tussen Veilig Thuis en de ZSM-organisaties. Juristen van deze organisaties zullen hierover begin 2022 aan de betrokken organisaties een gezamenlijk advies uitbrengen. De verwachting is dat de bestuurders van Veilig Thuis en ZSM – op basis van de door de werkgroep in kaart gebrachte werkafspraken, randvoorwaarden en impact – begin 2022 een besluit kunnen nemen over de landelijk invoering en borging van de samenwerking.

Spreekuur huiselijk geweld

In de pilots spreekuur huiselijk geweld in de arrondissementen Oost-Nederland en Oost-Brabant wordt – onder regie van de reclassering en in samenwerking met het OM en Veilig Thuis – het reguliere advies-traject met een pleger van huiselijk geweld naar voren gehaald: zo vroeg mogelijk in het justitiële proces wordt gestart met het spreken van de cliënt en zijn/haar partner. De context-informatie en veiligheidsbeoordeling van Veilig Thuis worden betrokken in het reclasseringsadvies aan het OM. Vervolgens wordt gestart met een toezicht en/of gedragsinterventie.

In de arrondissementen Oost-Nederland en Oost-Brabant zijn de spreekuren huiselijk geweld in 2021 duurzaam ingericht. Omdat de pilotfase in deze regio's is afgesloten, is inzet van reclasseringswerkers, OM en Veilig Thuis nu onderdeel van het reguliere proces. In arrondissement Midden Nederland zijn de voorbereidingen met het OM en Veilig Thuis afgerond en zijn de eerste zaken besproken. Anders dan bij de andere twee arrondissementen is hier niet gekozen voor het inrichten van een spreekuur Huiselijk Geweld, maar is aangesloten bij het reguliere proces en worden zaken met huiselijk geweld opgepakt in het snelle interventieteam dat door de reclassering is ingericht.

Johan Bac

– algemeen directeur van reclassering Nederland –
vertelt hoe hij zich vanuit de reclassering inzet
om de samenwerking te versterken.

Producten Ontwikkelagenda Veiligheid voorop:

- Korte uitleg en video aanpak Veiligheid voorop⁶⁷
- Werken vanuit de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid⁶⁸
- Interventiepalet⁶⁹
- Samen op in acuut⁷⁰
- Actie-overleg⁷¹
- Aanpak Huiselijk geweld met VT & ZSM; spreekuur Huiselijk geweld⁷²
- Samenwerken bij strafbare kindermishandeling⁷³
- Thematische Verdieping (ex)-partnerstalking⁷⁴

⁶⁷ [Veiligheid voorop \(programma GHNT\) | VNG](#)

⁶⁸ [visie_gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_januari2021.pdf \(vng.nl\)](#)

⁶⁹ [interventiepalet_januari2021_inzs.pdf \(vng.nl\)](#)

⁷⁰ [bundel_samen_op_in_acuut.pdf \(vng.nl\)](#)

⁷¹ [bundel_actieoverleg.pdf \(vng.nl\)](#)

⁷² [bundel_gezamenlijke_aanpak_huiselijk_geweld_met_vt_op_zsm.pdf \(vng.nl\)](#)

⁷³ [bundel_samenwerken_bij_strafbare_km.pdf \(vng.nl\)](#)

⁷⁴ [2021_oavv_bundel_ex-partnerstalking.pdf \(vng.nl\)](#)

Huisverbod

In 2009 trad de Wet tijdelijk huisverbod in werking. Het huisverbod is een bestuursrechtelijke veiligheidsmaatregel, waarmee de burgemeester in gevallen van ‘een ernstig en onmiddellijk gevaar’ de veroorzaker van dit gevaar tijdelijk uit huis kan plaatsen. Deze discretionaire bevoegdheid geeft de burgemeester de mogelijkheid om te grijpen in gevallen van huiselijk geweld en kindermishandeling waarbij er nog geen sprake is van strafbare feiten, maar waar escalatie dreigt. Het tijdelijk huisverbod is één van de mogelijke interventies binnen het geheel van strafrechtelijke, civielrechtelijke en bestuursrechtelijke interventies in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het biedt de mogelijkheid om snel bescherming voor het slachtoffer te organiseren en tegelijkertijd snel hulp in het gezin (voor zowel slachtoffer als pleger) op gang te brengen. Gemeenten, politie, justitie, Veilig Thuis, hulpverlening en het ministerie van JenV zijn in 2020 in werksessies aan de slag gegaan om de plaats van het tijdelijk huisverbod in het brede interventiepalet en de uitdagingen in de uitvoeringspraktijk van het tijdelijk huisverbod te bespreken. Momenteel vinden voorbereidingen plaats om in 2022 tot vervolgssessies te komen.

Resultaten uit de projectenpool: Tijdelijk huisverbod

In het project ‘Tijdelijk Huisverboden’ in de regio’s **Alkmaar-West Friesland** en **Kop van Noord-Holland** is ingezet op het effectiever inzetten van het tijdelijk huisverbod. Het project heeft geresulteerd in een regionale samenwerking in Noord-Holland Noord tussen Veilig Thuis en de politie basisteams in de voorfase van het Tijdelijk Huisverbod. Veilig Thuis sluit standaard doordeweeks aan bij het uitvoeren van het risicotaxatie instrument huiselijk geweld door de politie?. Deze werkwijze zorgt ervoor dat Veilig Thuis eerder de directbetrokkenen spreekt, waardoor er een beter beeld wordt verkregen van de situatie en de juiste vervolgstappen worden gezet.

Praktijkvoorbeeld: Tijdelijk huisverbod Friesland

In de regio **Friesland** is onderzocht in welke gevallen het cliëntsysteem dat te maken krijgt met een tijdelijk huisverbod gebaat bij de inzet van MDA++. Uit de analyse kwam naar voren dat alle zaken in het onderzoek waar een huisverbod werd toegepast, voldeden aan de criteria van MDA++. Op basis van onderzoek is de volgende conclusie getrokken: voor die zaken die voldoen aan het criterium ‘herhaling van geweld in combinatie met eerder ingezette hulp, met onvoldoende effect’ heeft inzet van MDA++ meerwaarde. Deze conclusie is verwerkt in een voorstel voor een nieuw werkproces dat momenteel wordt uitgewerkt.

Plegeraanbod in het vrijwillig kader

Omdat de plegeraanpak en het plegeraanbod cruciaal onderdeel zijn van het slagen van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is in opdracht van het programma GHNT een verkenning gedaan naar het beschikbare plegeraanbod in het vrijwillig kader binnen gemeenten. Met plegeraanbod ‘in vrijwillig kader’ wordt bedoeld alle vormen van plegeraanbod die niet onder het strafrechtelijke kader vallen, dus zonder betrokkenheid van de officier van justitie of rechter. De verkenning laat zien dat er meer aandacht nodig is voor de pleger(s), dat hulp niet voldoende rondom de pleger georganiseerd is en er onvoldoende aanbod is voor plegers. Ook voorafgaand aan hulpverlening zijn er drempels. Professionals die met cliënten werken vaak handelingsverlegen als het om (gedrag van) plegers gaat. Om de systeemaanpak te verbeteren zijn meerdere stappen nodig, zoals meer expliciete opname van focus op de pleger in de regionale, lokale en landelijke beleidsdocumenten, visiestukken en kwaliteitskaders, gerichte acties t.b.v. het vergroten van pleger-expertise in de praktijk, meer overzicht van hulpaanbod en interventies ten behoeve van plegers, betere benutting van de samenwerking bij overgangen van straf naar zorg (en andersom), meer en betere consultatie door (forensische) GGZ, verslavingszorg en LVB-zorg en het nuanceren van de beeldvorming over plegers in 2022.

Om de regio's te faciliteren in het werk met en vanuit de lokale (wijk)teams zijn bouwstenen⁷⁵ geformuleerd aan de hand van de criteria van het kwaliteitskader en de visie op gefaseerde samenwerking voor veiligheid. Dit helpt gemeenten om in elke regio een passend aanbod van hulp aan plegers in het vrijwillig kader beschikbaar en toegankelijk te maken. Daarnaast is een voorlopige inventarisatie van beschikbaar plegeraanbod in het vrijwillig kader in Nederland gemaakt.⁷⁶ De bouwstenen, succesfactoren en de inventarisatie zijn onder de aandacht gebracht van de regionale projectleiders en contactambtenaren van de gemeenten in webinars en meetings. Ook wordt een webinar georganiseerd rondom de vanuit de projectenpool GHNT omtrent plegeraanpak. Daarbij is ook aandacht voor onderzoek naar de inzet van ervaringsdeskundige plegers en opgedane ervaringen in het land met het optimaliseren van de inzet van het huisverbod.

Producten plegeraanbod in het vrijwillig kader:

- *Bouwstenen plegeraanbod in vrijwillig kader voor gemeenten*⁷⁷

Regiobeeld

Twintig van de 28 regio's geven aan gebruik te maken van de mogelijkheid een tijdelijk huisverbod in te zetten. Dertien van de 28 regio's geven aan het tijdelijk huisverbod ook preventief in te (willen) zetten. Vier van deze dertien regio's geven aan dat dit al staande praktijk is. Twintig van de 28 regio's geven aan te beschikken over een hulpaanbod specifiek gericht op plegers. In tien regio's wordt hierbij gebruikt gemaakt van de inzet van een ervaringsdeskundige pleger.

Resultaten uit de projectenpool: plegeraanpak

In de regio **West-Brabant** zijn, als onderdeel van het project 'Uitbreiding pool ervaringsdeskundigen met ex-plegers en activiteiten Pleger-aanpak', laagdrempelige activiteiten en tools gerealiseerd in het project de Cirkel is Rond voor plegers. Een voorbeeld is de website www.cirkelisrond.nl waar voormalig plegers zich voorstellen en door belangstellenden gecontacteerd kunnen worden. Ook is er een Supportgroep Mannen gestart in Breda, die met de MTA (Mannen Tegen Agressie) methode werkt. Deze supportgroep werkt samen met de GGZ instelling in de regio. Mannen uit de GGZ groep 'Niet meer door het Lint' kunnen doorstromen naar de Supportgroep en andersom wordt indien nodig vanuit de Supportgroep doorgeleid naar de GGZ groep. Ervaringsdeskundige ex-plegers die betrokken zijn in de Cirkel is Rond hebben ook een rol in het toeleiden van cliënten uit casussen van VT naar de Supportgroep of naar de GGZ groep. Om het contact met plegers laagdrempelig tot stand te brengen is een 'weggeefkaart' gemaakt die door medewerkers van VT meegegeven kan worden aan cliënten.

5.8 Sociale steun aan kinderen

In vorige voortgangsrapportages van het programma GHNT zijn de knelpunten voor pilots gericht op het realiseren van sociale steun aan kinderen die thuis getuige zijn geweest van een (acute) huiselijk geweldssituatie, aan bod geweest. Er zijn afspraken gepresenteerd door bestuurlijk vertegenwoordigers van de VNG, de nationale politie, Veilig Thuis en de PO-raad (vanuit de stuurgroep GHNT) over de wijze waarop het bieden van sociale steun aan kinderen na (acute) geweldssituaties vormgegeven kan worden. In die afspraken staan ook aanknopingspunten ter verbetering van de sociale steun voor kinderen, zoals door de inzet van vertrouwenspersonen. Het is aan een nieuw kabinet om hier een vervolg en invulling aan te geven.

⁷⁵ <https://vng.nl/nieuws/bouwstenen-plegeraanbod-in-vrijwillig-kader>

⁷⁶ <https://vng.nl/nieuws/bouwstenen-plegeraanbod-in-vrijwillig-kader>

⁷⁷ <https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/partnergeweld/publicaties/publicaties/2021/07/07/focus-op-de-pleger---deel-van-het-geheel>

In een aantal regio's is een pilot voor het bieden van snelle steun op school met positieve resultaten uitgevoerd. De werkwijze in deze pilots is juridisch uitgezocht en onderbouwd, met en door de betrokken partijen, en in een convenant vastgelegd. In een bestuurlijk overleg zijn de bestaande afspraken van november 2020 gepreciseerd, in de zin dat er geen juridische mogelijkheden zijn voor de politie om situaties van huiselijk geweld en/of kindermishandeling te delen met derden anders dan Veilig Thuis, in verband met privacyregelgeving. Het is aan de regio's/gemeenten om binnen deze randvoorwaarden al dan niet mogelijke routes uit te werken voor sociale steun aan kinderen. Op dit moment wordt daarom door gemeenten gezocht naar een alternatieve route voor snelle steun aan kinderen.

Regiobeeld

25 van de 28 regio's geven tijdens de rondetafelgesprekken aan behoefte te hebben aan het inrichten van sociale steun voor kinderen. Zes van deze 25 regio's geven aan dat dit was ingericht, maar dat er vanwege de beperkte mogelijkheden van de politie nu gezocht moet worden naar andere mogelijkheden. Vijftien van deze 25 regio's geven aan te wachten op duidelijkheid over de juridische mogelijkheden alvorens eventueel stappen te zetten.

6 Actielijn 3: Aandacht voor specifieke groepen

Specifieke groepen

Voor een aantal specifieke groepen is om verschillende redenen extra aandacht nodig. Het gaat om groepen die extra kwetsbaar en niet altijd direct te herkennen zijn. Duurzaam oplossen of stoppen vraagt soms een andere aanpak met specifieke expertise of andere organisaties.

- Slachtoffers seksueel geweld
- Slachtoffers loverboys en mensenhandel
- Slachtoffers schadelijke praktijken
- Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties
- Complexe scheidingen
- Slachtoffers ouderenmishandeling

6.1 Slachtoffers seksueel geweld

Slachtoffers van seksueel geweld vormen een kwetsbare groep slachtoffers, waarbij de drempel om hulp te zoeken en het seksueel geweld te melden als hoog wordt ervaren.

Vergroten meldingsbereidheid

De ministeries van JenV en VWS startten op 25 november 2019 een meerjarige campagne om de meldingsbereidheid van slachtoffers van seksueel geweld te vergroten. In deze campagne wordt aan de hand van ervaringsverhalen ingegaan op de drempels die slachtoffers ervaren om hulp te zoeken en op de meerwaarde van de hulp die beschikbaar is. De campagne is bedoeld voor slachtoffers die nu nog drempels ervaren bij het doen van aangifte of het vragen van hulp (bijvoorbeeld bij het Centrum Seksueel Geweld (CSG), een huisarts of een psycholoog). Op de website www.watkanmijhelpen.nl is te lezen welke vormen van hulp er zijn en wat mensen kunnen doen als ze recent of langer geleden een nare seksuele ervaring hebben meegemaakt.

In 2021 zijn nieuwe ervaringsverhalen toegevoegd aan de website en is deze verrijkt met voorbeelden van de rol die de omgeving speelt bij slachtoffers bij het zoeken van hulp. Ook is een Instagram account 'Sam' geïntroduceerd. Met dit account wordt richting mensen met een nare seksuele ervaring benadrukt dat wat hen is overkomen niet hun schuld is en dat hulp zoeken helpt.

Een evaluatie van de campagne einde deze zomer laat zien dat het sentiment positief is: mensen reageren op de ervaringsverhalen vooral ondersteunend en positief naar elkaar. De ervaringsverhalen worden goed bekeken. Het aantal volgers van het Instagram account breidt zich steeds verder uit. Zowel nieuwsmedia, lifestylemedia, vakmedia, podcasts als brancheorganisaties geven aandacht aan de campagne. De campagne loopt tot eind 2021.

Informatietool voor slachtoffers van seksueel geweld

Het CSG ontwikkelde dit jaar, met steun van het programma GHNT, een speciale informatietool voor slachtoffers van seksueel geweld.⁷⁸ Met de tool kunnen zij de hulp vinden die het beste past bij hun situatie, wensen en mogelijkheden. Sinds de live gang van de tool op 8 februari 2021 is het gebruik gemonitord. Merendeel van het totaal aantal gebruikers zijn volwassenen (75%), waarbij bij ongeveer de helft (49%) van deze volwassenen het incident korter dan 7 dagen geleden plaatsvond.

Pilot vergoeding eigen risico slachtoffers van seksueel geweld

Door middel van een pilot van 1 september 2020 tot en met 31 augustus 2021 konden meerderjarige slachtoffers van seksueel geweld die binnen zeven dagen na seksueel geweld hulp zochten bij een Centrum Seksueel Geweld (CSG) het wettelijk eigen risico ingevolge de Zorgverzekeringswet (à 385 euro) vergoed krijgen. Het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) onderzocht in opdracht van de ministeries van JenV en VWS tijdens de pilot welke barrières slachtoffers van seksueel geweld ervaren in de afweging om hulp te zoeken bij het CSG en of de pilot hielp om de mogelijke financiële drempel voor slachtoffers te verlagen of weg te nemen.

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de meest voorkomende barrière schaamte- en schuldgevoelens betreffen die slachtoffers ervaren. Andere barrières zijn het beeld/verwachting van of het wantrouwen tegenover hulp, het lastig vinden om het voorval onder woorden te brengen, de neiging om de ernst en impact van het voorval kleiner te maken, angst voor represailles van de dader of negatieve reacties (victim blaming) en het kennen van de dader. Alhoewel uit het onderzoek naar voren komt dat de financiële drempel mogelijk niet direct samenhangt met de keuze om al dan niet hulp te zoeken, is het niet uit te sluiten dat de kosten van de hulp voor sommige slachtoffers hierbij een rol speelt. De verwachting bestaat dat de verschillende barrières een meervoudige invloed kunnen hebben op de afweging van slachtoffers om hulp te zoeken.

Onderzoek naar de governance van het Centrum Seksueel Geweld

De Utrechtse School voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO) deed dit jaar onderzoek naar de governance (bestuurlijk en organisatorische inbedding) en samenwerking van het CSG in opdracht van de ministeries JenV en VWS. Het onderzoeksrapport is in december opgeleverd. Het onderzoek maakt duidelijk dat het CSG een netwerkorganisatie is die over de grenzen van organisaties en werkvelden heen werkt. De druk op het netwerk neemt toe door stijging van het aantal meldingen, de beperkte beschikbare capaciteit aan middelen en menskracht en de hoge druk op de publieke middelen. Het CSG brengt expertises vanuit verschillende publieke organisaties samen en is daarbij afhankelijk van de inzet van deze organisaties. Het onderzoek beschrijft elementen van succesvolle samenwerking die van belang zijn voor het goed functioneren van een netwerkorganisatie en de kwetsbaarheden die worden gezien.

Vervolg regionale aanpak seksueel geweld

In de Slachtoffermonitor Seksueel geweld tegen kinderen 2017-2018 van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen was één van de aanbevelingen om te zorgen voor een gecoördineerde aanpak van seksueel geweld tegen kinderen op regionaal niveau en de monitoring hiervan. In de rondetafelgesprekken geven (bijna) alle regio's aan niet te beschikken over een regionale aanpak seksueel geweld. Wel worden de activiteiten van de CSG's genoemd en zijn er in verschillende regio's activiteiten gericht op het signaleren en bespreekbaar maken van seksueel geweld.

In opdracht van het programma GHNT worden, in samenwerking met de opdrachtgevers en de Nationaal Rapporteur, vijf regio's ondersteund in het vormgeven en doorontwikkelen van een regionale aanpak van seksueel geweld. Tevens is een instrument ontwikkeld dat regionaal inzicht geeft in de aard en omvang van de problematiek in de deelnemende regio. Dit instrument bevat beschikbare regionale data en landelijke informatie, waarmee regio's meer inzicht kunnen krijgen in de problematiek en hun regionale aanpak hierop kunnen focussen. Het instrument is voor en door regio's ontwikkeld en in november 2021 opgeleverd. Via het programma GHNT en de VNG is dit instrument gedeeld met alle regio's in het land, zodat ook zij hiervan gebruik kunnen maken.

⁷⁸ <https://centrumseksueelgeweld.nl/hulp/>

Ook wordt op basis van beschikbare kennis en ervaringen uit de regio's een set landelijke bouwstenen ontwikkeld. Deze bouwstenen kunnen gemeenten en regio's gebruiken bij de inrichting van een effectieve regionale aanpak van seksueel geweld. Hierbij worden ook relevante zorg- en justitiepartners betrokken zoals het CSG, Landelijk Netwerk Veilig Thuis, Jeugdzorg Nederland, en politie. Eind 2021 zijn de contouren van de bouwstenen gereed. In 2022 worden deze contouren verder uitgewerkt tot een definitieve versie.

6.2 Slachtoffers loverboys en mensenhandel

De voortgang op de aanpak van deze problematiek wordt gerapporteerd door het Programma Samen tegen mensenhandel.⁷⁹ Het programma GHNT en het programma Samen tegen mensenhandel stemmen nauw af over de uitvoering van activiteiten.

6.3 Slachtoffers schadelijke praktijken

Op 18 februari 2020 hebben de minister van VWS en de minister voor Rechtsbescherming de actieagenda schadelijke praktijken aan de Tweede Kamer gestuurd. De actieagenda heeft als doel om vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling zoals vrouwelijke genitale verminking, eerderrelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, eerder en beter in beeld te krijgen en te stoppen en duurzaam op te lossen. Sinds de start van de uitvoering van de actieagenda is de samenwerking versterkt tussen de verschillende partijen in de uitvoering die ieder hun eigen expertise hebben over specifieke vormen van schadelijke praktijken. Ook bestaat er dankzij deze samenwerking meer samenhang in de communicatie over deze thema's, wat uiteindelijk zal bijdragen aan de vindbaarheid van de juiste hulp voor slachtoffers, omstanders en professionals.

Communicatie en voorlichting aan slachtoffers, omstanders en professionals

Pharos ontwikkelt via een subsidie met betrokken partijen bij de actieagenda, zoals het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA), de Federatie van Somalische Associaties Nederland (FSAN), Movisie en kleine (zelf)organisaties die deel uitmaken van de relevante gemeenschappen, een brede voorlichtingscampagne over de verschillende vormen van schadelijke praktijken. Voor professionals die onder de Wet verplichte meldcode vallen, worden e-learnings ontwikkeld zodat zij beter signalen kunnen herkennen en hierop kunnen handelen.

Voor (potentiële) slachtoffers van huwelijkse gevangenschap is het voorlichtingsmateriaal van de gemeente Rotterdam in afstemming met betrokken veldpartijen doorontwikkeld. In de folder voor slachtoffers wordt informatie gegeven over wat huwelijkse gevangenschap is, hoe men hulp kan zoeken en welke risico's er zijn. Daarnaast is ook de folder voor professionals, omstanders en andere betrokken burgers doorontwikkeld voor nationaal gebruik. Tot slot is een verdiepende folder gemaakt over de juridische mogelijkheden, speciaal gericht op juridische professionals. De folders zijn in verschillende talen vertaald en worden actief (digitaal) verspreid en zullen ook deel uitmaken van de voorlichtingscampagne.

In juli 2021 vond een zomercampagne plaats voor de preventie van huwelijksdwang, achterlating en VGV, vanwege het risico op uitreizen tijdens de vakantieperiode. Het ministerie van VWS heeft deze campagne samen met partners waaronder het LKHA, Veilig Thuis, Sterk Huis en FSAN ontwikkeld. Het was gericht op slachtoffers en omstanders, en vond plaats via sociale media, advertenties op Schiphol, posters bij GGD-locaties en verspreiding van voorlichtingsmaterialen aan gezinnen via sleutelpersonen.

⁷⁹ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/18/tk-bijlage-1-tabel-bij-voortgangsbrief-samen-tegen-mensenhandel> voor het laatste rapport.

Landelijke inzet van sleutelpersonen

Sleutelpersonen hebben een belangrijke brugfunctie tussen gemeenschappen waar schadelijke praktijken voorkomen en zorg- en hulpinstanties, en dragen bij aan normverandering binnen deze gemeenschappen. Met een driejarige subsidie aan de Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN) worden nieuwe sleutelpersonen opgeleid en krijgen bestaande sleutelpersonen bijscholing over de verschillende vormen van schadelijke praktijken. Jaarlijks worden 150 huiskamergesprekken gevoerd door sleutelpersonen en hiermee worden minimaal 900 ouders geïnformeerd over schadelijke praktijken.

Routekaart voor gemeenten

In opdracht van het ministerie van VWS wordt een routekaart voor gemeenten ontwikkeld. Doel hiervan is om de hulpverlening bij schadelijke praktijken inzichtelijk te maken voor gemeenten en concrete handvatten te bieden voor hoe zij de aanpak kunnen vormgeven. Hierin wordt schematisch weergegeven welke organisaties op welk moment verantwoordelijk zijn in de keten bij gevallen of vermoedens van schadelijke praktijken. De routekaart is naar verwachting in december gereed. Daarna worden drie onlinebijeenkomsten georganiseerd, waarbij beleidsambtenaren en professionals worden meegenomen in de opzet en het gebruik van de routekaart.

Overige producten:

- *Onderzoek naar het signaleren en melden van vrouwelijke genitale verminking*⁸⁰
- *Onderzoek naar juridisch instrumentarium aanpak schadelijke praktijken*⁸¹

Resultaten uit de projectenpool: slachtoffers schadelijke praktijken

De regio **West Veluwe Vallei** heeft geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering op basis- en/of verdiepingsniveau binnen het lokaal bestuur, de lokale wijkteams en professionals om schadelijke praktijken eerder en beter in beeld in te krijgen. Binnen elk team is er een aandachtsfunctionaris schadelijke praktijken aanwezig. De aandachtsfunctionarissen zijn allen aangesloten bij een regionaal netwerk voor aandachtsfunctionarissen, zodat hun rol en het thema schadelijke praktijken goed geborgd kan worden. Om signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling vanuit gesloten gemeenschappen eerder te signaleren heeft de regio twee gesloten gemeenschappen benaderd; kerken en moskeeën. Met de contacten en trainingen rond het signaleren en bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling is hierbij een goede samenwerking ontstaan waarbij stappen zijn gezet om het taboe te doorbreken en de deskundigheid rondom signaleren en handelen te verhogen. Het thema schadelijke praktijken staat binnen de regio goed op de agenda en de (digitale) trainingen hebben er inmiddels voor gezorgd dat dertien eerdergerelateerde geweldzaken eerder en beter in beeld kwamen.

⁸⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/05/10/signaleren-en-melden-van-vrouwelijke-genitale-verminking>

⁸¹ <https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/rapporten/2020/06/05/de-aanpak-van-schadelijke-praktijken>

Resultaten uit het onderzoeksprogramma: Project ‘naar een werkwijze voor het bespreekbaar maken van vrouwelijke genitale verminking’

Middels participatief actieonderzoek, uitgevoerd door Pharos, zijn belemmerende en bevorderende factoren in kaart gebracht bij het bespreekbaar maken van vrouwelijke genitale verminking (VGV) met (aanstaande) ouders en/of vrouwen uit VGV-prevalentielanden. De eerste resultaten laten zien dat verschillende aspecten gerelateerd aan communicatie daarbij een rol spelen. Met name bij nieuwkomers, ervaren zorgprofessionals regelmatig een taalbarrière en een gebrek aan beschikbaarheid van tolken. Door de perceptie van VGV als gevoelig onderwerp, vermijden zorgprofessionals het onderwerp ter sprake te brengen. Hierbij spelen overwegingen mee als ‘angst om te beledigen of te stigmatiseren’ en ‘angst om de zorgrelatie in gevaar te brengen’. Tegelijkertijd durven vrouwen zelf er niet altijd over te beginnen en hopen zij op het initiatief van de professional. Andere belemmerende factoren zijn bijvoorbeeld gebrek aan tijd voor de vrouwen met VGV/ouders en gebrek aan kennis/vaardigheden om VGV bespreekbaar te maken. Op basis van de bevindingen wordt nu een werkwijze ontwikkeld om de handelingsverlegenheid rondom VGV te reduceren en deze werkwijze wordt geïmplementeerd en geëvalueerd worden in een pilot. Om de resultaten ook landelijk beschikbaar te stellen wordt middels een aanvullende verspreidings- en implementatie impuls bij dit project een online leeromgeving gemaakt waarin huisartsen en verloskundige kennis kunnen opdoen over VGV en tools- en handvatten aangereikt krijgen om in gesprek te gaan met (besneden) vrouwen over VGV.⁸²

6.4 Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties

Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties hebben een verhoogd risico op kindermishandeling. Vooral in die gezinnen waar ouders psychische problemen en/of verslavingsproblemen hebben en er sprake is van kindermishandeling, is samenwerking tussen GGZ-zorg voor volwassenen en hulpverlening van het kind in een systeemgerichte aanpak essentieel om duurzaam tot een stabiele situatie te komen. Daarnaast is bij kinderen van ouders met een lichte verstandelijke beperking (LVB) sprake van een verhoogde kwetsbaarheid.

Buitenshuis-project

Het Buitenshuis-project is gericht op kinderen van ouders met psychische problemen en/of verslavingsproblemen en kinderen ouders met een (licht) verstandelijke beperking die opgroeien in een onveilige gezinssituatie. De nadruk ligt hierbij op het ontlasten van ouders door te organiseren dat kinderen naar de crèche, buitenschoolse opvang of een naschoolse activiteit kunnen gaan. Dit geeft kinderen de mogelijkheid om tijd door te brengen in een ontspannen situatie met leeftijdsgenoten, ook in de vakantieperiode. Ten tijde van de lockdown bleek het voor deze groep kinderen ook wenselijk dat deze opvang doorging.

Gedurende de looptijd van het project heeft het Trimbos-instituut interviews afgenomen bij de deelnemende gemeenten en zijn er twee procesevaluaties afgerond. Op basis van deze interviews en vragenlijsten is het project geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten van de evaluaties zijn het implementatieproces en de randvoorwaarden beschreven. Het streven is om gemeenten in 2022 handvatten te geven om het Buitenshuis-project lokaal te organiseren.

Kinderen van ouders met een (licht) verstandelijke beperking blijven nog grotendeels onder de radar en het is belangrijk dat zij meer gezien worden. In juli 2021 heeft het Trimbos-instituut in samenwerking met Sien de folder ‘KVBO: Kinderen van Verstandelijk Beperkte Ouders’ uitgebracht.⁸³ Deze folder helpt

⁸² Meer informatie over de onderzoeken is te vinden op <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>

⁸³ <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/product/af1906-kvbo-kinderen-van-verstandelijk-beperkte-ouders>

naasten en professionals vinger aan de pols te houden bij de gezinnen door te beschrijven wat de opvoedsituatie betekent voor het kind en tips te geven voor de ondersteuning van deze gezinnen.

Implementatie Kindcheck forensische klinieken

Sinds 2013 is het uitvoeren van de Kindcheck verplicht voor alle professionals die zorgen hebben over hun volwassen patiënt of cliënt. Vorig jaar is gestart met een meerjarige implementatie impuls toepassing Kindcheck bij de forensische sector en het Leger des Heils. De implementatie impuls heeft als doel om professionals werkzaam in deze sectoren te ondersteunen bij het werken met de Kindcheck en de meldcode in de dagelijkse praktijk.

Uit de nulmeting is naar voren gekomen dat de meeste organisaties/instellingen hun beleid betreffende de Kindcheck en de meldcode op orde hebben. Uit de eerste tussenmeting is naar voren gekomen dat er met name nog winst is te behalen door in te zetten op het aanstellen van een aandachtsfunctionaris met voldoende tijd, geld en mandaat om zich bezig te kunnen houden met de Kindcheck en de meldcode. Deze aandachtsfunctionaris is van cruciaal belang om ervoor te zorgen dat beleid praktisch wordt. Daarnaast komt naar voren dat er met name belemmeringen worden ervaren met het (al dan niet) melden bij Veilig Thuis en (on-)mogelijkheden die Veilig Thuis heeft na een melding.

In de aankomende tweede tussenmeting ligt de focus op het zoeken naar passende oplossingen voor de belemmeringen die de professionals momenteel ervaren. Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis is nauw betrokken bij de implementatie impuls en zoekt actief mee naar werkbare oplossingen. Dit wordt door alle betrokkenen als zeer helpend ervaren. Verder geven betrokkenen aan tevreden te zijn over de implementatie-impuls, omdat zij zich gehoord voelen in het zoeken naar oplossingen voor de gesignaleerde problematiek.

6.5 Complexe scheidingen

Het programma Scheiden zonder Schade (SzS) van de ministeries van JenV en VWS in partnerschap met de VNG heeft als doel om schade bij kinderen als gevolg van de scheiding van hun ouders te voorkomen. Er vindt inhoudelijke afstemming plaats tussen de programma's SzS en GHNT, gezien de overlap in de doelgroep kwetsbare gezinnen en de impact van scheidingsproblematiek in de jeugdbeschermingsketen. Over de voortgang van het programma SzS wordt separaat gerapporteerd.⁸⁴

6.6 Slachtoffers van ouderenmishandeling

Ook ouderen kunnen te maken krijgen met mishandeling. Ouderen zijn veelal gedeeltelijk of geheel afhankelijk van anderen in hun omgeving. Daarom is extra aandacht voor deze vorm van huiselijk geweld belangrijk.

René Héman

– voorzitter van de artsenfederatie KNMG – over het belang van
extra aandacht voor de aanpak van ouderenmishandeling.

⁸⁴ <https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/kamerstukken/2021/06/kamerbrief-over-scheiden-zonder-schade-en-andere-familierechtelijke-onderwerpen/kamerbrief-scheiden-zonder-schade>

Er wordt momenteel gewerkt aan een expertpool met het doel dat regio's en (centrum)gemeenten op maat expertise kunnen inhuren om hen te ondersteunen bij het (door)ontwikkelen van een aanpak ouderen-mishandeling, met een inhoudelijke focus die bij de lokale context past. Een van de mogelijkheden hierbij is dat een expert als kwartiermaker kan ondersteunen bij opzet of doorontwikkeling van een lokale alliantie ter voorkoming van financieel misbruik of andere samenwerkingsvorm met lokale/regionale samenwerkingsafspraken als resultaat. Op die manier wordt ingezet op een goede match tussen de inzet van experts en lokale en/of regionale behoeften. De start van deze expertpool wordt eind dit jaar verwacht.

Op 24 november organiseerde het ministerie van VWS, in samenwerking met het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, de Nederlandse Vereniging van Banken en Netwerk Noom een sessie over financieel misbruik van ouderen op de conferentie 'Een nieuwe generatie ouderen langer thuis'. In deze sessie werd vanuit het perspectief van ouderen en professionals verteld over financieel misbruik en hoe je dit – als oudere, professional, of omstander – kunt voorkomen. Daarnaast is stilgestaan bij hoe lokale allianties kunnen bijdragen aan preventie en was er aandacht voor hoe je als oudere weerbaar blijft in een meer en meer digitale samenleving.

Regiobeeld

Op een enkele regio na geven alle regio's aan over een aanpak ouderenmishandeling te beschikken. Deze aanpak bestaat in ieder geval uit een of meerdere van de volgende elementen:

- Voorlichting en preventie mishandeling (achttien van de 28 regio's);
- Activiteiten en initiatieven om financieel misbruik tegen te gaan, zoals bijvoorbeeld lokale allianties (22 van de 28 regio's);
- Aandacht voor ontspoorde mantelzorg (dertien van de 28 regio's);
- Expertisefunctie aanpak ouderenmishandeling (tien van de 28 regio's).

Dit komt overeen met de situatie in 2020. Hoewel hieruit blijkt dat het thema op de agenda staat, vraagt de implementatie en duurzame borging van de aanpak van ouderenmishandeling de komende jaren om aanhoudende aandacht en inzet van betrokken partijen.

Overige producten:

- *Handreiking ouderenmishandeling artsen*
- *Drie oplagen informatieboxen voor ouderen*
- *Handreiking aanpak ouderenmishandeling voor gemeenten*⁸⁵

Resultaten uit de projectenpool: slachtoffers van ouderenmishandeling

De regio **Flevoland** heeft in het project 'Ouderencheck': signaleren en handelen bij ouderenmishandeling in de beroepspraktijk een interactief trainingsprogramma ontwikkeld voor professionals in de thuiszorg, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners, huisartsen en andere professionals die met ouderen werken. De training richt zich zowel op het signaleren als het handelen bij ouderenmishandeling. Het kan zowel voor ambulante medewerkers als intramuraal worden ingezet, bijvoorbeeld in een verpleeghuis. Daarnaast is een verkorte training ontwikkeld voor vrijwilligersorganisaties gericht op het signaleren van ouderenmishandeling. Tot slot is een Train de Trainersprogramma ontwikkeld, zodat medewerkers binnen zorginstellingen ook hun collega's kunnen trainen. De training is inmiddels elf keer gegeven en wordt enthousiast ontvangen. Het trainingsprogramma is, inclusief een draaiboek en gebruikte tools, uitgebreid beschreven, zodat ook trainers/professionals in andere GHNT-regio's er gemakkelijk zelf mee aan de slag kunnen.

⁸⁵ <https://vng.nl/sites/default/files/2020-12/20201217-handreiking-gemeenten-ouderenmishandeling.pdf>

7 Impactmonitor en onderzoeksprogramma

De onafhankelijke commissie Onderzoeksprogramma Geweld hoort nergens thuis (GHNT) heeft inmiddels haar activiteiten afgerond. De commissie was actief van 1 november 2018 tot 1 mei 2021. De opdracht van de onderzoekscommissie bestond uit de volgende onderdelen:

- Het bundelen, analyseren, toepasbaar maken en delen van de bestaande kennis over de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld met professionals, organisaties en gemeenten (kennissynthese);
- het vanuit een bundeling van kennisbehoeften van de professionals en op basis van de kennissynthese voorzien in een kennisprogramma (onderzoeksagenda);
- het ontwikkelen, inrichten en uitvoeren van een impactmonitor, waarmee wordt gemeten of er een wezenlijk verschil wordt gemaakt met de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de levens van mensen die het raakt.

Onderzoeksagenda

De commissie Onderzoeksprogramma GHNT heeft de onderzoeksagenda aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling opgesteld met vier onderzoekslijnen: (1) Verbetering (vroeg)signalering, (2) Samenwerking, afstemming en regie in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, (3) Effectonderzoek naar herstel van veiligheid en systeemgerichte aanpakken van trauma bij huiselijk geweld en kindermishandeling en (4) Professionele norm en kennisverwerving.⁸⁶ Alle onderzoeken op deze onderzoekslijnen zijn in uitvoering onder begeleiding van een beoordelingscommissie via ZonMw.¹⁸ De eerste onderzoeken zijn in 2021 afgerond. Andere lopen door tot 2024 (zie bijlage 4). De beoordelingscommissie monitort de voortgang van de lopende onderzoeken in het programma van ZonMw. De commissie Onderzoeksprogramma GHNT heeft daarnaast geadviseerd over de opzet voor toekomstige prevalentiestudies naar kindermishandeling. Om de implicaties van alle onderzoeksbependingen te bespreken, stelt de commissie voor om over een jaar of twee nog een keer bijeen te komen.

Impactmonitor huiselijk geweld en kindermishandeling

De onderzoekscommissie heeft de ontwikkeling van de impactmonitor ter hand genomen door in 2018 een lijst met indicatoren op te stellen, die van belang zijn om de aanpak te monitoren. Vervolgens is in 2019 een dummy voor de impactmonitor opgesteld om een beeld te geven van de informatie en indicatoren die in een monitor een plek moeten hebben. Het CBS is vervolgens gevraagd de monitor uit te brengen. De impactmonitor biedt op structurele basis inzicht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en in de impact ervan. Bij het ontwikkelen van de monitor bleek dat niet over alle gewenste indicatoren de cijfermatige gegevens beschikbaar waren. Daarom is gewerkt volgens een groeimodel: gegevens over de indicatoren die beschikbaar zijn, worden al opgenomen; indicatoren die nog niet beschikbaar zijn of waarvoor nog een meetinstrument ontwikkeld moet worden, volgen later.

De eerste monitor met de eerste gegevens is door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in december 2019 uitgebracht. In december 2020 volgde een tweede versie. Tegelijkertijd met deze eindrapportage verschijnt de derde editie van de Impactmonitor huiselijk geweld en kindermishandeling van het CBS. In deze editie is de impactmonitor uitgebreid met strafrechtelijke indicatoren over huiselijk geweld zaken bij het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht, zoals de uitstroom bij het OM, eindvonnis rechter in eerste aanleg (schuldig, vrijspraak, overig), opgelegde straffen, maatregelen en bijzondere voorwaarden. Verder is het aantal slachtoffers van moord- en doodslag door (ex)-partner opgenomen. De volgende versie van de impactmonitor zal eind 2022 verschijnen. Online is het

⁸⁶ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>

dashboard van de impactmonitor beschikbaar.⁸⁷ Dit dashboard wordt halfjaarlijks geactualiseerd. Hier kunnen regio's informatie vinden over de eigen regio en deze vergelijken met andere regio's. Het CBS vult de impactmonitor op basis van diverse registratie- en onderzoeksdata.

Indicatoren en gegevens uit een eerste en tweede cohortstudie van het Verwey-Jonker Instituut maken onderdeel uit van de impactmonitor.⁸⁸ In opdracht van ZonMW is het Verwey-Jonker Instituut gestart met een derde cohortstudie naar de resultaten van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. De publicatie van dit onderzoek verschijnt begin 2023. Het advies van de commissie Onderzoeksprogramma GHNT is dat dit onderzoek elke twee jaar herhaald wordt in de helft van de Veilig Thuis regio's, zodat elke regio elke vier jaar beleidsinformatie over outcome-indicatoren krijgt. Zo wordt op landelijk en op regionaal niveau duidelijk of de gedane investeringen werken en hoe de aanpak kan worden verbeterd om steeds eerder en sneller geweld te kunnen stoppen.

Johan Bac

– algemeen directeur van reclassering Nederland –
vertelt waarom hij onderzoek naar de impact van de aanpak van
huiselijk geweld en kindermishandeling belangrijk vindt.

Vanuit de regio's en gemeenten is behoefte aan gegevens over de aanpak. Op advies van de commissie is Regioplan, in opdracht van het ministerie van VWS, in september 2021 gestart met het ondersteunen van gemeenten en regio's bij het bekend raken met, en gebruikmaken van data uit de impactmonitor zodat aan de hand van data uit de impactmonitor bestuurders, beleidsmakers en de professionals het gesprek kunnen voeren over mogelijke verbeteringen in de aanpak. Dit traject bevat onder andere kennisproducten, zoals een overzicht van indicatoren en een op maat gemaakt stappenplan voor gebruik van specifieke aspecten van de impactmonitor. Daarnaast wordt informatie opgehaald voor de doorontwikkeling van de impactmonitor naar een meer regionale toepassing. Daarbij worden in samenspraak met het programma GHNT voorlopige uitkomsten uit afstemming rondom regionale initiatieven (zoals de BI tool van de regio Flevoland en het Datalab Huiselijk Geweld van de regio Zaanstreek-Waterland) en lopende updates van de impactmonitor door het CBS meegenomen. De resultaten worden eind 2021 verwacht.

Eindrapportage en advies van de commissie Onderzoeksprogramma GHNT

De commissie heeft een eindrapportage en een advies opgesteld voor de opdrachtgevers van het programma GHNT. Het is belangrijk dat kennis terecht komt bij professionals, organisaties en gemeenten. De commissie adviseert te investeren in vakmanschap en opleidingen van professionals als het gaat om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, het borgen van deze kennis in richtlijnen en het stimuleren van werken vanuit kaders zoals het Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten. Een aantal van deze adviezen wordt al opgevolgd. Zo zal het ministerie van VWS de kennisinstellingen NJI, Movisie en CCV komend half jaar ondersteunen bij het ontwikkelen van een samenhangende kennisinfrastructuur. Ook wordt de komende tijd samen met de opleidingen, de beroepsverenigingen van professionals, werkgevers en in overleg met het ministerie van OCW gekeken naar hoe het thema huiselijk geweld en kindermishandeling in de opleidingen voor professionals structureel aandacht kan krijgen.

⁸⁷ https://dashboards.cbs.nl/v2/dashboardimpactmonitor_hgkm/

⁸⁸ 'Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp' en 'Kwestie van lange adem'

8 Hoe verder na 2021?

Het programma GHNT kent een looptijd tot en met 31 december 2021. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is er echter nadrukkelijk een van de lange adem. Het inrichten van een volwaardig systeemgerichte en multidisciplinaire aanpak overstijgt de duur van het programma GHNT.

Luister naar waar **Debbie Maas**
– voorzitter van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis –
zich in 2022 hard voor gaat maken.

In de Kamerbrief over de zesde voortgangsrapportage van het programma GHNT geven de staatssecretaris van VWS en de minister voor Rechtsbescherming aan verder te willen met het versterken van de fundamenten van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio's.⁸⁹ De opdrachtgevers van het programma GHNT zien 2022 als een overgangsjaar om de fundamenten op de prioritaire thema's van het programma te behouden en te versterken. Het gaat om de volgende onderdelen van de aanpak:

- Continuering van de activiteiten om de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid verder te implementeren en te verankeren bij de verschillende ketenpartners.
- Het versterken van de lokale (wijk)teams op het thema veiligheid. Dit is ook vanuit de gemeenten en regio's aangegeven als een belangrijk onderdeel van de aanpak.
- Borging van MDA++. De bouwstenen en werkwijze om multidisciplinair hulp te organiseren in gezinnen waar structurele onveiligheid speelt en sprake is van complexe casuïstiek krijgen een plek in de activiteiten van de Meerjarenagenda Zorg- en Veiligheidshuizen.
- Stimuleren van integrale sturing op basis van de visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid en de ontwikkelde regiovisies Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling (in samenhang met de Stuurgroep Zorg-Veiligheid en het traject naar het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming).

De staatssecretaris van VWS en de minister voor Rechtsbescherming geven aan voor zich te zien dat na 2021 een aantal van de hierboven genoemde activiteiten wordt meegenomen in de doorontwikkeling van het toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming.

Daarnaast willen ze zich na 2021 blijven inzetten op de volgende speerpunten:

- De Ontwikkelagenda Veiligheid voorop.⁹⁰ De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bij samenloop van zorg en straf is in ieder geval tot en met 2022 geprioriteerd op de Veiligheidsagenda.
- Het ondersteunen van gemeenten en regio's bij het ontwikkelen van een regionale aanpak seksueel geweld.
- Het ondersteunen van gemeenten bij de aanpak van ouderenmishandeling.
- Het vergroten van gendersensitiviteit in de aanpak van huiselijk geweld.
- Vervolgactiviteiten naar aanleiding van de wetsevaluatie Meldcode en doorontwikkeling van Veilig Thuis.
- Ontwikkelen en stimuleren van het gebruik van hulpaanbod voor plegers in het gedwongen kader.
- Meerjarig onderzoeksprogramma GHNT ZonMw, de impactmonitor inclusief de cohortstudie van het Verwey-Jonker Instituut bij dertien regio's.

⁸⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2021/06/18/kamerbrief-over-voortgangsrapportage-programma-geweld-hoort-nergens-thuis/kamerbrief-over-voortgangsrapportage-programma-geweld-hoort-nergens-thuis.pdf>

⁹⁰ Zie <https://vng.nl/artikelen/veiligheid-voorop-programma-ghnt>.

Ondersteuning regionale aanpak GHNT in 2022

Sinds september 2018 wordt het versterken van de regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling ondersteund en gefaciliteerd door de regionaal projectleiders GHNT die door het programma GHNT zijn gefinancierd. De inzet van deze regionaal projectleiders heeft in bijna alle regio's geleid tot een versnelling. Veel regio's geven aan dat deze aanjaagfunctie een belangrijke meerwaarde heeft en nog niet gemist kan worden op het moment dat het programma GHNT eindigt. In veel regio's is de regiovisie aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling recent tot stand gekomen of geactualiseerd en kent vaak een looptijd tot eind 2023/2024. De uitvoering ervan vraagt om ondersteuning die hierop aansluit. Dit is dus langer dan de looptijd van het programma GHNT. Het gaat dan om onder andere het versterken van lokale (wijk)teams, implementatie van de visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid, het inrichten van integrale sturing en het inrichten van MDA++; met de extra middelen zullen de regionaal projectleiders ook in 2022 worden gefinancierd.

Het demissionaire kabinet heeft daarom extra middelen beschikbaar gesteld voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in 2022. Hiermee worden gemeenten en regio's ondersteund om de fundamenteën onder de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling verder te verstevigen en te borgen wat al is bereikt. De regionaal projectleiders GHNT hebben hierin een cruciale rol om regionale en lokale ontwikkelingen op de prioritaire thema's van het programma GHNT helpen verder te brengen.

Verlengde looptijd Projectenpool 2020-2021

Naast de ondersteuning door de regionaal projectleiders GHNT hebben alle regio's via de projectenpools 2019 en 2020-2021 van het programma GHNT financiële ondersteuning gekregen voor thema's die bijdragen aan het versterken van hun aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze projectfinanciering heeft in alle regio's geleid tot een versnelling op de benodigde ontwikkeling. De looptijd van de wettelijke regeling van de projectenpool 2020-2021 is onlangs verlengd tot 31 december 2022. Daarmee krijgen regio's de gelegenheid om vertraging in projecten die onder andere door COVID-19 is opgetreden, in te halen.

Landelijke ondersteuning in 2022

Het programma GHNT vervult nu een belangrijke rol in de verbinding tussen de beleidsvorming die op landelijk niveau plaatsvindt en de uitvoering die door gemeenten en uitvoeringsorganisaties wordt gedaan. Het programma GHNT werkt landelijk beleid uit in handvatten en bouwstenen, die door gemeenten, regio's en uitvoeringsorganisaties gebruikt kunnen worden om hun lokale en/of regionale uitvoeringsbeleid vorm te geven. Voorbeelden hiervan zijn het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten en de Bouwstenen MDA++. Deze instrumenten zijn breed omarmd en worden veelvuldig gebruikt. Wanneer het programma eindigt, vervalt de behoefte aan deze functie niet. Binnen de extra middelen die voor 2022 beschikbaar zijn gesteld, wordt de landelijke ondersteuning (in afgeslankte vorm) doorgezet, met name gericht op ondersteuning, verbinding en kennisdeling gericht op de prioritaire thema's 1) werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid, 2) integrale sturing, 3) versterken lokale (wijk)teams en 4) MDA++.

Borging producten

De website van het programma GHNT heeft een plek binnen het VNG-domein en is (en blijft ook na 2021) toegankelijk voor zowel professionals als burgers.⁹¹ Daar wordt de GHNT-boodschap consistent uitgedragen en zijn alle deelprojecten, bouwstenen, handreikingen, scans en/of gidsen voor brede doelgroepen binnen het zorg- en veiligheidsdomein beschikbaar, ook voor gebruik na 2021.

⁹¹ <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/geweld-hoort-nergens-thuis>

Binnen het Forum GHNT is met het oog op de borging van alle hulpmiddelen voor 2022 en later en ook voor de verbinding met het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, een Toolbox Borging GHNT 2021 ingericht, die langs de drie actielijnen van het programma GHNT inzicht biedt in alles wat beschikbaar is om de regionale en landelijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling te faciliteren. Het betreft een besloten forum binnen de structuur van de VNG. Ook dit forum blijft na 2021 beschikbaar. De primaire doelgroep van dit besloten platform zijn de regionaal projectleiders GHNT, de contactambtenaren van de centrumgemeenten vrouwenopvang en anderen die direct bij het programma GHNT zijn betrokken.

Bijlage 1 Feiten en cijfers

Huiselijk geweld en kindermishandeling vormen het grootste geweldsprobleem in de Nederlandse samenleving:

- In de periode maart 2019 tot maart 2020 zijn 1.200.000 mensen van 16 jaar of ouder slachtoffer geweest van minstens 1 incident van fysiek huiselijk geweld en/of seksueel geweld. Dat is ongeveer 8% van alle mensen in deze leeftijdscategorie.⁹²
- Bij 820.000 van hen ging het om structureel geweld, dat wil zeggen op dagelijkse, wekelijkse of maandelijks basis.²
- Minimaal 90.000 tot 127.000 kinderen (0-17 jaar) zijn jaarlijks slachtoffer van ten minste een vorm van kindermishandeling. Dat is ongeveer 3% van alle kinderen.⁹³
- De kans dat je te maken krijgt met huiselijk geweld en/of kindermishandeling is groter dan de kans bij welke andere vormen van geweld dan ook.⁹⁴
- Van de vrouwen die in de periode 2016-2020 zijn omgebracht, werd 56 procent gedood door een (ex-) partner.⁹⁵

Huiselijk geweld en kindermishandeling hebben levenslange en intergenerationele gevolgen voor betrokkenen en gaan mede daarom gepaard met hoge maatschappelijke kosten:

- 46% van de betrokken ouders bij meldingen bij VT heeft zelf in hun jeugd te maken gehad met kindermishandeling.⁹⁶
- 40% van de kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld ervaart trauma-gerelateerde gevolgen.⁹⁷
- Mannen die als kind slachtoffer zijn van mishandeling, gebruiken drie keer zo vaak later zelf geweld.⁹⁸
- 10-15% van het ziekteverzuim in het bedrijfsleven is te relateren aan huiselijk geweld.⁹⁹
- Volgens een schatting komen de kosten van huiselijk geweld en kindermishandeling jaarlijks uit op zo'n 900 miljoen euro.¹⁰⁰
- Huiselijk geweld en kindermishandeling laten een leven lang hun sporen na.¹⁰¹

Huiselijk geweld en kindermishandeling blijven vaak onopgemerkt:

- In het eerste halfjaar van 2020 heeft Veilig Thuis 64.425 meldingen en 58.500 adviesvragen ontvangen. Grofweg betekent dat, geëxtrapoleerd naar een jaar en als elke melding/advies over een andere casus zou gaan (wat niet zo is), dat maximaal 20% van de vermoedelijke prevalentie van huiselijk geweld leidt tot melding of advies bij VT.¹⁰²
- Ongeveer tweederde van de meldingen bij Veilig Thuis is afkomstig van de politie. Maatschappelijk werk, GGZ, huisartsen en kinderopvang zijn elk verantwoordelijk voor minder dan 2,5% van de meldingen. Het onderwijs levert zo'n 3% van de meldingen.⁹¹

Anders dan bij andere geweldsvormen, zijn slachtoffer en pleger bij huiselijk geweld vaak afhankelijk van elkaar in relationele zin. Dit maakt het moeilijk voor hen om zelf naar buiten te treden. Huiselijk geweld kent geen grenzen en komt voor in alle maatschappelijke milieus en binnen alle culturen.

⁹² Prevalentiemonitor Huiselijk en Seksueel Geweld, 2020, CBS/WODC

⁹³ Alink et al., Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen 2017, 2018, Den Haag: WODC en JenV.

⁹⁴ https://dashboards.cbs.nl/v2/dashboardimpactmonitor_hgkm/

⁹⁵ Centraal Bureau voor de Statistiek, [Moord en doodslag in Nederland](#), 27 september 2021.

⁹⁶ Kwestie van een lange adem, Verwey-Jonker Instituut, 2020

⁹⁷ S. Dijkstra, Kinderen (v/m) die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Een basisverkenning van korte- en langetermijneffecten (Den Haag 2001)

⁹⁸ H. Hakkers, Huiselijk geweld en straatgeweld. Een verkenning naar de relatie tussen beide geweld stromen (Den Haag 2002)

⁹⁹ H. Janssen e.a., Basisboek huiselijk geweld (Bussum 2019)

¹⁰⁰ Kok, L., Kroon, L., Lubbe, M., & Koopmans, C. (2016). Kosten en baten aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling: Een voorstudie naar de mogelijkheden. (SEO-rapport; Nr. 2016-35)

¹⁰¹ ACE Study ([aceresponse.org](https://www.aceresponse.org))

¹⁰² https://dashboards.cbs.nl/v2/dashboardimpactmonitor_hgkm/

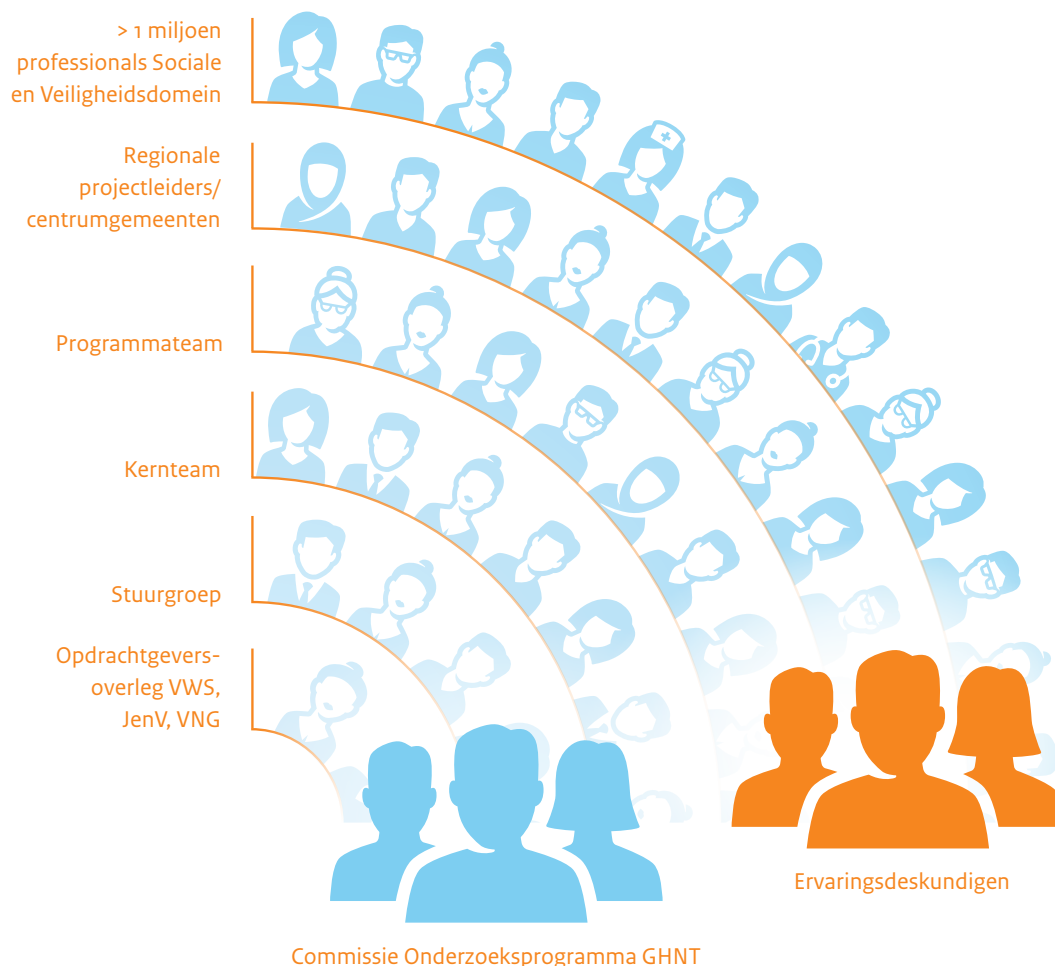
Werkende elementen

Het onderzoek van het Verwey-Jonker instituut 'Kwestie van lange adem: kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?' laat zien dat we op de goede weg zijn als het gaat om de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Uit de eerste cohortstudie (2009-2013) werd al duidelijk dat het stoppen van geweld geen vanzelfsprekende zaak is. Het partnergeweld bleek anderhalf jaar na melding in geen van de gezinnen daadwerkelijk te zijn gestopt. Uit de tweede cohortstudie (2016-2020) blijkt dat partnergeweld en kindermishandeling in gezinnen duidelijk afneemt als zij gemeld zijn bij Veilig Thuis. In ongeveer drie op de tien gezinnen lukt het om het geweld te stoppen. Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat we er nog (steeds) niet zijn. Van de gezinnen die deelgenomen hebben aan het onderzoek is bij meer dan de helft na anderhalf jaar nog steeds sprake van ernstig of veelvuldig geweld en bij twee op de drie van kindermishandeling.

Bijlage 2 Regio-indeling GHNT

	Regio	Centrumgemeente(n)
1	Alkmaar – West-Friesland	Alkmaar
2	Amsterdam-Amstelland	Amsterdam
3	Arnhem-Achterhoek	Arnhem
4	Drenthe	Emmen
5	Flevoland	Almere
6	Friesland	Leeuwarden
7	Gelderland-Zuid	Nijmegen
8	Gooi en Vechtstreek	Hilversum
9	Groningen	Groningen
10	Haaglanden	Den Haag, Delft
11	Hart van Brabant	Tilburg
12	Hollands-Midden	Gouda, Leiden
13	IJsselland	Zwolle
14	Kennemerland	Haarlem
15	Kop van Noord-Holland	Den Helder
16	Noord- en Midden-Limburg	Venlo
17	Noordoost-Brabant	's-Hertogenbosch
18	Noord- en Oost-Gelderland	Apeldoorn
19	Rotterdam-Rijnmond	Rotterdam, Nissewaard, Vlaardingen
20	Twente	Enschede
21	Utrecht	Utrecht, Amersfoort
22	West-Brabant	Breda
23	West-Veluwe Vallei	Ede
24	Zaanstreek-Waterland	Zaanstad
25	Zeeland	Vlissingen
26	Zuid-Holland Zuid	Dordrecht
27a	Zuid-Limburg Westelijke Mijnstreek, Maastricht Heuvelland	Maastricht
27b	Zuid-Limburg Parkstad	Heerlen
28	Zuidoost-Brabant	Helmond, Eindhoven

Bijlage 3 Structuur landelijk programma GHNT

Opdrachtgevers

Als opdrachtgevers dragen het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) de verantwoordelijkheid voor het gehele programma. Zij bewaken de voortgang, geven richting aan het programma en creëren de bestuurlijke en politieke randvoorwaarden. Zij onderhouden hun banden met het veld en achterban ter ondersteuning van hun rol als opdrachtgever van het programma. Een deel van de maatregelen zoals opgenomen in het programma *Geweld hoort nergens thuis* wordt uitgevoerd door de opdrachtgevers zelf. Twee keer per jaar is er een opdrachtgeveroverleg met de staatssecretaris van VWS, de minister voor Rechtsbescherming en een directeur van de VNG.

Stuurgroep

Er is een landelijke stuurgroep waarin de staatssecretaris van VWS en de minister voor Rechtsbescherming plaatsnemen, evenals de VNG, de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Sociale Zaken Werkgelegenheid (SZW) en de bestuurders van de betrokken landelijke organisaties. De landelijke stuurgroep is dé plek waar vraagstukken die de regionale schaal overstijgen of om antwoorden op landelijk niveau vragen op tafel komen. Dit ziet ook op de spanning tussen de lokale/regionale behoeften aan maatwerk en de behoefte van de landelijk georganiseerde organisaties aan uniformiteit.

Kernteam

In het landelijke kernteam, onder leiding van de programmadirecteur is alle relevante expertise vertegenwoordigd. Het wordt samengesteld uit vertegenwoordigers vanuit het veiligheidsdomein, gemeenten, maatschappelijke organisaties en zorgorganisaties, waaronder Veilig Thuis, en onderwijsinstellingen. Zij zorgen ervoor dat de eigen organisaties goed aangesloten blijven en monitoren gezamenlijk de voortgang. Het kernteam werkt in verbinding met de partners in de regio's.

Landelijk programmateam GHNT

Per 1 juli 2018 is een programmateam operationeel onder leiding van een programmadirecteur. Dit team ondersteunt in opdracht van de ministeries van VWS en JenV en de VNG, de gemeenten en regio's, waar nodig, met het opzetten en doorontwikkelen van de gezamenlijk lerende praktijk. Niet enkel tijdelijk maar als een duurzaam proces, zodat voortdurend de inzet kan worden aangepast aan nieuwe inzichten, aan successen en mislukkingen. De programmadirecteur GHNT rapporteert aan de opdrachtgevers (de ministeries van VWS en JenV en de VNG) gezamenlijk in een opdrachtgeversoverleg. Vraagstukken die de regionale schaal overstijgen of om antwoorden op landelijk niveau vragen komen op tafel bij de stuurgroep.

Regionale projectleiders GHNT

De gemeenten geven de samenwerking in het kader van het programma GHNT vorm op de schaal van 28 regio's. Iedere regio heeft een regionaal projectleider GHNT aangesteld om uitvoering te geven aan de regionale aanpak. De regionaal projectleider werkt voor gemeenten in de regio, maar heeft ook de opdracht de regionale samenwerking tussen gemeenten en andere partners te ondersteunen en te verbeteren. Dit betekent dat de projectleider, ondanks dat deze wordt aangesteld door de centrumgemeente, een onafhankelijke rol moet vervullen voor alle betrokken partijen.

Spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT

De spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT bestaat uit zes ervaringsdeskundigen met een flexibele schil en adviseert het programmateam GHNT gevraagd en ongevraagd op veel verschillende onderwerpen bij de uitvoering van haar werkzaamheden. De ervaringsdeskundigen laten vanuit een andere invalshoek zien wat wel en niet goed gaat. Zij komen samen in een eigen verband.

Commissie Onderzoeksprogramma GHNT

De onafhankelijke commissie Onderzoeksprogramma GHNT had als taak om een gedragen en samenhangend onderzoeksprogramma vast te stellen en uit te (laten) voeren. Als onderdeel daarvan heeft de commissie een impactmonitor ontwikkeld. Deze impactmonitor laat op structurele basis zien hoe het er in Nederland voorstaat met de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, en levert input waarmee alle betrokken partijen mét elkaar en ván elkaar kunnen leren om zo de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld verder te verbeteren.

Speelveld

Het programma Geweld hoort nergens thuis richt zich met name op de fase waarin huiselijk geweld en kindermishandeling al plaatsvindt. Hiermee opereert het programma Geweld hoort nergens thuis in een context die veel raakvlakken heeft met andere landelijke programma's en initiatieven. Waar relevant wordt dan ook samenwerking en afstemming gezocht met deze andere trajecten.

Voor het programma GHNT zijn de belangrijkste hiervan:

- Programma Zorg voor de Jeugd en Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd
Professionals, gemeenten, rijk, cliënten- en jeugdhulporganisaties werken samen aan het verbeteren van de zorg voor de jeugd
- Programma Scheiden zonder Schade
Gericht op het beperken van de schade voor kinderen bij scheiding van hun ouders.
- Programma Kansrijke start
Gericht op het realiseren van een goede start voor kinderen tijdens de zwangerschap en de eerste kindertijd (eerste 1000 dagen). Hierin zal onder meer worden ingegaan op de rol van opvoedingsondersteuning.
- Plan van aanpak Mensenhandel
Plan van aanpak met verschillende maatregelen gericht op een intensivering van de aanpak van mensenhandel.
- Actieplan Verbetering Feitenonderzoek
Gericht op het komen tot goed feitenonderzoek en onderbouwde besluiten in de jeugdbeschermingsketen.
- Meerjarenagenda Zorg- en Veiligheidshuizen
Gericht op intensieve en multidisciplinaire samenwerking onder het dak van Zorg- en Veiligheidshuizen voor personen met complexe problematiek.
- Programma Eenzaamheid.
Gericht op het bestrijden van eenzaamheid onder ouderen, waarmee ouderen minder kwetsbaar worden.
- Programma Langer thuis (mantelzorg)
Hierin wordt onder andere ingezet om mantelzorgers vroegtijdig te ondersteunen om onder andere ontsporing te voorkomen.

Bijlage 4 Onderzoeksprogramma programma GHNT

Begin 2020 zijn vijf onderzoeken gestart vanuit het door de commissie opgestelde onderzoeksprogramma Geweld hoort nergens thuis.¹⁰³ Het gaat om onderzoeken naar aanleiding van de subsidieoproepen ‘Samenwerking, afstemming en regie in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling’ en ‘Effectonderzoek naar herstel van veiligheid en systeemgerichte aanpakken van trauma bij huiselijk geweld en kindermishandeling’. Deze onderzoeken zijn in de vierde voortgangsrapportage beschreven.

- Aanpak HGKM in het lokaal veld: randvoorwaarden voor regie, samenwerking en afstemming op operationeel niveau (december 2019 – augustus 2021)
- Effectively intervening in traumatized parents and children after structural domestic violence: An individualized multi-component approach (december 2019 – juli 2023)
- Samenwerking bij kinderschermingsmaatregelen rond de geboorte (december 2019 – augustus 2021)
- Zorg en beschermingsarrangementen als instrument om de complexiteit van het gewelds-probleem in gezinnen beter te begrijpen en aan te pakken (september 2019 – mei 2021)
- Rewind and Fast Forward: Effectiviteit van een intensieve trauma- en gezinsgerichte behandeling voor kinderen blootgesteld aan huiselijk geweld (december 2019 – juli 2023)

In september 2020 zijn zes nieuwe onderzoeksprojecten gestart. Het gaat om onderzoeken naar goede aanpakken voor (vroeg-)signalering en samenwerken en regisseren rondom complexe casuïstiek op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze onderzoeken zijn in de vijfde voortgangsrapportage beschreven.

- Verbetering (vroeg)signalering van kindermishandeling in de jeugdgezondheidszorg (september 2020 – mei 2022)
- Implementatie van een nationaal signaleringsinstrument kindermishandeling in tien Nederlandse ziekenhuizen (september 2020 – mei 2022) ERASE; validering van de Netherlands Elder Abuse Scale voor vroegtijdige herkenning van ouderenmishandeling binnen het ziekenhuis (september 2020 – mei 2022)
- Via oogcontact tot vindplaats: een beweging in de meldingsbereidheid van (vermoedens van) kindermishandeling in het primair onderwijs (september 2020 – mei 2022)
- De praktische uitvoering van het beleid ten aanzien van vrouwelijke genitale verminking en de behoeften en wensen van de doelgroep (september 2020 – mei 2022)
- De handen ineen. Participatief actieonderzoek naar de samenwerking rond huiselijk geweld en kindermishandeling vanuit Veiligheidshuis Haaglanden (september 2020 – mei 2022)

¹⁰³ Meer informatie over de onderzoeken is te vinden op de website van ZonMw (<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>)

December 2020 zijn binnen het onderzoeksprogramma vier onderzoeksprojecten naar ‘professionele normering en kennisverwerving’ over de benodigde basis- en specialistische kennis en vaardigheden voor professionals gestart.

- Naar een werkwijze voor het bespreekbaar maken van vrouwelijke genitale verminking (december 2020 – juni 2022)
- Wanneer je als professional zelf ervaring hebt met huiselijk geweld of kindermishandeling (december 2020 – juni 2022)
- Conflictscheiding en de veiligheid van kinderen - Screening en evaluatie bij ouders en kinderen in conflictscheiding (december 2020 – juni 2022)
- (M)eer zien: praktijkonderzoek signalering en cultuursensitieve aanpak van schadelijke traditionele praktijken in de eerste lijn (december 2020 – juni 2022)

Bijlage 5 Overzicht projecten projectenpool GHNT 2019 en experimenten vrouwenopvang

Lokale teams versterken	MDA++	Ouderenmishandeling	Plegeraangepak
 Friesland Groningen Hollands-Midden IJsselland Rotterdam-Rijnmond Zuid-Holland Zuid	 Arnhem-Achterhoek Noordoost-Brabant West-Brabant Drenthe Gelderland-Zuid IJsselland Kop van Noord-Holland Utrecht Zuid-Limburg Zuidoost Brabant	 Flevoland IJsselland Zuid-Holland Zuid	 Alkmaar – West Friesland* Arnhem-Achterhoek* West-Brabant Flevoland Kop van Noord-Holland* Noord- en Oost Gelderland* Utrecht (deel)* West-Veluwe Vallei* Zuid-Limburg
Sociale steun aan kinderen	Traumascreeening	Schadelijke Traditionele Praktijken	Bespreekbaar maken
 Drenthe Gooi en Vechtstreek Noord- en Oost Gelderland	 Alkmaar – West Friesland* Amsterdam-Amstelland* Flevoland* Gooi en Vechtstreek Kennemerland* Kop van Noord-Holland* Zaanstreek-Waterland*	 West-Veluwe Vallei	 Zaanstreek-Waterland Zuid-Limburg
Gefaseerd samenwerken aan veiligheid	Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties	Overig	Experimenten vrouwenopvang
 Alkmaar – West Friesland* Amsterdam-Amstelland Hart van Brabant Kop van Noord-Holland* Twente Zeeland	 Zuidoost Brabant	 Alkmaar – West Friesland Friesland Groningen Haaglanden (2x) Hollands-Midden Kennemerland (3x) Kop van Noord-Holland Noord- en Midden-Limburg Twente (deel) Zaanstreek-Waterland	 Apeldoorn, Arnhem, Ede en Nijmegen Hollands-Midden IJsselland Zeeland Zuidoost Brabant Alkmaar – West Friesland, Kennemerland, Kop van Noord-Holland, Zaanstreek-Waterland Flevoland

* In samenwerking met andere regio('s)

Bijlage 6 Overzicht projecten projectenpool GHNT 2020-2021

Lokale teams versterken	Trauma-aanpak	Bespreekbaar maken/ melden	Gefaseerd samenwerken aan veiligheid
 Flevoland Zaanstreek-Waterland West-Brabant Rotterdam-Rijnmond Hart van Brabant Noord- en Oost-Gelderland Arnhem-Achterhoek Hollands-Midden IJsselland Haaglanden Utrecht	 Alkmaar-West-Friesland Amsterdam-Amstelland Kennemerland Kop van Noord-Holland Zaanstreek-Waterland West-Brabant Friesland Zuid-Limburg Arnhem-Achterhoek Groningen Hart van Brabant IJsselland Gooi en Vechtstreek Hollands-Midden Rotterdam-Rijnmond Utrecht Zeeland Zuid-Holland Zuid	 Flevoland Zaanstreek-Waterland West-Veluwe Vallei Zuid-Limburg Kop van Noord-Holland Alkmaar-West-Friesland Twente Gelderland-Zuid Drenthe	 Friesland Noord- en Midden-Limburg IJsselland Zuid-Limburg Kop van Noord-Holland Alkmaar-West-Friesland Twente Noord- en Oost-Brabant Drenthe Kennemerland
Ervaringsdeskundigheid	MDA++	Sociale steun aan kinderen	Plegeraanpak
 Gooi en Vechtstreek West-Brabant Brabant Zuidoost Kop van Noord-Holland Alkmaar-West-Friesland Hart van Brabant	 Zaanstreek-Waterland Arnhem-Achterhoek West-Veluwe Vallei Zeeland Zuid-Holland Zuid	 Groningen	 Rotterdam-Rijnmond Brabant Zuidoost Amsterdam-Amstelland
Verbinden zorg en veiligheid	Ouderenmishandeling	Seksueel geweld	Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties
 Noord- en Midden-Limburg Zuid-Limburg	 Twente West-Veluwe Vallei Kennemerland	 West-Brabant Friesland Brabant Zuidoost	 Twente Haaglanden
Complexe scheidingen	Sturingsinformatie	Overig	
 West-Brabant Gelderland-Zuid	 Amsterdam-Amstelland Haaglanden Drenthe	 Noord- en Oost-Gelderland Zuid-Limburg Amsterdam-Amstelland Zaanstreek-Waterland	

[Meer info](#)

Nationaal Programma 'Geweld hoort nergens thuis'

Bezoekadres: Parnassusplein 5, 2511 VX Den Haag

Postadres: Postbus 20350, 2500 EJ Den Haag

www.vng.nl/geweldnergensthuis

info@geweldnergensthuis.nl

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

December 2021